

Luonnossa Kotonaan -päiväkotia käyneiden luontosuhde

*”Kyllä, oli, tärkeätä myös sillon lapsena päästä aina sinne luontoon et...
[--] Tai niinku meni sinne ni tuns et on ihan, omassa paikassa.”*

Helsingin yliopisto
Kasvatustieteiden maisteriohjelma
Varhaiskasvatuksen opintosuunta
Pro gradu -tutkielma 30op
Kasvatustiede
Lokakuu 2019
Noora Novitsky-Wahlroos

Ohjaaja: Sirpa Tani

Tiedekunta - Fakultet - Faculty Kasvatustieteellinen tiedekunta, Kasvatustieteiden maisteriohjelma		
Tekijä - Författare - Author Novitsky-Wahlroos, Noora		
Työn nimi - Arbetets titel Luonnossa Kotonaan -päiväkotia käyneiden luontosuhde		
Title Human-nature relationship of adults who had attended 'At Home in Nature' daycare		
Oppiaine - Läroämne - Subject Varhaiskasvatus		
Työn laji/ Ohjaaja - Arbetets art/Handledare - Level/Instructor Pro gradu -tutkielma / Sirpa Tani	Aika - Datum - Month and year 10 / 2019	Sivumäärä - Sidoantal - Number of pages 73 s. + 5 s. liitteitä.
Tiivistelmä - Referat – Abstract <p>Tämän Pro gradu -tutkielman tarkoituksena on ollut perehtyä luontosuhteen tematiikkaan sekä Luonnossa Kotonaan -toimintaan tutkimuksellisesta näkökulmasta. Tutkielmassa tarkastellaan, minkälainen luontosuhde Luonnossa Kotonaan -päiväkotia käyneillä on. Tarkastelun kohteena on se millaiset tekijät ovat keskeisinä vaikuttaneet yksilön luontosuhteeseen, sekä se kuinka haastateltavat kuvaavat luontosuhdettaan tällä hetkellä. Aiemmissä tutkimuksissa on todettu, kuinka lapsuuden luontokokemuksilla sekä lasten mahdollisuuksilla itsenäiseen liikkumiseen omassa lähiympäristössä on vaikutuksia yksilön ympäristö- ja luontosuhteeseen.</p> <p>Tutkielmaa varten haastattelin neljää lapsena Luonnossa Kotonaan -muotoiseen päivähöitoon osallistunutta aikuista. Haastateltavien osallistuminen lapsena Luonnossa Kotonaan -muotoiseen päivähöitoon oli vaihdellut yhdestä vuodesta neljään vuoteen. Haastatteluaineistoa tulkittiin humanistisen maantieteen ja ympäristöpsykologian suunnalta nousevasta yksilökeskeisen ympäristösuhteen näkökulmasta, jossa yksilön omat kokemukset ja merkityksenannot ovat keskeisessä roolissa. Laajemmassa kehyksessä humanistisen maantieteen ja ympäristöpsykologian tapa tulkita yksilön luontosuhdetta on saanut viitteitä fenomenologiasta; todellisuus on olemassa ja sen sisällön ymmärtäminen on mahdollista yksilön kokemusten kautta. Keskeistä on se, mitä ihmisen henkilökohtaiset kokemukset tarkoittavat hänelle itselleen ja kuinka hän tulkitsee maailmaa omien kokemustensa kautta.</p> <p>Tämän pro gradu -tutkielman merkittävimmät havainnot ovat: Luonnossa Kotonaan -toiminnalla ja sen mahdollistamilla suorilla luontokokemuksilla on ollut positiivisia vaikutuksia haastateltavien luontosuhteeseen. Haastateltavien luontosuhteeseen ovat Luonnossa Kotonaan ajan lisäksi vaikuttaneet monet muut seikat, muun muassa haastateltavien perhe sekä lapsuuden asuinpaikka. Luontosuhteella on ollut vaikutusta haastateltavien elämänvalintoihin myös aikuisuudessa. Johtopäätöksenä on, että luontosuhde on haastateltavien elämän aikana kehittynyt vahvaksi ja merkittäväksi asiaksi kaikilla haastateltavilla, osalle jopa erittäin merkittäväksi.</p>		
Avainsanat - Nyckelord Luontosuhde, Luonnossa Kotonaan, luontokokemukset		
Keywords Human-nature relationship, at home in nature, nature-related experiences		
Säilytyspaikka - Förvaringsställe - Where deposited Helsingin yliopiston kirjasto – Helda / E-thesis (opinnäytteet)		
Muita tietoja - Övriga uppgifter - Additional information		

Tiedekunta - Fakultet - Faculty Educational Sciences		
Tekijä - Författare - Author Novitsky-Wahlroos, Noora		
Työn nimi - Arbetets titel Luonnossa Kotonaan -päiväkotia käyneiden luontosuhde		
Title Human-nature relationship of adults who had attended 'At Home in Nature' daycare		
Oppiaine - Läroämne - Subject Early childhood education		
Työn laji/ Ohjaaja - Arbetets art/Handledare - Level/Instructor Master's Thesis / Sirpa Tani	Aika - Datum - Month and year 10 / 2019	Sivumäärä - Sidoantal - Number of pages 73 p. + 5 p appendices
Tiivistelmä - Referat – Abstract <p>The purpose of this study was to examine thematic of people's relationship with nature, as well as the operation "Luonnossa kotonaan - At home in nature" from a scientific point of view. This thesis examines the human-nature relationship of individuals who have been part of "At Home in Nature" daycare as children. With main interest being on the central factors which have contributed to the human-nature relationship of the individuals, as well as how they would currently describe their relationship with nature. Previous research into the subject makes it clear that experiences with nature as well as possibilities for independent mobility within one's own environment in childhood has an impact on the human-nature relationship.</p> <p>For the purpose of this study, I have interviewed four adults who in their childhood, participated in "At home in nature" daycare. The duration which the participants had spent in "At Home in Nature" daycare varied from one to four years. The interviews were analyzed with an individual's personal human-nature relationship perspective. This perspective originates from environmental psychology and humanistic geography where the individual's own experiences and accounts are in the central role. In a wider perspective the way in which humanistic geography and environmental psychology interpret personal human-nature relationship can be seen influenced by phenomenology; reality exists and understanding its contents is possible through the individual's experiences. The pivotal point being what those individual human experiences mean for the person themselves and how they interpret the world through their own experiences.</p> <p>The main observations of this thesis are: "At Home in Nature" daycare and the direct experiences with nature it enables has had a positive impact on the human-nature relationship of the participants. In addition to "At Home in Nature" daycare the human-nature relationship of the participants has been affected by multiple other things, such as their families and childhood home locations. The human-nature relationship has impacted the participants' life choice in adulthood as well. The conclusion of this thesis is that the relationship with nature amongst the participants has throughout their life evolved into a strong significant part of their lives, to some it was even extremely significant.</p>		
Avainsanat - Nyckelord Luontosuhde, Luonnossa Kotonaan, luontokokemukset		
Keywords Human-nature relationship, at home in nature, nature-related experiences		
Säilytyspaikka - Förvaringsställe - Where deposited Helsinki University Library – Helda / E-thesis (theses)		
Muita tietoja - Övriga uppgifter - Additional information		

Sisällys

1 JOHDANTO	1
2 LUONTOSUHDE.....	3
2.1 Ympäristö- ja luontosuhteen käsitteistöä.....	3
2.2 Neljä tapaa tarkastella ihmistä suhteessa ympäristöön ja luontoon.....	4
2.3 Yksilön kokemuksissa rakentuvan luontosuhteen näkökulma	7
2.4 Luontokokemusten laatu ja mahdollistuminen.....	10
2.5 Merkittävät elämäkokemukset luontosuhteen vahvistajana	13
2.6 Suomalaisten luontosuhteesta	15
2.7 Lasten ympäristösuhteen muuttuminen ja vanhempien pelot	17
3 LUONTO- JA YMPÄRISTÖKASVATUKSESTA.....	20
3.1 Ympäristökasvatuksen taustaa	20
3.2 Ympäristökasvatus varhaiskasvatuksen kontekstissa	22
3.3 I ur och skur, Luonnossa Kotonaan -toiminnan juuret	25
3.4 Luonnossa Kotonaan -toiminta tutkimuksen näkökulmasta.....	27
3.5 Aikaisempaa tutkimusta metsäpedagogiikasta ja ulkotoiminnasta	29
4. TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	31
5. TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	32
5.1 Laadullinen tutkimus ja fenomenologinen tausta.....	32
5.2 Teemahaastattelu aineiston tuottamisen menetelmänä	34
5.3 Tutkimuksen kulku	35
5.3.1 Yhteyden saaminen haastateltaviin	35
5.3.2 Tutkimuksen informantit ja aineiston koko	36
5.3.3 Haastattelutilanteet ja tutkijan rooli.....	37
5.3 Aineiston analyysitapana teoriaohjaava sisällönanalyysi.....	39
5.4 Analyysin eteneminen.....	40

6 TUTKIMUSTULOSTEN ESITTELY	43
6.1 Minkälaiset tekijät ovat vaikuttaneet Luonnossa Kotonaan -päiväkotia käyneiden luontosuhteen muodostumiseen?	44
6.1.1 Päiväkotiaika.....	44
6.1.2 Perheen ja asuinpaikan vaikutukset luontosuhteeseen lapsuudessa ..	46
6.1.3 Suhtautuminen luontoon nuoruudessa	49
6.2 Millainen Luonnossa Kotonaan -päiväkotia käyneiden luontosuhde on aikuisiällä?	51
7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA YHTEENVETO.....	58
8 LUOTETTAVUUS.....	60
9 POHDINTAA	64
LÄHTEET	66
LIITTEET.....	

TAULUKOT

Taulukko 1. Luonnonarvojen typologia (Kellert, 2002, 130; Temmes, 2006, 40). s. 9

Taulukko 2. Helsinkiläisten ja tamperelaisten suhde kaupunkiin ja luontoon (muokattu, alkuperäinen: Niiniluoto 2011). s. 16

Taulukko 3. Aineiston alaluokat ja pääluokat. s. 42

Taulukko 4. Yhteenveto haastateltavista. s. 43

KUVIOT

Kuvio 1. Luontosuhteen ulottuvuudet (Temmes, 2006, 14). s. 6

Kuvio 2. Nelikenttä lasten itsenäisen liikkumisen asteesta suhteessa toteutuneiden tarjoumien määrään (Kyttä, Broberg, Kahila, 2009, 7). s. 12

Kuvio 3. Asukasryhmien sijoittuminen luonnon ja kaupungin vetovoimaisuuden muodostamaan nelikenttään (Tyrväinen ym, 2007, 68). s. 16

Kuvio 4. Kestävän kehityksen osa-alueet (<http://www03.edu.fi/aineistot/keke/yleistieto/kestavakehitys.htm>). s. 21

Kuvio 5. Laajennettu Palmerin ympäristökasvatuksen puumalli (Parikka-Nihti & Suomela, 2014, 2). s. 24

Kuvio 6. Hermeneuttinen kehä (Laine, 2010, 37). s. 40

1 Johdanto

Kiinnostuin itse luontosuhteen tematiikasta päädyttyäni töihin Luonnossa Kotonaan -toimintamuotoiseen päiväkotiin syksyllä 2016. Luonnossa kotonaan (LK) on Suomen Laidun koordinoima toimintamuoto ja se rantautui noin 20 vuotta sitten Ruotsista Suomeen. Toiminta pohjautuu Ruotsin *I Ur och Skur* – toimintaan, ja ulkoilmaelämä säällä kuin säällä on kaiken toiminnan perusta. Luonnossa Kotonaan -toiminnassa lapsi ja luonto ovat toiminnan keskiössä. (Suomen latu, 2018a, 2018b.)

Ollessani töissä Luonnossa Kotonaan -muotoisessa toimipaikassa median tekstit siitä, kuinka ihmisen luontosuhde heikkenee, herätti minut pohtimaan, mitkä tekijät vaikuttavat yksilön luontosuhteeseen. Luonnosta vieraantuminen ja luontosuhde puhututtaa tässä ajassa kovasti ja mediassa on viime aikoina ollut runsaasti uutisointia aiheen ympärillä. Muun muassa seuraavat aiheet herättivät oman kiinnostukseni: luonnon terveysvaikutukset ihmiselle (Kallunki 2017), luontoympäristöjen käyttö varhaiskasvatuksessa (Seppälä, 2015; Arosila, 2017) sekä asiakirjatekstissä ekologisuuden ja kestävä elämäntavan opettamisen korostuminen (Opetushallitus, 2018, 19-20, 31, 45). Myös luonnon vaaliminen (Metsäsuhteita, 2017) on noussut muiden edellä mainittujen aiheiden kanssa viime aikoina esille enemmän. Docventures -dokumenttiformaatti omisti yhden kokonaisen illan 16.10.2018 ihmisen ja luonnon välisen suhteen pohtimiselle. Sunnuntaina 21.10.2018 järjestettiin mielenosoitus paremman ilmastopolitiikan ja puhtaamman ympäristön puolesta (ilmastomarssi, 2018). Terveysten ja hyvinvoinnin laitos THL on aloittanut ”Luontoaskel hyvinvointiin” -hankkeen (THL 2018), jossa pilottipäiväkoteihin tuodaan luonnonläheisiä toimintamalleja lasten elimistön mikrobiston monipuolistamiseksi ja hallitustenvälisen ilmastomuutospaneeli IPCC:n (*Intergovernmental Panel on Climate Change*) raportin jälkimainingeissa peräänkuulutetaan lasten luontosuhteen elvyttämistä (Hirvonen, 2018).

Ekoteologi Panu Pihkalan (2018) mukaan, ihmiset potevat lisääntyvissä määrin ympäristöahdistusta ja painivat siihen liittyvien vaikeiden tunteiden, kuten pelon, ahdistuneisuuden ja voimattomuuden tunteen kanssa. ”*Ahdistusta kasvattaa se, että tiedämme huolestuttavia ennusteita tulevaisuudesta, mutta samalla tiedämme tai tunnemme, ettemme tee itse tai yhteisönä tarpeeksi varautuaksemme niihin.*” (Pihkala, 2018, 34.) Pihkala (2018) painottaa artikkelissaan toivon ja toiminnan näkökulmaa puhuttaessa esimerkiksi ilmastoahdistuksesta, jotta puhe ei käänny itseään vastaan ja saa kuulijoita lamaantumaa voimattomuuden tunteen alle. Erilaisista tuntemuksista ilmastoahdistusta

kohtaan on tärkeää puhua, etteivät tunteet haudaudu pelkän toiminnan alle ja jää käsittelemättä. (Pihkala, 2018.) Kasvatuksen tehtävänä on toivon ilmapiiirin luominen (Pihkala, 2018; Värri 2018). Värri (2018) mukaan yksi keino ympäristökatastrofin välttämiseksi tulevaisuudessa voisi olla lasten luontosuhteen vahvistaminen ja positiivisten luontokokemusten saaminen lapsuudessa. Ympäristökasvatus ei ole enää vain pienen luonnonsuojelijoiden muodostaman piirin asia, vaan koskettaa meitä kaikkia (Värri, 2018). Voiko Luonnossa Kotonaan -toiminta osaltaan vahvistaa lasten luontosuhdetta ja vastata tähän kasvavaan luonto- ja ekologisuuskasvatuksen tarpeeseen?

Suomessa Luonnossa Kotonaan -toiminta alkoi yhdestä päiväkotiryhmästä ja on vuosien saatossa kasvanut useiksi Luonnossa Kotonaan -yksiköiksi ja toimipaikoiksi (Suomen Latu, 2018a; 2018b). Yleisesti tuntuu olevan sellainen ajatus, että luontosuhde on suomalaisille ihmisille tärkeä (Tyrväinen, ym., 2007) ja Luonnossa Kotonaan -toiminta koetaan hyväksi. Kuitenkaan ei aiemmin ole tehty tutkimusta, minkälaisia mahdollisia vaikutuksia Luonnossa Kotonaan -toiminnalla on lapsen kehittyvälle luontosuhteelle.

Kuinka Luonnossa Kotonaan -päiväkotia käyneiden luontosuhde muotoutuu? Mahdollistaako Luonnossa Kotonaan -toiminta sellaisia luontokokemuksia, jotka kantavat lapsuuden läpi aikuisuuteen merkittävänä elämäkokemuksina? Kuinka Luonnossa Kotonaan -päiväkotia käyneet kuvaavat luontosuhdettaan tällä hetkellä? Muun muassa näitä aiheita pohdin tässä pro-gradu tutkielmassa.

2 Luontosuhde

Tässä luvussa tarkastelen ympäristön ja luonnon käsitteitä sekä ihmisen ja luonnon välistä suhdetta. Käsitteenmäärittelyn jälkeen kuvaan yksilön luontoon suhtautumista eri ikäkausina, luontokokemusten laatua ja mahdollistumista, lapsuuden luontokokemusten merkitystä sekä lasten ympäristö- ja luontosuhteen muuttumista.

2.1 Ympäristö- ja luontosuhteen käsitteistöä

Mitä tarkoittaa ihmisen luontosuhde? Termiin itseensä sisältyy jo ajatus, että kyseessä on suhde ihmisen ja luonnon välillä. Termille ”luontosuhde” ei löydy yhtä yleisesti hyväksyttyä määritelmää siitä, mitä se on, mitä siihen kuuluu tai kuinka se rakentuu. Sana ”luontosuhde” esiintyy kuitenkin monissa eri yhteyksissä, esimerkiksi uutisoinnissa (Hirvonen, 2018) asiakirjateksteissä (Opetushallitus, 2014, 2018) sekä tieteellisissä julkaisuissa (Tanner, 1980; Peterson, 1982; Chawla, 1998; Reunamo & Suomela, 2013; Tani, 2017). Kun näissä lähteissä puhutaan luontosuhteesta, keskusteluun nousevat usein samat asiat; luontosuhdetta pidetään tärkeänä ja säilyttämisenarvoisena ja sen rakentumista tulisi tukea. Kuinka voimme tukea jonkin sellaisen rakentumista, jonka olemuksesta meillä ei ole yhtenevää käsitystä?

Määriteltäessä ympäristösuhteen ja luontosuhteen käsitteitä, esiin nousee arkipuheen käsitteiden ”ympäristö” ja ”luonto” epämääräisyys (Haila, 2004; Willamo, 2004b). Ennen kuin voimme puhua ympäristösuhteesta tai luontosuhteesta, täytyy määritellä, mitä on **ympäristö** ja mitä on **luonto**. Mitä kaikkea tarkoitetaan, kun puhumme ympäristöstä tai luonnosta? Hailan (2004) mukaan ympäristön ja luonnon käsitteiden välinen ero on hämärtynyt ympäristöhuolipuheen myötä. Keskiöön nousee, mistä näkökulmasta ja minkälaisilla kysymyksillä käsitteitä tarkastellaan. Käsitteiden pohtiminen ja määrittely on Willamon (2004b, 32) mukaan ehdottoman tärkeää, sillä esimerkiksi ilman luonto käsitteen määrittelyä, emme voi todella ymmärtää ja puhua siitä, mitä luonto on ja kuinka olemme suhteessa siihen.

Suomela ja Tani (2004) puhuvat *ympäristön* käsitteen monitulkintaisuudesta ja -tasaisuudesta, sekä erilaisista lähestymistavoista ympäristöön. Myös Parikka-Nihti ja Suomela (2014) esittävät saman ajatuksen ympäristön käsitteen monitasaisuudesta: heidän

mukaansa ”ympäristö on sekä henkilökohtainen, sosiaalinen, luonnontieteellinen että yhteiskunnallinen.” (Parikka-Nihti & Suomela, 2014, 18).

Hailan (2004) mukaan *luonto* käsittää kaiken olevaisen, mutta se saa merkityksensä vain silloin, jos sille on olemassa vastakohta, ”ei-luonto” tai ”ei luonnollinen”. Samaan hengenvetoon Haila (2004) kuitenkin kysyy, että jos kaikki on pohjimmiltaan luontoa, onko tällaiselle vastakkainasettelulle tarvetta. Haila ja Lähde (2003) sekä Willamo (2004a, 2004b) pohtivat ihmisen ja luonnon olemusta ja luontosuhteen määrittelemisestä ihmisen oman itsensä kautta tapahtuvana ajatteluprosessina. Luontoon ja ihmisen luontosuhteeseen kuuluu heidän mukaansa ihmisen oma fyysinen olemassaolo, jokainen meistä on ruumiinsa ja elinpiirinsä vuoksi kiistämättömästi osa luontoa, sekä luonnon jatkuvuuden hahmottaminen. Luonto on tämän näkemyksen mukaan läsnä kaikkialla, raja luonnon – ja ei luonnon välillä on tulkinnanvarainen ja subjektiivinen. (Haila & Lähde, 2003; Willamo, 2004a, 2004b.) Jos luontosuhteesta puhutaan pelkästään ihmisen asenteena luontoa kohtaan, tai ympäristöherkkyytenä, Willamon (2004a, 2004b) mukaan jotta oleellista jää silloin puuttumaan ja rajaamme itsemme luonnon ulkopuolelle.

Aiheen polveilevan ja kompleksisen luonteen vuoksi tarvitsin yksinkertaisempaa ja kansantajuisempaa käsitteenmäärittelyä. Parikka-Nihti ja Suomela (2014) käyttävät kirjassaan ympäristön käsitettä siten, että siihen sisältyy sekä rakennettu ympäristö, että luonnonvarainen ympäristö. Luonto -sanalla tarkoitetaan ympäristön luonnonvaraista osaa. Luonnonvaraiset ympäristöt muokkautuvat omissa prosesseissaan ilman ihmisen vaikutusta (Parikka-Nihti & Suomela, 2014). Tässä tutkielmassa käytän Parikka-Nihtin ja Suomelan (2014) määritelmiä ympäristön ja luonnon käsitteistä. Ympäristön käsite sisältää kaiken ympärillämme olevan, rakennetun ympäristön ja rakentamattoman, luonnolla tarkoitetaan ympäristön luonnonvaraista osaa. Tästä johdettuna *ympäristösuhteella* tarkoitetaan ihmisen suhdetta koko elinympäristöönsä, *luontosuhteella* ihmisen suhdetta ympäristön luonnonvaraiseen osaan.

2.2 Neljä tapaa tarkastella ihmistä suhteessa ympäristöön ja luontoon

Kuten edellä on todettu, ympäristön ja luonnon käsitteiden tulkinta on riippuvainen tarkastelukulmasta. Esittelen seuraavaksi neljä tapaa hahmottaa ihmisen suhdetta ympäristöönsä ja luontoon.

Yksi tapa hahmottaa ihmisen suhdetta ympäristöön ja luontoon liittyy siihen, kuinka ympäristön ja luonnon voidaan tulkita olevan ”tuolla jossakin”, ihmisestä erillisenä kokonaisuutena. Ympäristöä ja luontoa tarkastellaan ja niitä kohtaan tehdään erilaisia tekoja, esimerkiksi ympäristön resurssien tutkimiseksi tai hyödyntämiseksi. Ympäristöä ja luontoa tutkitaan ihmisestä erillisenä, jolloin niitä on mahdollista luokitella ja mitata. (Suomela & Tani, 2004.) Kyseessä on Ingoldin (1993/2003) kuvaama astronautin tapa katsoa maapalloa avaruusaluksen ikkunan läpi, ihminen tarkastelee luontoa irrallisena itsestään ja omista kokemuksistaan, etäisyyden päästä. Tällaista ajatustapaa edustavat useimmiten esimerkiksi **luonnontieteet**. Ympäristö ja luonto on kohde erilaisille toimille. (Ingold, 1993/2003; Suomela & Tani, 2004, 46–47; Parikka-Nihti & Suomela, 2014, 17–18.)

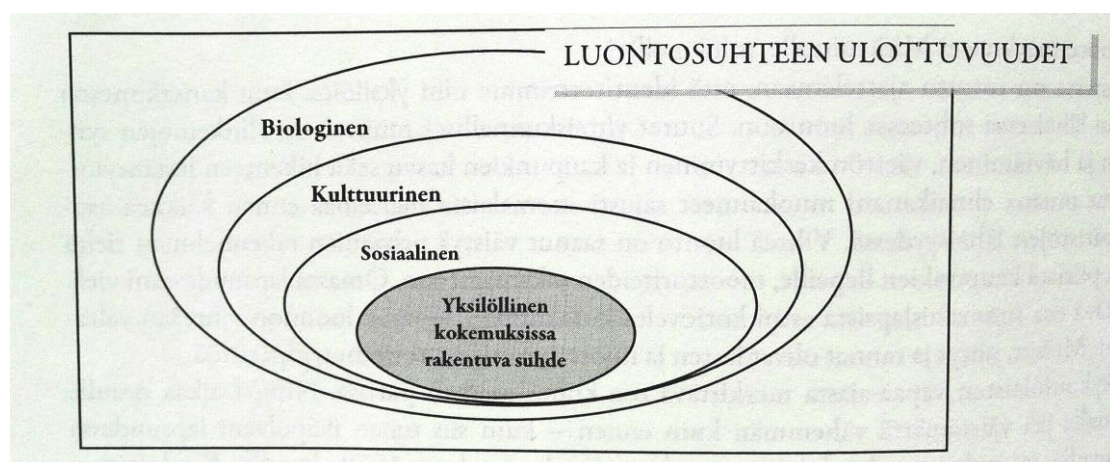
Yhteiskuntatieteiden puitteessa ympäristö ja ihmisen suhde siihen saa merkityksenä yhteiskunnallisesti tai sosiaalisesti tuotettuna kokonaisuutena. Ympäristön ja luonnon käsitteiden katsotaan rakentuvan ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteiskunnallisessa kontekstissa. Ympäristökysymysten politisoituminen johti uudelleenlaiseen keskustelun ihmisen ja ympäristön välisestä suhteesta. Yhteiskuntatieteiden näkökulmasta ihmisen kulttuuri ja luonto ovat aina kietoutuneina toisiinsa. Ihmisen kädenjälki näkyy kaikkialla. (Haila & Lähde, 2003; Suomela & Tani, 2004, 51; Massa, 2014.) Ekosysteemipalveluajattelu on yksi esimerkki yhteiskuntatieteellisestä lähestymistavasta ympäristöön ja luontoon. Yksinkertaisimmillaan ekosysteemipalveluilla tarkoitetaan luonnon tuottamia palveluita, hyötyjä, joita ihmiset saavat ekosysteemeistä. Ekosysteemipalveluajattelussa ekosysteemeihin, luontoon ja luonnonvaroihin liittyviä aineettomia ominaisuuksia saatetaan mitattavaan muotoon ja niiden vaikutus ja merkitys yhteiskunnalle ja yksilöille tunnustetaan. Ekosysteemipalvelun käsitettä käytetään paljon yhteiskunnallisessa keskustelussa, esimerkiksi aluesuunnittelussa ja poliittisessa päätöksenteossa. Se tekee osaltaan näkyväksi sellaisia asioita ja ominaisuuksia, jotka muutoin voivat jäädä päätöksenteossa huomioimatta, esimerkiksi uuden asuinalueen suunnittelussa. (Hiidenpää, Suvantola & Naskali, 2010; Kolström, 2010.)

Kolmas tapa hahmottaa ihmisen suhdetta ympäristöön ja luontoon on ajatella niitä jokaisen yksilön henkilökohtaisena kokemusmaailmana, elettyinä ympäristönä: *”Tämän ajattelun mukaan jokaisella ihmisellä on oma ympäristönsä, joka saa merkityksensä yksilön ajattelun, kokemusten, tunteiden ja toiminnan kautta.”* (Suomela & Tani, 2004, 47). Ympäristön ja luonnon käsitteet ja suhde niihin rakentuvat tällöin henkilökohtaisista merkityksenannoista, jotka ovat sidoksissa yksilön kokemuksiin tietyssä ajassa ja paikassa. Kyseessä on jatkuva henkilökohtainen suhde omaan elämämaailmaan. Esimerkiksi **hu-**

manistisesti suuntautunut maantiede ja ympäristöpsykologia hahmottavat ympäristön ja luonnon käsitteitä tällaisen yksilökeskeisen ajattelun kautta. Näiden alojen tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita yksilöiden kokemuksista ja merkityksenannoista. (Suomela & Tani, 2004; Parikka-Nihti & Suomela, 2014) Haila (2004) yhtyy tähän ajatukseen, kuinka ympäristö jäsentyy aina jonkun tai jonkin ympärille. Ympäristö saa merkityksensä siitä, kuka sitä määrittää ja millaisia tulkintoja sille annetaan. (Haila, 2004.)

Parikka-Nihti ja Suomela (2014, 18) sivuavat lyhyesti vielä yhtä tapaa hahmottaa ihmisen suhdetta luontoon suurena ekosysteemien kudoksena, jossa ihminen on vain yksi osa muiden joukossa. Tässä viime aikoina voimakkaammin esiin nousseessa **posthumanistisessa** näkökulmassa ihmistä ei nähdä erillisenä luonnosta tai luonnon tulkitsemisen keskiössä, vaan yhtenä osana verkostoa, joka on erilaisille muutoksille altis. Ihminen ikään kuin ”palautetaan” osaksi ekosysteemiä, lajiksi muiden joukkoon. (Värri, 2018.) Tällaista ajattelua edustavat esimerkiksi kriittinen eläintutkimus, jossa ihmisen ja eläimen välistä suhdetta tutkitaan muun muassa vallan ja oikeudenmukaisuuden näkökulmista, sekä transformatiivinen kestävyyskasvatus, jossa eläinten, eli toislajisten olemuksen ymmärtäminen tuntevina olentoina, voi muuttaa omaa toimintaamme kestävämmäksi. Esimerkiksi Hohti, Leinonen ja Tammi (2016) käsittelevät artikkelissaan lasten luontosuhdetta ja ympäristökasvatuksen tarkoitusta posthumanistisesta näkökulmasta ja teos ”Eläimet yhteiskunnassa” (Aaltola & Keto, 2015) tarkastelee yhteiskunnan ja toislajisten eläinten kohtaamista. Veli-Matti Värri (2018) teos ”Kasvatus ekokriisin aikakaudella” kyseenalaistaa koko nykyisen kasvatusjärjestelmän kestäättömänä.

Temmes (2006) on käyttänyt omassa väitöskirjassaan Parikka-Nihti & Suomelan (2014, 18) tapaan tulkintaa, jossa kolme ensimmäiseksi esiteltyä tapaa tulkita ihmisen ja luonnon suhdetta limittyvät toisiinsa ja ovat olemassa samaan aikaan (kuvio 1). Uloin kehä

Kuvio 1. Luontosuhteen ulottuvuudet (Temmes, 2006, 14).

kuvaa, kuinka ihminen on oman fyysis-biologisen olemuksena vuoksi osa luontoa. Mallissa kulttuurinen ja sosiaalinen kehä edustavat luontosuhteen sosiaalisesti konstruoitua puolta. Sisin kehä kuvaa yksilön omia kokemuksia ja niiden kautta syntyviä merkityksiä luontosuhteen rakentumisessa. (Temmes, 2006, 13–14; Parikka-Nihti & Suomela, 2014, 18.)

Tässä tutkielmassa tunnustan Temmesin (2006) ja Parikka-Nihtin ja Suomelan (2014) mukaisen ajatuksen kaikista luontosuhteen tasojen samanaikaisesta olemisesta, mutta olen kiinnostunut humanistisen maantieteen ja ympäristöpsykologian mukaisesta yksilökeskeisestä näkökulmasta, jonka mukaan ihmisen luontosuhde rakentuu yksilön omissa henkilökohtaisissa merkityksenannoissa. Tulkitsen, että luontosuhde on jokaiselle henkilökohtainen ja olemassa oleva asia, joka rakentuu läpi elämän. (Haila, 2004; Parikka-Nihti & Suomela, 2014; Suomela & Tani, 2004; Temmes, 2006.)

Parikka-Nihti ja Suomela (2014) huomauttavat termien määrittelyn lisäksi, että sillä, kuinka institutionaalisen kasvatuksen piirissä toimiva opettaja itse tulkitsee ja ymmärtää näitä käsitteitä, on merkittävästi vaikutusta siihen, kuinka hän välittää niitä koskevia tietoja ja taitoja eteenpäin työssään. Näen tämän tärkeänä huomiona, koska tässä pro - gradu -tutkielmassa sivutaan varhaiskasvatusta, joka suomalaisessa yhteiskunnassa sijoittuu institutionaalisen kasvatuksen piiriin.

2.3 Yksilön kokemuksissa rakentuvan luontosuhteen näkökulma

Kiinnostus tilan ja paikan käsitteitä kohtaan ja siihen kuinka ihmiset jäsentävät näitä asioita ja omaa elinympäristöään on ollut humanistisesti suuntautuneen maantieteen piirissä laajaa (kts. Tani, 2017, 1501–1502). Raittilan (2008) sekä Haarnin ja kumppaneiden (1997) mukaan tutkimuksessa tehdään usein ero tulkitun ja fyysisen ympäristön välillä. Fyysistä ympäristöä kuvataan termillä *tila* ja tulkittua ympäristöä kuvataan termillä *paikka*.

Mikä tekee ihmiselle tilasta paikan? Ellisin (2005) ja Knuuttilan (2006) mukaan tilasta tulee paikka, kun ihminen antaa tilalle jonkin henkilökohtaisen merkityksen. Paikoilla on toki oma maantieteellinen sijaintinsa, mutta merkitys niille muodostuu vasta ihmisen prosesseissa, muun muassa kertomuksissa, muistoissa ja kokemuksissa. Näiden henkilökohtaisten merkityksenantojen kautta ihminen rakentaa sekä omaa identiteettiään että suhdetta omaan elämismaailmaansa. (Ellis, 2005, 57–58; Knuuttila, 2006, 7.) Relphin

(1976, 36–37) mukaan kaikki tilat ja paikat koetaan yksilöllisesti, sillä jokainen ihminen tarkastelee niitä omasta näkökulmastaan. ”*Ihmisenä oleminen on elämistä maailmassa, joka on täynnä merkityksellisiä paikkoja; ihmisenä oleminen on oman paikkansa tietämistä.*” (Relph, 1976, 1).

Tuan (2006) avaa paikan kokemista kolmesta näkökulmasta: pysähtymisen ja paikan tajuamisen näkökulmasta, paikkaan suuntautuvan emotionaalisen latauksen näkökulmasta sekä identiteetin rakentamisen näkökulmasta. Pysähtymisellä ja paikan tajuamisella Tuan tarkoittaa sitä, että ympärillä olevan paikan on lakattava muuttumasta, jotta ihminen saisi siitä otteen ja ehtisi ”tajuamaan” paikan. Tämä voi tarkoittaa myös ihmisen omaa pysähtymistä paikan äärelle, jotta paikan ehtisi sisäistämään. Myös ajan kulumisen ja sen myötä tunnesiteen vahvistuminen tiettyä paikkaa kohtaan vahvistaa paikan tajuamista ja kokemista. (Tuan, 2006, 16, 18.)

Tunnesiteen vahvuus liittyy paikkaan suuntautuvaan emotionaaliseen lataukseen. Tuan (2006) kuvaa, kuinka useimmiten koti, ja nimenomaan lapsuudenkoti, on merkityssisällöltään monipuolisin ja ihmiselle kaikkein rakkain paikka siihen liittyvien merkitysten laajuuden, kerroksellisuuden ja ajan kulumisen vuoksi. Kotiin liittyy niin paljon koettuja ja elettyjä hetkiä ja niin moninaisia asioita, että siihen liittyvä tunnelataus on laadultaan hyvin erityinen. Myös moniin muihin paikkoihin kuin kotiin voi kohdistua voimakasta tunnelatausta, johon vaikuttaa kyseisessä paikassa eletyt hetket, kokemukset ja paikkaan liitettyt muut merkitykset. (Tuan, 2006.)

Tuan (2006) esittää, että ihmisen kokemus paikasta on sidoksissa ikään ja tätä kautta ihmisen identiteetin rakentamiseen. Lapsen kokemus paikasta on jatkuvasti muuttuva lapsuudessa tapahtuvan nopean kehityksen vuoksi. Kolmevuotias kokee paikan eri tavalla kuin kahdeksanvuotias. Tuanin mukaan paikan kokeminen ja ”paikan taju” vakiintuu vasta aikuisiällä, kun ihminen on kypsynyt ja identiteetti rakentunut niin pitkälle, että myös käsitys itsestä alkaa vakiintua. Uusi paikka, joka tuntuu tutulta ja johon syntyy nopeasti henkilökohtainen tunneside, heijastelee Tuanin näkemyksen mukaan kenties ihmistä itseään, tämän arvoja ja maailmankatsomusta; tällaisen voimakkaan identiteettiyhteyden vuoksi esimerkiksi tietynlainen metsämaisema tai vuoristo voi tuntua kotoisalta ja ”omalta” paikalta. (Tuan, 2006.)

Tällainen lähestymistapa tilan ja paikan käsitteitä kohtaan luo pohjaa myöhemmille määritelmilleni luontokokemusten mahdollistumisesta ja merkityksellisyydestä. Näen, että

myös erilaisista luontokohteista voi tulla ihmiselle merkittäviä paikkoja, joissa koetut erilaiset asiat voivat vaikuttaa voimakkaastikin ihmisen identiteetin rakentumiseen ja luontosuhteeseen eri ikäkausina ja eri kehitysvaiheissa.

Kellertin (2002) mukaan suurimmalla osalla lapsista voidaan hahmottaa tietyn suuntaista suhtautumista ja luontoa kohtaan iän ja kehitystason mukaan. Hänen mukaansa myös erilaiset arvot ovat pinnalla eri ikäkausina suhteessa luontoon. Kellert (2002) on kehittänyt luontokokemuksiin liittyvän luonnonarvojen typologian eli luokittelujärjestelmän, jossa hän erittelee erilaisia arvoja luontoa kohtaan. Taulukossa 1 on Kellertin esittelemät ja Temmesin (2006) suomentamat yhdeksän erilaista luontoon tai luontoon suhtautumiseen liitettyä arvoa.

Tauluko 1. Luonnonarvojen typologia (Kellert, 2002, 130; Temmes, 2006, 40).

Arvo	Määrittely
Esteettinen	Luontoa koskeva fyysinen viehtymys ja houkutus
Dominoiva	Luonnon hallinta ja kontrollointi
Humanistinen	Emotionaalinen painotus suhtautumisessa luontoon
Moralistinen	Eettinen ja henkinen / hengellinen suhtautuminen
Naturalistinen	Luonnon tutkimiseen ja valloittamiseen tähtäävä asenne
Negativistinen	Pelon ja vastahakoisuuden värittävä suhtautuminen
Luonnontieteellinen	Luonnon tutkimukseen ja luontoa koskevaan tietoon tähtäävä
Symbolistinen	Luonto kielen ja kuvitelmien lähteenä
Utilitaristinen	Luonto materiaalisena ja fyysisenä resurssilähteenä

Kellertin (2002) mukaan 3–6 vuotias, lapsi suhtautuu luontoon fyysisenä tilana, sellaiseenaan, jossa on erilaisia haasteita ja onnistumisen kohtia lapsen kokeillessa taitojaan. Kontrollin, mukavuuden ja mielihyvän tunteet ovat keskiössä tässä kehitysvaiheessa. Lapsi pystyy olemaan kontaktissa luonnon turvallisesti kokemansa ja varsin rajatun ja pienen osan kanssa. Varhaislapsuudessa korostuvat Kellertin mukaan erityisesti *utilitaristinen*, *dominoiva* ja *negativistinen* arvo ja suhtautuminen. (Kellert, 2002, 130-132.)

Keskilapsuudessa, 6–12 vuotiaana lapsi alkaa hahmottaa luonnon eri osia. Kasvit ja eläimet saavat nimet, luonto tulee ikään kuin ”tutuksi”. Monesti tämän tuttuuden myötä lapsi alkaa suhtautua luontoon tunnepitoisemmin ja kiinnostuu enemmän ympärillään ole-

vasta maailmasta. Luonnossa olemisesta tulee ”luonnollisempaa”. Ihmettely ja tutkiminen ”moottoreinaan” lapsi lähtee kodin turvasta tutkimaan maailmaa. Luonnontiloista tulee tärkeitä paikkoja, joihin liittyy oppimista, tunteita, kuvitelmia ja kokemuksia. (Kellert, 2002, 132–133.) Chawla (1998, 18–19) puhuu empatiasta ympäristöä kohtaan. Chawlan (1998) mukaan lapsi usein kuvittelee ympäristönsä ”asioista ja olioista eläviä”, eli tuottaa näille identiteetit ja luo tällä tavalla tunnesidettä niihin. Lapsi rakentaa omaa identiteettiään ja luo suhdetta itseensä ja ympäristöönsä voimakkaasti juuri keskilapsuudessa. Keskilapsuudessa korostuu Kellertin (2002) mukaan *esteettinen, humanistinen, luonnontieteellinen ja symbolistinen* arvo ja suhtautuminen luontoon. (Chawla, 1998; Kellert, 2002, 132–135; Temmes, 2006, 40–41.)

13–17 vuoden iästä alkaen lapsen moraalien kehitys ja eettinen arviointikyky kypsyy ja kyetessään lapsi alkaa hahmottaa luontoa abstraktimpana kokonaisuutena, ekosysteemeinä, ravintoverkostoina ja niin edelleen. Tämä abstraktimpien kokonaisuuksien ymmärtäminen on yksilön luontoon suhtautumisen ”viimeinen” vaihe. Myös arvot suuntautuvat omasta lähiympäristöstä kohti luonnon ymmärtämistä globaalimmalla tasolla. *Moralistinen ja naturalistinen* arvomaailma ja suhtautuminen saavat tilaa rationaalisen ajattelun kehittymisen myötä. (Kellert, 2002, 135–138.) Suhtautuminen luontoa kohtaan ja siihen liittyvä arvokehitys vaikuttaa etenevän Kellertin typologian mukaan fyysisestä havainnointiin perustuvasta kokemisesta tunnepitoisen suhtautumisen kautta kohti abstraktimpaa kokemista, sekä muut huomioivampaa kokonaisuuksia ymmärtävää tapaa tarkastella luontoa ja maailmaa rationaalisella tasolla. Ajattelun tasolla kehitysvaiheiden aikana siirrytään konkreettisista havainnoista abstraktiin ajatteluun, yksilökeskeisyydestä sosiaaliseen, lähiympäristön tarkastelusta globaalimpaan tarkasteluun sekä emotionaaliseen suhtautumisesta kohti rationaalisempaa ajattelua. (Temmes, 2006, 40).

2.4 Luontokokemusten laatu ja mahdollistuminen

Yksilökeskeisestä näkökulmasta tarkasteltuna voidaan katsoa, että luontosuhteen rakentuminen alkaa varhaislapsuudesta. Voidaan jopa ajatella, että kohdusta asti kehittyvä sikiö saa viitteitä ympäristöstään äidin liikkeiden ja reaktioiden kautta. Varhaislapsuudessa ympäristön tutkiminen leikkien ja liikkuen auttaa lasta jäsentämään omaa ympäristöään ja itseään osana ympäristöä. Yksilön kaikki toiminta on jollakin tavalla yhteydessä ja vaikutuksessa ympäröivään maailmaan ja ympäröivä maailma vaikuttaa aina jollakin tavalla yksilöön. (Cantell, 2011.) Kellertin (2002) mukaan luontokokemuksia on

laadultaan erilaisia. Kellert jakaa luontokokemukset kolmeen ryhmään, suoriin, epäsuoriin ja symbolisiin/välillisiin kokemuksiin. Tässä tutkielmassa käytän termiä välilliset kokemukset. Luontokokemukset vertautuvat myöhemmin tarjouman (Fjørtoft, 2001, 2004; Kyttä, 2003) käsitteeseen.

Suorilla kokemuksilla Kellert (2002) tarkoittaa välitöntä luonnontilaisen ympäristön kanssa kosketuksissa olemista. Kokemukset ovat ennalta suunnittelemattomia ja niihin liittyy kiinteästi vapauden aspekti, vapaa oleminen ja toimiminen. Ne eroavat epäsuorista kokemuksista juuri suunnittelemattoman luonteensa vuoksi. Esimerkiksi lapsen vapaa leikki ja tutkiminen kivien koloissa, rannalla tai omassa lähimetsässä ovat suorita luontokokemuksia. Fyysisyys on merkittävä tekijä suorissa kokemuksissa, luonnontilaisessa ympäristössä kuljetaan, tutkitaan ja toimitaan vapaasti. (Kellert, 2002, 118–119.)

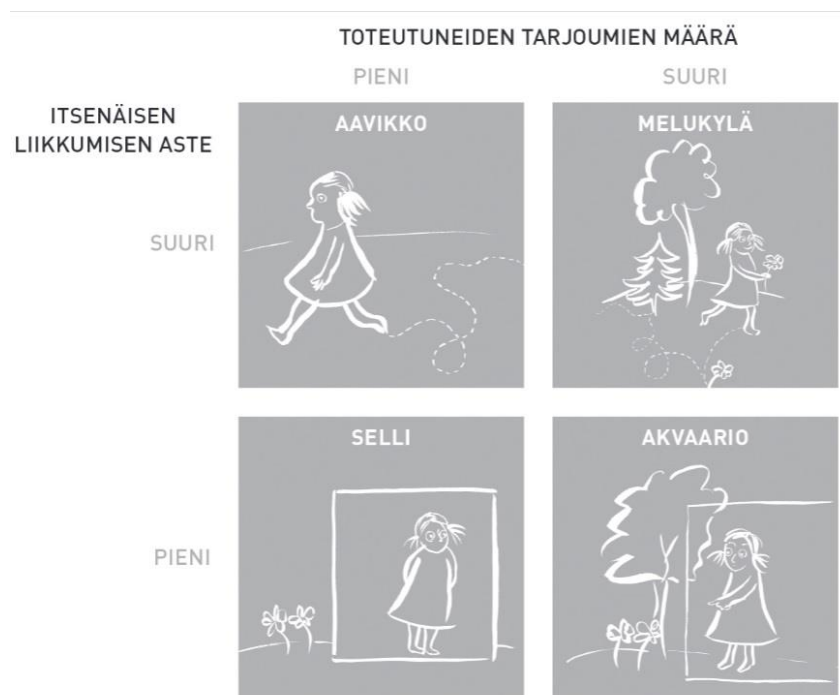
Epäsuorat kokemukset ovat Kellertin (2002) mukaan aikuisen organisoimia, suunniteltavia ja ohjaamia. Oleminen luonnontilaisessa ympäristössä on jollakin lailla rajattua ja strukturoitua. Epäsuorissa kokemuksissa luonto on usein kohde erilaisille toimille, esimerkiksi vertaillaan keppien pituuksia, luokitellaan kasveja tai bongataan lajeja. Ympäristö ja puitteet ovat luontoa, mutta ympäristössä toimitaan ohjatusti ja strukturoidusti. Lapsen vapaan toiminnan aspekti puuttuu toiminnasta. Kellert (2002) lukee epäsuoriin luontokokemuksiin myös kotona olevat kasvit ja kotieläimet. Kasvit ja kotieläimet ovat ikään kuin palasia luonnosta, jotka on kesytetty tai irrotettu normaalista kontekstistaan ja tuotu näin ihmisen toimesta ihmisen ulottuville. Epäsuorissa kokemuksissa ihmisen vaikutus kokemuksen puitteisiin on keskeinen tekijä. (Kellert, 2002, 118–119.)

Välilliset kokemukset ovat Kellertin (2002) mukaan vastakohta suorille kokemuksille, joiden perusta on suora fyysinen kontakti luonnon kanssa. Välilliset kokemukset ovat erilaisia representaatioita luonnosta, ilman suoraa kontaktia siihen. Välillisiä kokemuksia voi olla esimerkiksi luontokirjan lukeminen, värityskuva puusta eri vuodenaikoina tai luontodokumentin katseleminen. Kellertin (2002) mukaan välillisten luontokokemusten määrä on suuri tämän päivän lapsilla ja nuorilla. Luontoa koetaan välillisesti erilaisten lähteiden ja symbolien kautta. Vaikka välillisten luontokokemusten laatu on perustavalla tavalla erilainen verrattuna suoriin luontokokemuksiin, välillisillä kokemuksilla ja erilaisilla symboleilla on oma tärkeä ja ainutlaatuinen merkityksensä ihmisille esimerkiksi tiedon välittämisen välineenä oppikirjoissa. Myös kivikauden luolamaalaukset voidaan nähdä esimerkkinä välillisistä luontokokemuksista. (Kellert, 2002, 119–120.)

Myös Tovey (2007) painottaa lasten ”ensi käden kokemuksia” ympäröivästä elämismaailmastaan ja näiden kokemusten merkitystä kehitykselle ja oppimiselle. Ensi käden kokemukset ovat Toveyn (2007, 25) mukaan asioiden tekemistä, paikkoihin menemistä, uusien taitojen kokeilemistä, liikkumista, leikkimistä, tutkimista, kun lapsi itse kokee asiat niiden välittömässä asiayhteydessä. Ensi käden kokemukset ovat verrattavissa Kellertin (2002) kuvailemiin suoriin luontokokemuksiin, joissa lapsi on välittömässä kontaktissa luonnon kanssa.

Tovey (2007) näkee ulkotilat laadultaan erilaisena toimintaympäristönä verrattuna sisätiloihin: ulkotilat ovat hänen mukaansa ”enemmän” lasten tilaa ja vapaampia toimintaympäristöjä. Toveyn näkemyksen mukaan ulkotilojen käyttö ylipäättään lisää lasten mahdollisuuksia tutkimiseen ja vapaaseen leikkiin, sekä vahvistaa omalta osaltaan lasten osallisuuden ja toimijuuden kokemuksia. (Tovey, 2007, 13, 16.) Tällaiset kokemukset edistävät hänen mukaansa myös lasten oppimista, esimerkiksi ongelmanratkaisukykyä ja syy-seuraus suhteiden hahmottamista (Tovey, 2007).

Kyttä (2003) tarkasteli väitöskirjassaan lasten erilaisista mahdollisuuksista ottaa omaa arkista elinympäristöään haltuun. Osana tutkimustaan hän hahmotteli nelikentän lasten itsenäisen liikkumisen suhteesta ympäristön erilaisiin toteutuneisiin tarjouiin. Nelikenttä käännettiin myöhemmin suomeksi Kyttän ja kumppaneiden (2009) toimesta (kuvio 2).

Kuvio 2. Nelikenttä lasten itsenäisen liikkumisen asteesta suhteessa toteutuneiden tarjouiin määrään (Kyttä, Broberg, Kahila, 2009, 7).

Kyttän (2003) ajatuksen mukaan lasten itsenäinen liikkuminen omassa lähiympäristössään ja ympäristön tuottamat tarjoumat ovat suhteessa toisiinsa. Tarjouman käsitteellä Kyttä (2003) tarkoittaa ympäristön tuottamia toimintamahdollisuuksia. Myös Fjørtoft (2001, 2004) käyttää tarjouman käsitettä (affordance) samalla tavalla kuvaamaan ympäristön tuottamia erilaisia toimintamahdollisuuksia. Tarkastellessaan tarjoumien ja itsenäisen liikkumisen suhdetta Kyttä (2003; Kyttä ym., 2009) kuvaa neljä laadultaan erilaista hypoteettista toimintaympäristöä lasten arjessa. Nelikentän osat ovat: selli, akvaario, aavikko ja melukylä (kuvio 2).

***"Selli:** Rajoitetun liikkumisen vuoksi lapsi ei löydä tai huomaa tarjoumia. Tarjoumien poissaolo laskee liikkumisen motivaatiota ja kiinnostusta lähiympäristön tutkimiseen entistään."* (Kyttä, 2003, 93.)

***"Akvaario:** Itsenäinen liikkuminen on rajoitettua, mutta lähiympäristö näyttäytyy siitä huolimatta kiinnostavana ja houkuttelevana. Tieto tarjoumista voi tulla "toisen käden lähteistä", esimerkiksi vanhempien tai kavereiden puheista."* (Kyttä, 2003, 93.)

***"Aavikko:** Lapsella on mahdollisuus itsenäiseen liikkumiseen omassa lähiympäristössään, mutta lähiympäristön tarjoumat ovat vähäiset ja heikot. Lähiympäristö näyttäytyy tylsänä, eikä houkuttele lasta uusien etsimään uusia tarjoumia."* (Kyttä, 2003, 93.)

***"Melukylä:** Mitä enemmän lapsella on mahdollisuuksia liikkua ja toimia vapaasti kiinnostavassa ympäristössä, sitä enemmän ympäristö tuottaa tarjoumia, jotka jälleen edistävät itsenäistä liikkumista, mikä jälleen mahdollistaa uusien tarjoumien löytymistä ja niin edelleen. Kiinnostava ympäristö houkuttelee lasta liikkumaan itsenäisesti."* (Kyttä, 2003, 93.)

Kytä (2003) pitää "Melukylää" ideaalina toimintaympäristönä sen tuottamien tarjoumien ja itsenäisen liikkumisen vuoksi. Näen yhteyttä Kyttän Melukylän ja Kellertin (2002) suorien luontokokemusten sekä Toveyn (2007) ensi käden kokemusten välillä. Melukylä vertautuu mielestäni myös Ellisin (2005) ja Tuanin (2006) kuvailemaan paikan käsitteeseen. Oma lähiympäristö ei ole ainoastaan tilaa, vaan sinne syntyy merkityksellisiä ja tärkeitä paikkoja, jotka kiinnostavat.

2.5 Merkittävät elämäkokemukset luontosuhteen vahvistajana

Ihmisen suhde luontoon on monitasoinen ja kompleksinen kokonaisuus. Tutkimuksissa on todettu, että luontosuhteeseen vaikuttavat muun muassa kulttuuriset käsitykset ja

suhtautuminen, henkilön ikä, omat elämäkokemukset sekä muut ihmiset (Tanner 1980; Peterson, 1982; Chawla, 1998).

Tanner (1980) ja Peterson (1982) kiinnostuivat ensimmäisten joukossa siitä, mikä saa ihmiset toimimaan aktiivisesti ja vastuullisesti ympäristön puolesta. Tannerin informantteina oli kansalaisjärjestöissä ympäristön puolesta aktiivisesti toimivat ihmiset, Petersonin informantteina ympäristökasvatuksen piirissä työskentelevät. Tannerin (1980) tutkimuksessa kävi ilmi, että lapsuudessa luonnossa vapaasti vietetty aika, mieluiten itseksseen tai muutaman ystävän kanssa, sekä luonnossa vietetyn ajan säännöllisyys ja toistuvuus, esimerkiksi kesäisin tai koko vuodenkierron ajan, olivat kaikkein suurimpia vaikuttajia ympäristön puolesta toimivilla ihmisillä. Luontokokemusten jälkeen vaikuttavimpia tekijöitä olivat perheiden asenteet ja harrastuneisuus luontoa kohtaan, sekä muut ihmiset. Petersonin (1982) tulokset olivat hyvin saman kaltaisia, luontokokemusten merkitys korostui myös hänen vastaajillaan. (Tanner, 1980; Peterson, 1982.)

Tanner (1980) painottaa, kuinka vastaajien kertomuksissa korostuivat juuri lapsuuden ja nuoruuden vapaat luontokokemukset sekä kokemukset koskemattomissa tai turmeltumattomissa luonnonympäristöissä. Tämä osoittaisi ”vihreää valoa” Kyttän (2003) kuvaamaa Melukylä-ajatusta kohti. Melukylän tuottamat tarjoumat (Kyttä, 2003) taas mahdollistavat otollisimmalla tavalla Kellertin (2002) kuvaamat suorat luontokokemukset ja Toveyn (2007) kuvaamat ensi käden kokemukset luonnossa. Tannerin mukaan vaikuttaa siltä, että lasten tulee ensin oppia rakastamaan luontoa, jotta he myöhemmällä iällä haluaisivat suojella sitä ja toimia luonnon hyväksi (Tanner, 1980). Myös Kellertin (2002) kuvailun mukaan varhaislapsuus ja keskilapsuus ovat erityisen otollista aikaa merkityksellisille elämäkokemuksille lapsen tunnepitoisen suhtautumisen vuoksi.

Institutionaalisen kasvatuksen, kuten kouluopetuksen tai kirjojen vaikutus oli osalle Tannerin (1980) tutkimuksen vastaajista kyllä merkityksellinen, mutta niiden vaikutus ympäristön puolesta toimimiseen oli huomattavasti vähäisempi. Opettajaa ajateltiin enemmän yksilönä kuin institutionaalisen kasvatuksen tai opetussuunnitelman toteuttajana. (Tanner, 1980.) Muutamissa muissa tutkimuksissa institutionaalisen opetuksen merkitys on osoittautunut vielä vähäisemmäksi (Chawla, 1998). Tämä vahvistaa Parikka-Nihdin ja Suomelan (2014) ajatusta siitä, että opettajan omalla ymmärryksellä on vaikutusta siihen, kuinka hän välittää luontoon ja ympäristöön liittyviä tietoja ja taitoja eteenpäin (Parikka-Nihti & Suomela, 2014).

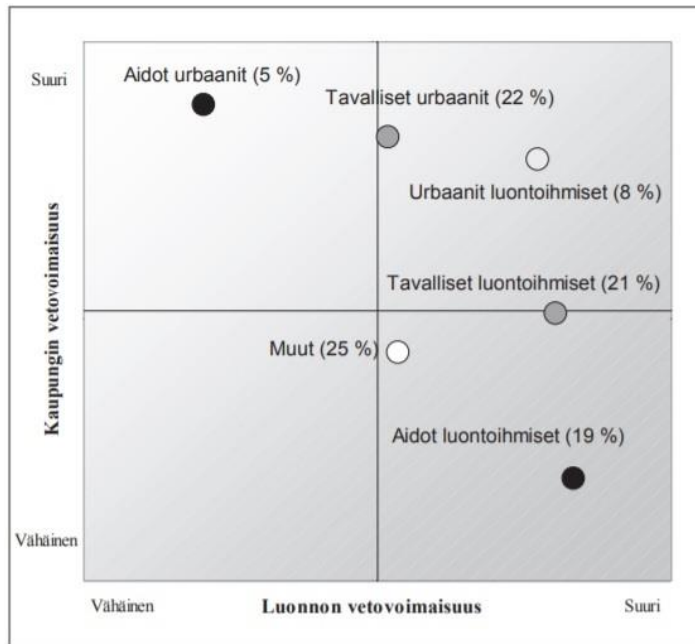
Chawla (1998) esittelee omassa artikkelissaan Tannerin (1980) ja Petersonin (1982) tutkimustulosten lisäksi yhdeksän muuta tutkimusta vuosilta 1983–1996, joissa on tutkittu ihmisten suhdetta luontoon ja siihen vaikuttavia tekijöitä. Vastaajia on tutkimuksissa ollut kaikista ikäryhmistä hyvin monenlaisista taustoista. Kyseessä on laaja tutkimuksellinen katsaus aiheeseen. Chawlan (1998) artikkelissa kaikkien tutkimusten tulokset ovat saman suuntaisia Tannerin (1980) ja Petersonin (1982) tulosten kanssa: lapsuuden merkittävät luontokokemukset olivat kaikissa tutkimuksissa keskeisin vaikuttaja tutkittavien suhtautumiseen luontoa kohtaan. Näiden tutkimusten lisäksi Chawla (1998) esittelee useampia vertailututkimuksia ”luonnosta oletetusti kiinnostuneiden”, esimerkiksi ympäristötieteitä opiskelevien, ja ”luonnosta oletetusti ei niin kiinnostuneiden”, esimerkiksi kauppatieteiden opiskelijoiden, välillä, joiden tulokset ovat myös saman kaltaisia keskenään: ympäristöstä oletetusti kiinnostuneet ihmiset kertoivat suuremmalla todennäköisyydellä viettäneensä lapsuudessaan aikaa luonnossa vapaasti ja kuvasivat sen merkitystä itselleen. Huomioitavaa tosin on, että samanlaisia vastauksia saatiin myös verrokiryhmissä, mutta vähemmän. (Chawla, 1998.)

Chawla (1998) puhuu artikkelissaan luontosuhteen sijaan ympäristöherkkyydestä. Ympäristöherkkyydellä hän tarkoittaa yksilön suhdetta ympäristöä kohtaan ja tästä suhteesta nousevia tietoisia asenteita ja empatiaa ympäristöä kohtaan. Chawlan (1998) mukaan ajatus ympäristöherkkyydestä mukailee Tannerin (1980) ajatuksia merkittävien elämäntokemusten vaikutuksesta luontosuhteeseen. Chawla (1998, 19) pohtii myös, kuinka jatkotutkimusten kannalta ei ole ainoastaan oleellista saada selville, mitkä ovat ihmisten merkitykselliset elämäntokemukset, vaan mikä tekee niistä merkityksellisiä. Tähän ajatukseen liittyy mielestäni Ellisin (2005) ja Tuanin (2006) ajatukset paikan käsitteestä – siitä, mikä tekee kokemuksista merkityksellisiä ja missä paikoissa merkitykselliset kokemukset tapahtuvat.

2.6 Suomalaisten luontosuhteesta

Vaikka Suomessa ei ole juurikaan tehty tutkimusta pienten (3–6-vuotiaiden) lasten arvosuhtautumisesta luontoa kohtaan, luonto ja luonnon läheisyys vaikuttaisivat olevan suurelle osalle suomalaisista aikuisista tärkeää. Metsäntutkimuslaitoksen tutkimuksessa (Tyrväinen, Silvennoinen, Korpela Ylén, 2007) tutkittiin luonnon merkitystä ja sen vaikutuksia psyykkiseen hyvinvointiin. Tutkimukseen osallistui noin 1300 isältään 15–75-vuotiaita helsinkiläisiä ja tamperelaisia. Tutkimustuloksista (kuvio 3) käy ilmi, kuinka lähes 50 prosentille vastaajista luonto on yhtä tärkeä, tai tärkeämpi ympäristö kuin kaupunki.

Vastausten perusteella tutkijat muodostivat kuusi luonnehdintaa, jotka kuvaavat kaupunkilaisten suhtautumista kaupunkiympäristöön ja luontoympäristöön. (Tyrväinen ym., 2007.) Mielestäni huomionarvoista on myös, että 25 prosentille vastaajista (ryhmä ”Muut”) kumpikaan vaihtoehto, kaupunki tai luonto ympäristönä, ei näyttele sen suurempaa roolia.

Kuvio 3. Asukasryhmien sijoittuminen luonnon ja kaupungin vetovoimaisuuden muodostamaan nelikenttään (Metlan työraportti, Tyrväinen ym, 2007, 68).

Niiniluoto (2011) teki oman tiivistyksensä Metlan raportin tuloksista (taulukko 2).

Taulukko 2. Helsinkiläisten ja tamperelaisten suhde kaupunkiin ja luontoon (muokattu, alkuperäinen: Niiniluoto 2011, 81).

Ryhmä	Luonnehdinta	Osuus kaupunkilaisista %
Aidot urbaanit	kaupunki tärkeä, luonto ei kiinnosta	5
Tavalliset urbaanit	kaupunki tärkeämpi kuin luonto	22
Urbaanit luontoihmiset	sekä kaupunki, että luonto tärkeitä	8
Tavalliset luontoihmiset	luonto tärkeämpi kuin kaupunki	21
Aidot luontoihmiset	luonto tärkeä, kaupunki ei kiinnosta	19
Muut	kumpikaan ei ole tärkeä	25

Taulukkoonsa Niiniluoto (2011) on kirjoittanut auki erilaisten kaupunki/luontosuhdetyyppien lyhyet luonnehdinnat, jotka kuvaavat ihmisten tapaa suhtautua kaupunkiin ja luontoon. Niiniluodon (2011) taulukko ja Metsäntutkimuslaitoksen raportti (Tyrväinen ym. 2007) antavat yhdessä mielestäni selkeän kuvan erilaisista luontosuhdetyypeistä.

Metlan raportin alkupuolella kiteytetään myös, kuinka ihmiset arvostavat mielipaikkoinaan enemmän luontopaikkoja kuin rakennettuja ympäristöjä. Luonnonympäristön viihtyvyyttä lisäävät muun muassa luontopaikan monimuotoisuus ja alueen koskemattomuus. Epäviihtyisiksi koetaan sellaiset luontopaikat, jotka ovat esimerkiksi huonosti hoidettuja, roskaisia tai sisältävät laajoja monotonisia alueita. (Tyrväinen ym., 2007.) Raportissa todetaan myös ytimekkäästi, kuinka *”kaikkein harvimminkin mielipaikka sijaitsee kuitenkin rakennetussa kaupunkiympäristössä.”* (Tyrväinen ym., 2007, 60).

Saatujen tulosten perusteella raportissa todetaan, että ulkoilu ja liikuntamahdollisuudet sekä mahdollisuus rauhaan ja hiljaisuuteen ovat kauneuden ja esteettisyyden kanssa korkeimmalle arvostettuja ominaisuuksia luontoon liittyen. Samaan aikaan kuitenkin mahdollisuus luonnon käyttöön suhteessa omaan asuinalueen luontoalueiden tarjontaan on liian vähäinen suhteessa asukkaiden haluun ja tarpeisiin. Vastaajat joutuivat etsimään erityisesti rauhaa ja hiljaisuutta muualta, kuin oman asuinalueensa luontopaikoista. Raportissa myös todetaan luonnon runsaan käytön lisäävän yksilön kokemia positiivisia tunteita. (Tyrväinen ym., 2007.)

2.7 Lasten ympäristösuhteen muuttuminen ja vanhempien pelot

Useammassa tutkimuksessa todetaan, kuinka lasten fyysinen aktiivisuus ja arkiliikkuminen on vähentynyt vuosien saatossa, leikkipaikat ovat siirtyneet enemmän ulkoa sisälle ja lasten vapaa-aika on entistä aikataulutetumpaa (kts. esim. Chawla, 1998, 19; Fjørtoft, 2001; Malone, 2007; Tovey, 2007; Kyttä, Broberg, & Kahila, 2009). Kyttä (2003, 90–91) tosin huomauttaa, että Pohjoismaissa lasten liikkuminen on vielä varsin vapaata verrattuna muihin maihin. Kuitenkin samaan aikaan vanhempien kasvanut huoli lastensa turvallisuudesta sekä vanhempien näkemys omasta lähiympäristöstä pelottavana ja vaarallisena paikkana kaventaa lasten mahdollisuuksia vapaaseen liikkumiseen ja leikkimiseen, myös Pohjoismaissa (Malone, 2007; Koskela, 2009; Kyttä, Broberg & Kahila, 2009). Toveyn (2007) mukaan lasten vapaan liikkumisen elinpiiri on kutistunut yhdeksäsosaan verrattuna siihen, mikä lasten vapaan liikkumisen elinpiiri oli esimerkiksi 1970-luvulla. Lapsia halutaan suojella ja tarkkailla, joten liikkumisen vapaus on vähentynyt.

Lapsia myös kuljetetaan enenevässä määrin autolla paikasta toiseen, mikä on osaltaan vähentänyt lasten vapaata liikkumista. Aikaisemmin mielenkiintoisina pidetyt leikkipaikat, kuten kadut, joutomaat, metsät ja muut salaiset paikat ovat tänä päivänä monien lasten ulottumattomissa. Samaan aikaan erilaisten strukturoitujen ja aikuisten silmissä turvallisten leikkipaikkojen kuten puistojen, sisäleikkipaikkojen ja erilaisten lapsille suunnattujen viihdekeskusten määrä on kasvanut huomattavasti. (Tovey, 2007, 2–3, 7; Kyttä, Broberg, & Kahila, 2009.)

Malone (2007) havaitsi tutkimuksessaan, kuinka vanhempien pelot ovat isoja vaikuttajia vanhempien asenteissa lasten ympäristön vapaata tutkimista kohtaan. Lapsuus nähdään viattomana ja suojelua vaativana aikana. Vanhemmat usein rajoittivat lasten vapaata toimintaa omassa lähiympäristössään ja ympäristön tutkimista halutessaan suojella heitä. Vanhemmilla on huoli, että lapselle sattuu jotakin, jos vanhempi ei ole paikalla valvomassa. (Malone 2007.) Myös Tovey (2007) puhuu samankaltaisesta ilmiöstä, jossa vanhempien huoli ja ahdistus menevät lapsen vapaan luonnossa liikkumisen edelle. Koskela (2009) ja Tovey (2007) huomauttavat myös, kuinka lasten vapaaseen liikkumiseen ja leikkimiseen ulkona suhtaudutaan usein eri tavalla tänä päivänä kuin aikaisemmin. Vanhempaa, joka antaa lapsensa leikkiä ulkona vapaasti ilman valvontaa, voidaan muiden vanhempien mielessä vallitsevan pelkoajattelun vuoksi pitää välinpitämättömänä tai vastuuttomana lastaan kohtaan. Vanhemmuuden oletetaan olevan turvallisuushaikuista, ja muunlaisia valintoja pidetään epäsopivina. Yksin ilman valvontaa leikkiviin lapsiin saatetaan suhtautua epäillen tai jopa vihamielisesti. (Tovey, 2007; Koskela, 2009.)

Malone (2007) puhuu artikkelissaan, kuinka tänä päivänä lapset kuvainnollisesti katsovat maailmaa puutarhan muurien sisäpuolelta. Lapset ovat pois vaarojen tieltä aikuisen valvovan silmän alla, maailma on muurien ulkopuolella. Malonen (2007) näkemys keskustelee Kyttän (2003, 93) nelikentän kanssa lasten luontokokemuksiin liittyen. Kyttä (2003) puhuu sellistä ja akvaariosta, Malone (2007) aidatuista tai muureilla eristetyistä takapihoista. Malone (2007) vertaa, kuinka lapset on tänä päivänä kääritty kuvainnollisesti kuplamuoviin vaarojen välttämiseksi, Karsten (2005) taas puhuu auton takapenkin sukupolvesta, joka katselee maailmaa auton takapenkiltä sivuikkunoiden läpi.

Koskela (2009) on todennut, kuinka julkisessa kaupunkitilassa tehty väkivalta tuntemattomia kohtaan on tilastollisesti vähentynyt, mutta siitä uutisoidaan mediassa eri sävyyn, sekä näkyvämmiin ja toistuvampiin nyt kuin aikaisemmin. Tapahtuneen väkivallan lisäksi myös ihmisten kokemaa väkivallan pelkoa ja turvattomuuden tunnetta on alettu tilastoida 2000-luvun taitteen jälkeen. Koskela (2009) esittää, että vaikka suomalaisten kokema

väkivalta on tilastollisesti vähentynyt, pelko väkivallan uhasta julkisella paikalla sekä yleinen turvattomuuden tunne ovat lisääntyneet 2000-luvulla. Myös Tovey (2007) painottaa, kuinka todellisuudessa lapset ovat enemmän turvassa nyt kuin koskaan aikaisemmin historiassa. Median maalaama kuva siitä, kuinka lähiympäristössä on vaarallista liikkua, voi omalta osaltaan vahvistaa vanhempien huolta lapsestaan ja näin johtaa rajoituksiin lapsen itsenäistä liikkumista ja vapaata tutkimista kohtaan. (Tovey, 2007; Koskela, 2009, 65–68.)

Malone (2007) pohti myös, kuinka vanhemmat kertovat omille lapsilleen samoja pelottavia tarinoita omasta lapsuudestaan liittyen lähiympäristön vaarallisuuteen, esimerkiksi arvaamattomista humalaisista ja ”namusedistä”. Tarinoita kerrotaan samaan tapaan kuin ennen kerrottiin kansansatuja kuten esimerkiksi Punahilkkaa, opettavaisina tarinoina, jotta lapset tottelisivat ja pysyttelisivät kotona vanhempien ollessa muualla. (Malone, 2007.) Kellert (2002), Malone (2007) ja Tovey (2007) toteavat myös, kuinka ironista on, että rajoittamalla lastensa vapaata liikkumista ja tutkimista vanhemmat todellisuudessa kaventavat lastensa mahdollisuuksia kasvattaa resilienssiään ja kompetenssiaan, eli juuri niitä taitoja, joita lapset tarvitsevat selviytyäkseen ympäristön tuottamista yllättävistä tilanteista (Kellert, 2002, 133–134; Malone, 2007; Tovey, 2007).

3 Luonto- ja ympäristökasvatuksesta

Tässä luvussa käyn lyhyesti läpi ympäristökasvatuksen taustaa, mitä ympäristökasvatus on varhaiskasvatuksen kontekstissa sekä Luonnossa Kotonaan -toiminnan historiaa ja laatukriteereitä. Luvun lopussa keskustelutan aiempia teoreettisia käsitevalintoja Luonnossa Kotonaan -toiminnan ydinajatuksen ja laatukriteerien kanssa sekä esittelen aiempaa tutkimusta metsäpedagogiikasta ja ulkotoiminnasta.

3.1 Ympäristökasvatuksen taustaa

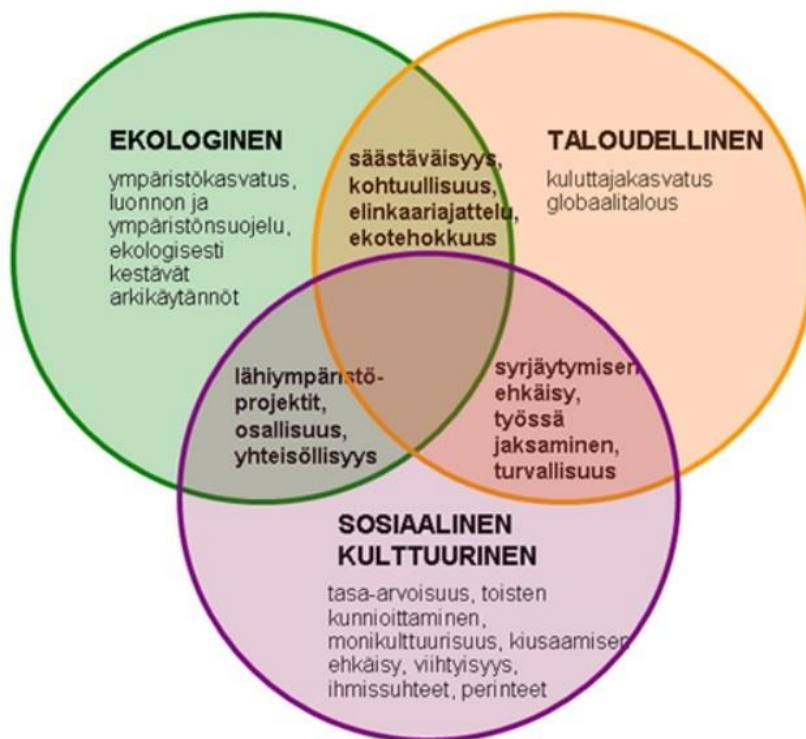
Käsitteenä ympäristökasvatuksen juuret ovat 1960–70-luvuilla, jolloin maailmassa elettiin ekologisen herätyksen aikaa ja järjestettiin monia kansainvälisiä ympäristökonferensseja. Virallinen määritelmä *ympäristökasvatukselle* saatiin vasta vuonna 1970 maailman luonnonsuojeluliitto IUCN:n kasvatus- ja viestintäkomission toimesta. 1970 -luvulla ajatus kansainvälisen ympäristökasvatusohjelman tärkeydestä nousi esiin YK:n ympäristökonferenssissa, ja vuonna 1975 määriteltiin *ympäristökasvatuksen päätavoitteet* UNEP:in ja UNESCO:n toimesta. Tavoitteet hyväksyttiin YK:n ympäristökonferenssissa vuonna 1977 ja ne ovat edelleen pohjana ympäristökasvatustyölle kaikkialla maailmassa. (Cantell, 2004, 12; Wolff, 2004.)

Ympäristökasvatuksen tavoitteena on Wolffin (2004, 19) suomentamana:

- ” 1. Kasvattaa selvään tietoisuuteen ja huoleen taloudellisten, sosiaalisten, poliittisten ja ekologisten tekijöiden riippuvuudesta toisistaan kaupunki- ja maalaisympäristössä.*
- 2. Mahdollistaa jokaiselle ihmiselle sellaisten tietojen, arvojen, asenteiden, sitoutumisen ja taitojen saamisen, joita tarvitaan ympäristön suojeluun ja parantamiseen.*
- 3. Luoda yksilöille, ryhmille ja koko yhteiskunnalle uusia ympäristöön liittyviä toimintamalleja.”*

Wolffin (2004, 19) mukaan ”Ympäristökasvatuksella tarkoitetaan kaikilla koulutusasteilla tapahtuvaa oppimisprosessia, jossa ihmiset tulevat tietoisiksi ympäristöstä ja ympäristökysymyksistä ja myös omista rooleistaan ympäristön hoitajina ja säilyttäjinä”.

Ympäristökasvatuksen käsitteen rinnalle nousi 1980-luvulla *kestävän kehityksen* käsite. Lyhyesti selitettynä kestävä kehitys on ajatus yksilön valintojen ohjaamisesta kohti kestävää, ympäristöä ja luontoa säästävää elämäntapaa, jotta voimme itse elää nykyhetken tarpeet tyydyttäen, mutta samalla meillä olisi jättää jälkipolville sama mahdollisuus elää heidän tarpeensa tyydyttäen. Kestävän kehityksen termiä määriteltäessä keskeiseksi nousivat yksilön omien valintojen merkitys, sekä jokaisen henkilökohtainen vastuu ympäristöstä ja luonnon tilasta. Kestävän kehityksen käsitettä on alun perin määritelty ympäristökasvatuksen käsitteen jälkeen, täydentämään ja syventämään ympäristökasvatuksen tavoitteita. (Wolff, 2004, 20–21.) Kestävän kehityksen käsitteeseen kuuluu ekologisen kestävyys lisäksi myös taloudellinen sekä sosiaalinen ja kulttuurinen kestävyys (kuvio 4). Kestävän kehityksen ajattelutapa laajentaa vastuun kantamisen ajattelua ekologisen ulottuvuuden ulkopuolelle: ihminen on vastuussa muustakin kuin vain ekologisen ympäristönsä hyvinvoinnista ja kestävydestä. (Tani, Cantell, Koskinen, Nordström & Wolff, 2007.)

Kuvio 4. Kestävän kehityksen osa-alueet (<http://www03.edu.fi/aineistot/keke/yleistietoa/kestavakehitys.htm>).

Näistä samoista periaatteista ja tavoitteesta juontaa juurensa myös Suomen koululaitoksissa ja varhaiskasvatuksen piirissä tapahtuva ympäristökasvatus ja kestävyys- ja eko-

logisuuskasvatus. Ympäristökasvatus sai vahvan jalansijan suomalaisessa opetussuunnitelmatyössä koulun ja varhaiskasvatuksen puolella 1960–70-luvulla globaalin ympäristöherätyksen myötä. Ympäristökasvatus ja oppiminen omasta lähiympäristöstä ovat toki aina kuuluneet suomalaiseen opetukseen, jo ennen 1960–70-luvulla tapahtunutta tarkempaa käsitteiden määrittelyä. (Suomela & Tani, 2004.) Tätä nykyä Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden luvussa 2.2 ”Perusopetuksen arvoperusta” on omana kohtanaan kestävän elämäntavan välttämättömyys ja luvussa 3.2 ”Opetuksen ja kasvatuksen valtakunnalliset tavoitteet” puhutaan muun muassa eettisesti vastuullisesta yhteiskunnan jäsenyydestä, vastuullisuudesta ja luonnon kunnioittamisesta. Biologian opetuksen tavoitteissa on erikseen kirjattuna asenne- ja arvotavoitteita, esimerkiksi maininta luontosuhteen vahvistamisesta. (Opetushallitus, 2014, 16, 19, 380–381.) Myös Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden luvussa 2.4 ”Arvoperusta” on omana kohtanaan terveellinen ja kestävä elämäntapa ja luvussa ”Tutkin ja toimin ympäristössäni” on määriteltä varhaiskasvatuksen ympäristökasvatuksen tavoite: *”Ympäristökasvatuksen tavoitteena on vahvistaa lasten luontosuhdetta ja vastuullista toimimista sekä ohjata heitä kohti kestävää elämäntapaa.”* (Opetushallitus, 2018, 21, 46).

3.2 Ympäristökasvatus varhaiskasvatuksen kontekstissa

Kaikkea suomalaista varhaiskasvatuksen toimintaa ohjaa Varhaiskasvatuslaki, (540/2018), esiopetusta säätelevä Perusopetuslaki (628/1998) ja Perusopetusasetus (852/1998), sekä Opetushallituksen laatima valtakunnallinen asiakirja ”Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet” (VASU). Uusin valtakunnallinen varhaiskasvatussuunnitelma on vuodelta 2018. Valtakunnallisten perusteiden lisäksi kunnilla ja yksiköillä on omat valtakunnallisen suunnitelman pohjalta laaditut varhaiskasvatussuunnitelmat ja toimintasuunnitelmat, jotka osaltaan määrittävät arjessa toteutettavaa varhaiskasvatuksen toimintaa. Varhaiskasvatuksesta säädetään ohjaavat asiakirjat valtakunnallisesti, jotta kaikilla varhaiskasvatukseen osallistuvilla lapsilla olisi samat lähtökohdat ja tasa-arvoinen asema varhaiskasvatuksessa. Valtakunnallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa määritellään varhaiskasvatusta ohjaavat arvot ja yleiset tavoitteet. Kunta- ja yksikkökohtaisissa suunnitelmissa määritellään toteutettavan toiminnan keskeiset tavoitteet ja toiminnan sisältö, eli se kuinka tavoitteita kohti pyritään. (Opetushallitus, 2018, 7–9, 12–13.)

Varhaiskasvatuksessa toteutettavan ympäristökasvatuksen perustelu ja tarve voidaan nähdä nousevan Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden arvoperustasta (Opetushal-

litus, 2018, luku 2.4). Arvoperustassa painottuu muun muassa elämän ja ihmisten kunnioittaminen sekä toiminta kestävän elämäntavan mukaan. Lisäksi varhaiskasvatuksen nähdään luovan pohjaa ihmisen ekososiaaliselle sivistykselle ”*niin, että ihminen ymmärtää ekologisen kestävyys-olevan edellytys sosiaaliselle kestävyydelle ja ihmisoikeuksien toteutumiselle*” (Opetushallitus, 2018, 21). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa todetaan myös: ”*Kaikessa toiminnassa huomioidaan ekologisesti, sosiaalisesti, kulttuurisesti ja taloudellisesti kestävän elämäntavan välttämättömyys.*” (Opetushallitus, 2018, 31). Kestävän elämäntavan näkökulma nousee esiin useassa kohtaa.

Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan tavoitteita ja sisältöjä määritellään ja avataan Varhaiskasvatussuunnitelmassa oppimisen alueissa (Opetushallitus, 2018, 40). Ympäristökasvatus on yksi varhaiskasvatuksen oppimisen alueista. Ympäristökasvatukseen katsotaan sisältyvän **kolme ulottuvuutta**: *oppiminen ympäristössä, oppiminen ympäristöstä sekä toimiminen ympäristön puolesta*. Nämä kolme osa-aluetta keskustelevat ympäristökasvatuksen yleisten tavoitteiden kanssa. (Cantell 2011, 336; Raittila 2012, 209–212; Opetushallitus 2018, 45.) Varhaiskasvatuksessa oppimista katsotaan tapahtuvan vuorovaikutuksessa, tutkien, leikkien, liikkuen, havainnoiden ja itse kokeillen. Lapsi on aktiivinen toimija, jolla oppimista tapahtuu jatkuvasti, kaikissa tilanteissa kokonaisvaltaisesti. (Opetushallitus, 2018, 20.)

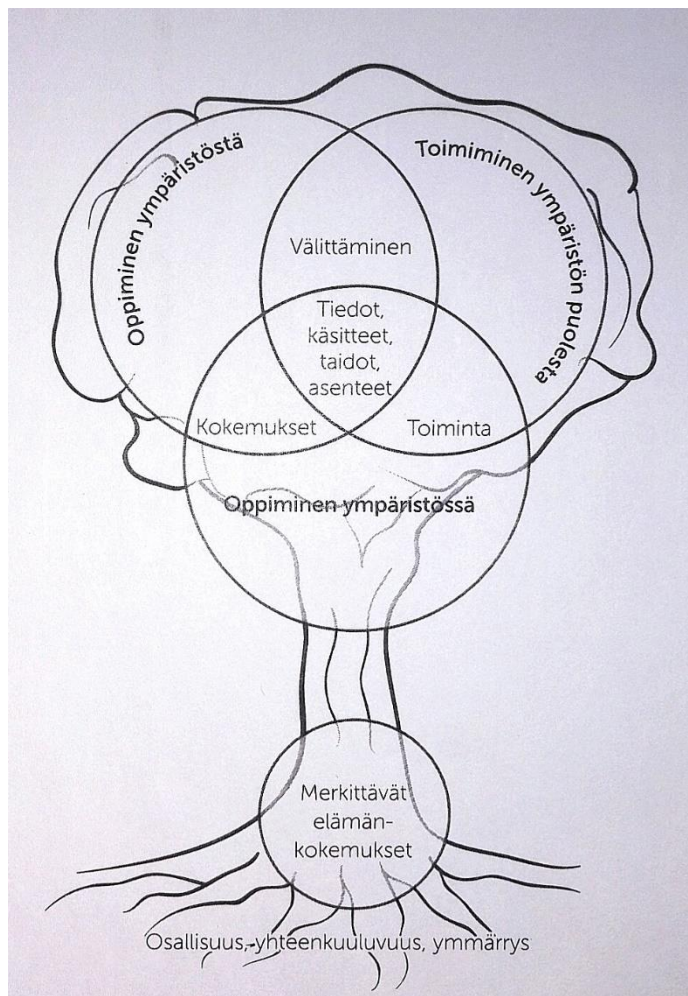
Valtakunnallinen varhaiskasvatussuunnitelma määrittelee ympäristökasvatuksen **tehtäväksi** varhaiskasvatuksen kontekstissa valmiuksien antamisen ympäristönsä havainnointiin, jäsentämiseen ja ymmärtämiseen. Lähiluonto nähdään sekä oppimisen kohteena, että oppimisympäristönä. Tutkiminen ja toimiminen sekä rakennetussa että luonnonympäristössä nostetaan esiin. Lisäksi ympäristökasvatuksen **tavoitteeksi** määritellään luontosuhteen vahvistaminen ja vastuulliseen toimintaan kasvattaminen. (Opetushallitus, 2018, 46–47.)

Varhaiskasvatussuunnitelmassa avataan myös melko käytännönläheisesti esimerkkejä ympäristökasvatuksen **toteuttamisesta**. Ympäristöön liittyvät arvot ja teot voidaan nähdä näiden esimerkkien takana, esimerkiksi roskaton retkeily, säästäväisyyden opettelu ja kierrättämisen eri muodot. (Opetushallitus, 2018, 45.) Esimerkkinä nostettakoon seuraava sitaattikatkelma Varhaiskasvatussuunnitelman perusteista (2018):

”Luonnon ilmiöitä havainnoidaan eri aistein ja eri vuodenaikoina. Niistä keskustellaan ja niitä tutkitaan. Samalla opetellaan ympäristöön liittyvien käsitteiden käyttöä. Eri kasvi- ja eläinlajien tunnistamisen harjoittelu vahvistaa

luonnon tuntemusta. – Ympäristökasvatuksella edistetään kestävään elämäntapaan kasvamista sekä siinä tarvittavien taitojen harjoittamista.”
(Opetushallitus, 2018, 45).

Palmer (1998) on luonut ympäristökasvatuksen jäsentämiseksi puumallin sen taustaoletuksen pohjalle, että **elämäkokemuksilla on merkitystä** ja vaikutusta yksilön myöhempään toimintaan ympäristöön liittyen (kts. mm. Tanner 1980; Peterson, 1982; Chawla, 1998). Reunamo ja Suomela (2013) täydensivät artikkelissaan Palmerin puumallia. Puun juurille on liitetty mukaan myös *osallisuus, yhteenkuuluvuus ja ymmärryksen merkitys* yksilölle. (Reunamo & Suomela, 2013, 92.) Parikka-Nihti ja Suomela (2014) suomensivat Reunamon ja Suomelan täydennetyn mallin. Tämä täydennetty puumalli antaa mielestäni kattavan kuvan, kuinka ympäristökasvatusta voi lähestyä eri näkökulmista ja kuinka ympäristökasvatusta on mahdollista toteuttaa varhaiskasvatuksen kontekstissa. Parikka-Nihti ja Suomela (2014) toteavat, että vaikka varhaislapsuudessa korostuu ympäristössä toimiminen ja ympäristön puolesta toimiminen, myös tiedon saaminen ja ympäristöstä oppiminen on merkittävää. (Parikka-Nihti & Suomela, 2014, 22–24.)

Kuvio 5. Laajennettu Palmerin ympäristökasvatuksen puumalli (Parikka-Nihti & Suomela, 2014, 23).

Vuoden 2005 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet eritteli oppimisen alueita orientaatioitain (Stakes, 2005, 26–30) ja varhaiskasvatussuunnitelmasta löytyi silloin ”Luonnontieteellinen orientaatio” omana palasenaan. Luonto-, ympäristö- ja ekologi-suuskasvatus ovat mielestäni saaneet erilaista roolia vuosien 2016 ja 2018 Opetushallituksen valtakunnallisissa suunnitelmissa (Opetushallitus, 2016, 2018) verrattuna Stakesin vuoden 2005 (Stakes, 2005) julkaisuun. Uusimassa vuoden 2018

valtakunnallisessa suunnitelmassa ympäristökasvatus on osana oppimisen aluetta ”Tutkin ja toimin ympäristössäni” (Opetushallitus, 2018, 40, 46–47). Ympäristö- ja luontokasvatus keskustelee laaja-alaisten osaamisen tavoitteiden kanssa (Opetushallitus, 2018, 23–24, 36) ja luonto ja erilaiset ympäristöt mainitaan myös osana erilaisia oppimisympäristöjä (Opetushallitus, 2018, 33).

Edellä kuvattujen aiheiden kasvanut asema, arvopohjan tarkempi avaaminen ja ympäristökasvatuksen toteuttamisen tarkempi kuvaaminen kertovat mielestäni siitä, kuinka ympäristökasvatuksen merkitykseen on havahduttu viime vuosina. Asiana ympäristökasvatus on toki ollut olemassa yhtä kauan kuin filosofista keskustelua on käyty (Suomela & Tani, 2004), mutta sen ajankohtaisuuteen ja merkitykseen nykymaailmalle on havahduttu vasta viime vuosina laajemmassa yhteiskunnallisessa keskustelussa (kts. tutkielman johdanto). Koulutusjärjestelmät ja niitä ohjaavat opetussuunnitelmat eivät synny tai kehity itsekseen tyhjiössä, vaan niihin vaikuttavat erilaiset asiat yhteiskunnassa (Saari, Tervasmäki & Värri, 2017). Arvoista syntyvät tavoitteet. Yhteiskunnan arvot heijastuvat kasvatusta ja koulutusta ohjaaviin dokumentteihin, opetussuunnitelmiin ja varhaiskasvatussuunnitelmiin. Opetussuunnitelmatyön taustalla vaikuttavat suurina tekijöinä ne käsitykset, millaisena tulevaisuuden maailma nähdään tai millainen sen toivotaan olevan. Tämä taas vaikuttaa merkittävästi käsitykseen siitä, mitkä arvot, tiedot ja taidot on nähty eri aikakausina ja eri yhteiskunnissa tärkeimmiksi opettaa tuleville sukupolville. (Autio, Hakala & Kujala, 2017.)

3.3 I ur och skur, Luonnossa Kotonaan -toiminnan juuret

1950-luvulla ruotsalainen Gösta From oli huolissaan Ruotsissa lasten elinpirin luontopaikkojen vähenemisestä ja kaupunkilaisten lasten luontosuhteesta voimakkaan kaupungistumisen seurauksena. Lasten leikkipaikat olivat pääasiassa pihoja, parkkipaikkoja ja urheilukenttiä. Vastaukseksi tähän From loi Metsämörri (Skogsmulle) -satuhahmon. Metsämörri-toiminnan tarkoituksena on edistää lasten luontosuhdetta tarjoamalla lapsille luontokokemuksia sadun ja leikin kautta, rakentaa pysyvää luontosuhdetta aistien ja kokemuksellisuuden avulla sekä herätellä lapsia arvostamaan ja suojelemaan luontoa. Mörriretkillä Metsämörri-hahmo johdattelee lapsia kokemusten ja ihmettelyn äärelle tutkimaan luontoa. Ensimmäinen Metsämörri-koulu avattiin Ruotsissa vuonna 1957. (Nordström, 2004, 126; Parikka-Nihti & Suomela, 2014, 113–114; Kaurila ym., 2017; Suomen Latu, 2018d.) Metsämörri -toiminta rantautui Ruotsista Suomeen 1990-luvun alkupuolella Suomen Ladun ja Ruotsin Friluftsrämjändet-järjestön yhteistyön seurauksena. Suo-

men Latu hallinnoi ja koordinoi Suomessa tapahtuvaa Metsämörri-toimintaa kouluttamalla ohjaajia ja pitämällä kirjaa Metsämörri-laatutunnuksen omaavista toimipaikoista. (Suomen Latu, 2015, 2018d.)

Metsämörritoiminnan juurista kasvoi Ruotsissa ”I ur och skur” -toimintamuoto. Muutama innokas mörriohjaaja pohti, josko Metsämörri-pedagogiikkaa ja ideologiaa voisi hyödyntää päiväkotien jokapäiväisessä elämässä. Vuonna 1985 ensimmäinen *I ur och skur* -päiväkotitoiminta aloitti toimintansa Tukholmassa. *I ur och skur* on mörritoiminnasta askelta pidemmälle vietyä luontokasvatusta. Siinä missä mörriretkiä voidaan järjestää henkilökunnan mieltymysten mukaan satunnaisesti tai aktiivisesti, *I ur och skur* on ulkoilmaelämää säällä kuin säällä halki vuodenvierityksen. (Parikka-Nihti & Suomela, 2004, 113–114; Kaurila ym., 2017; Suomen Latu, 2018c.)

I ur och skur -toimintamuoto saatiin 1990-luvun lopulla Ruotsista Suomeen muutamien suomalaisten innokkaiden mörriohjaajien Suomen Ladulle tekemän aloitteen ansiosta. Käännettynä nimeksi tuli Luonnossa Kotonaan (LK). Ensimmäinen Luonnossa Kotonaan toimipaikka ”Luonnossa Kotonaan päiväkotitoiminta Sotkankoto” perustettiin vuonna 1999 Helsingin Vuosaareen. Toiminta alkoi yhdestä päiväkotiryhmästä. Vuosien saatossa Luonnossa Kotonaan -toimipaikkojen määrä on lisääntynyt ja syksyllä vuonna 2018 rekisteröityjä Luonnossa Kotonaan -toimipaikkoja oli Suomessa 36. (Parikka-Nihti & Suomela, 2014, 108–109; Kaurila ym., 2017; Suomen Latu, 2018a; Suomen Latu, 2018b.)

Tänä päivänä Suomen Latu hallinnoi ja koordinoi Suomessa tapahtuvaa Luonnossa Kotonaan -toimintaa. Luonnossa Kotonaan toiminnalle on määritelty laatutunnus, jota käytetään toimipaikan henkilökunnan on käytävä koulutuksia ja sitouduttava Luonnossa Kotonaan -toiminnan tavoitteisiin ja laatulupauksiin. Laatutunnukseen kuuluu tietyt laatukriteerit liittyen toimipaikkaan sekä toteutettavaan Luonnossa Kotonaan -toimintaan. Toiminnan laatukriteereihin kuuluu seuraavat lupaukset:

”* *Lupaamme viettää kiireetöntä ulkoilmaelämää säällä kuin säällä.*

* *Lupaamme ulkoilla useita tunteja päivittäin.*

* *Lupaamme retkeillä lähiluontoon vähintään kolme kertaa viikossa.*

* *Lupaamme löytää lähiluonnossa leikki- ja liikuntavälineet ensisijaisesti luonnosta.*

* *Lupaamme mahdollistaa lapsen pitkäkestoisen leikin ja monipuolisen liikkumisen päivittäin.*

* *Lupaamme aikuisen olevan lähellä lasta kunnioittaen hänen ainutlaatuisuuttaan.*

**Lupaamme vaalia kestävän elämäntavan arvoja.”*

(Suomen Latu, 2018c.)

Toimipaikkaan kuuluvat kriteerit liittyvät henkilökunnan Luonnossa Kotonaan -koulutukseen, Luonnossa Kotonaan -verkostossa toimimiseen, vuosittaiseen raportointiin Luonnossa Kotonaan -toiminnasta ja niin edelleen. Tarkat kriteerit toiminnalle ja toimipaikalle löytyvät Suomen Ladun (2018c) verkkosivuilta. Vaikka Luonnossa Kotonaan -toiminnan kriteereitä on tarkennettu vuosien mittaan, samat perusajatukset lasten luontosuhteen vahvistamisesta, näkemys lapsen ainutlaatuisuudesta, sekä toimintaa ohjaavat arvot kestävästä elämäntavasta ja lapsen osallisuudesta ovat säilyneet. (Kaurila ym., 2017).

3.4 Luonnossa Kotonaan -toiminta tutkimuksen näkökulmasta

Kiinnostavaa on, kuinka Tanner ehdotti jo 1980 julkaistussa artikkelissaan, että kouluissa alettaisiin päästää oppilaita säännöllisesti muutamaksi tunniksi oleilemaan metsään, joko itsekseen tai pienissä ryhmissä, mieluiten ilman varsinaista tehtävänantoa, koko koulutaipaleensa ajan. Tätä ajatusta hän esittää vastavetona harvoin tehtäville koko ryhmän kaupunki- ja kulttuuriretkille ja sille, kuinka lapset pääasiassa varttuvat kaupungeissa. (Tanner, 1980.) Mielestäni Tannerin (1980) ajatukset kuulostavat läheisesti Luonnossa Kotonaan -toiminta-ajatukselta. Myös Tannerin (1980), Petersonin (1982) ja Chawlan (1998) esittelemien tutkimusten havainnot lapsuuden luontokokemusten vaikutuksesta yksilön luontosuhteeseen sekä Kellertin (2002) esittämä tunnepitoinen suhtautuminen luontoon keskilapsuudessa puoltavat Luonnossa Kotonaan -toiminnan ajatusta toistuvista metsäretkistä ja lasten vapaasta luonnossa liikkumisesta. Luonnossa Kotonaan -toiminnalla voi olla todellisia ja kauaskantoisia vaikutuksia yksilön luontosuhteeseen.

Palmerin (1998) laajennettu ympäristökasvatuksen puumalli (Parikka-Nihti & Suomela, 2014) ja kestävä kehityksen ajatus (Wolff, 2004) kuvaavat mielestäni osuvasti Luonnossa Kotonaan -toimintaa. Puumallin osa-alueet ”oppiminen ympäristöstä”, ”oppiminen ympäristössä” ja ”toimiminen ympäristön puolesta” sekä kestävä kehityksen osa-alueet (Tani ym., 2007) nousevat esiin Luonnossa Kotonaan -toiminnan laatulupauksissa ja tausta-ajatuksissa. Palmerin (1998) ympäristökasvatuksen laajennetun puumallin kaikki osa-alueet nivoutuvat yhteen kiireettömässä ulkoilmaelämässä. Merkittävät elämäkokemukset ja niistä nousevat kokemuksellisuus, toimiminen ja välittäminen voidaan nähdä Luonnossa Kotonaan -toiminnan keskiössä laatulupausten ja toiminnan kehittämisen taustalla vaikuttaneissa ajatuksissa (Parikka-Nihti & Suomela, 2004, 113–114; Tani ym. 2007; Kaurila ym., 2017; Suomen Latu, 2018c).

Kellertin (2002) mainitsevat kolmenlaiset luontokokemukset ovat kaikki eri tavalla tarpeellisia päiväkodin arjessa. Eri keskustelu syntyy siitä, kuinka paljon luontokokemuksia on, millälaisia ne ovat tai millaisia niiden tulisi olla laadultaan. Luonnossa Kotonaan -toiminnan laatulupauksista kuultaa läpi Kellertin (2002) ajatus lapsen suorista luontokokemuksista ja Toveyn (2007) ajatus ensi käden kokemuksista. Kiireetön ulkoilmaelämä, luonnonmateriaalien hyödyntäminen leikki- ja liikuntavälineinä sekä lasten pitkäkestoisen leikin mahdollistaminen luonnonympäristöissä tukevat omalta osaltaan suorien luontokokemusten ja ensi käden kokemusten mahdollistumista. (Kellert, 2002; Tovey, 2007.)

Varhaiskasvatuksen piirissä oppimisympäristö katsotaan olevan fyysisten puitteiden, psyykkisen ilmapiirin ja sosiaalisten verkostojen muodostama kokonaisuus. Oppimisympäristöä ovat kaikki varhaiskasvatuksen tilat, paikat, yhteisöt, käytännöt, välineet ja tarvikkeet, jotka tukevat lasten kehitystä, oppimista ja vuorovaikutusta. (Opetushallitus, 2018, 31.) Luonnossa Kotonaan -toiminnan laatulupauksista on nähtävissä, kuinka Luonnossa Kotonaan -toiminnassa ulkotilat ja luontoympäristöt nähdään Toveyn (2007) ajatuksia mukaillen tärkeinä, jatkuvasti muuttuvina oppimisympäristöinä. Ulkotilat ja luontoympäristöt ovat kiinteä osa toimintaa ja niissä on mahdollista toteuttaa kaikkea samaa monipuolista varhaiskasvatuksen toimintaa, mitä tavallisissa päiväkodeissa toteutetaan sisätiloissa. Tämän lisäksi huomionarvoista on sellaisen varhaiskasvatustoiminnan toteuttaminen, joka on mahdollista ainoastaan ulkotiloissa ja luontoympäristöissä. Lisäksi leikkivälineiden löytäminen ensisijaisesti luonnosta tukee Toveyn (2007) mukaan lapsen symbolisen ajattelun ja käsitejärjestelmien kehittymistä. Mieli joutuu työskentelemään enemmän, kun esimerkiksi muovisten paahtoleipien ja kasvien sijaan kepeistä ja kävyistä valmistetaan kuviteltua ruokaa. (Tovey, 2007.)

Luonnossa Kotonaan -toiminnassa toteutuu Kyttän (2003; Kyttä ym., 2009) nelikentän Melukylä-malli ja sen mahdollistamat tarjoumat. Kiireettömyys, lähiluonto ja mahdollisuus lasten pitkäkestoiseen leikkiin kuvaavat Luonnossa Kotonaan -toimintaa melukylämäisenä ympäristönä. Myös Fjørtoft (2001) totesi tutkimuksessaan, kuinka luonnonympäristöjen monipuolinen käyttö on mahdollista eri vuodenaikoina. Sama paikka antaa erilaisia tarjoumia vuodenajasta riippuen. Keväällä mäennyppylä tai kalliorinne on paikka kiipeilyyn, kun puolestaan talvella lumipeitteen saatuaan se muuttuu liukumäeksi. (Fjørtoft, 2001.) Luonnossa Kotonaan -toiminnassa samoissa metsäpaikoissa retkeillään eri säillä ja eri vuodenaikoina.

Tovey (2007) painottaa myös, kuinka tärkeää lapsen kehitykselle on saada monipuolisia aistiärsyksiä omasta ympäristöstään. Tovey on huolissaan lasten vapaan leikin ja luontokontaktien vähentymisestä, ja hän maalaa epämiellyttävää kuvaa aidatuista leikkipoista, joiden pohja on pelkkää betonia tai kuorrutettu tekonurmiruohella, ja jonne on siroteltu erilaisia muovileluja tarjoamaan ärsyksiä. Toveyn mukaan tämän kaltainen ympäristö ei riitä aktivoimaan ja haastamaan lasta riittävästi motorisesti tai kognitiivisesti, tai anna riittävän monipuolisia aistiärsyksiä, toisin kuin ulkotilat ja luonnonympäristöt. (Tovey, 2007, 8–9, 16.)

3.5 Aikaisempaa tutkimusta metsäpedagogiikasta ja ulkotoiminnasta

Ajantasaista tutkimustietoa tai kattavaa selvitystä suomalaisen varhaiskasvatuksen tavoitteellisesta pedagogisesta toiminnasta ulkotiloissa ja luonnonympäristöissä ei tunnu löytyvän. Ulkomaisia tutkimuksia aiheen ympärillä on jonkin verran. Näissäkin tutkimuksissa todetaan, että metsäpedagogiikan tai ulkotoiminnan vaikutuksia lapseen ei kuitenkaan ole tutkittu riittävästi ja kuinka tietoa tarvitaan lisää. (Fjørtoft, 2001; Kellert, 2002.)

Ulkomaisissa tutkimuksissa on havaittu, että luonnonympäristöjen monipuolinen käyttö ja niiden antamat tarjoumat vaikuttavat lasten motoriseen kehitykseen positiivisesti. Monipuoliset luonnonympäristöt antoivat tutkimusten mukaan myös monipuolisia käyttömahdollisuuksia tai tarjoumia erilaisille puuhille ja leikeille. Lapset myös ottivat luonnonympäristöissä tasapuolisemmin kavereita mukaan leikkiin ikään tai sukupuoleen katso-matta. (Fjørtoft, 2001; Fjørtoft, 2004.) Toveyn (2007) mukaan lasten leikkien monimuotoisuus ei kärsi luonnonympäristöistä. Luonnossa leikitään samoja leikkejä kuin muissakin toimintaympäristöissä, osin jopa sitoutuneemmin kuin esimerkiksi sisällä. (Tovey, 2007.)

Tutkimukset metsäpedagogiikasta antavat tietoa siitä, kuinka metsäpedagogiikalla toimintamuotona on monia hyötyjä ja mahdollisuuksia, samalla tavalla kuin ”tavallisella” pääosin päiväkodin sisätiloissa tapahtuvalla varhaiskasvatuksella. Pedagogiikan laatu ei kärsi siitä, että yhtenä merkittävänä toiminta- ja oppimisympäristönä ovat luonnonympäristöt. Päinvastoin, vaikuttaisi siltä, että luonnonympäristöjen käyttö osana muita oppimisympäristöjä rikastuttaa lasten oppimiskokemuksia ja esimerkiksi esiopetusvuotta. (Tovey, 2007; Szczepanskin 2013, 13; Parikka-Nihti & Suomela, 2014, luku 8.)

Tovey (2007) toteaa kuitenkin, kuinka usein ulkoleikkiin ja ulkotoimintaan liittyvät asenteet ovat varhaiskasvatuksen työntekijöiden puolelta nuivia. Ulkotoiminta koetaan vaikeana muun muassa valvonnan vaikeuden ja tavaroiden kuljetuksen ja säilytyksen vuoksi. Bentsenin ja Jensenin (2012) tutkimuksessa havaittiin, kuinka ennalta suunnitellun pedagogisen toiminnan toteuttaminen metsässä koetaan työntekijöiden puolelta vaikeaksi. Toveyn (2007) mielestä edellä mainitut seikat viittaavat laajempaan rakenteelliseen pulmaan lasten vapaata ulkoleikkiä ja ulkotoimintaa kohtaan. Ulkoleikin ja ulkotoiminnan merkitystä lapselle ja lapsen kehitykselle ei ehkä ymmärretä riittävästi. Kun ulkoleikki ja ulkotoiminta koetaan työntekijöiden puolelta vaikeana, siihen ei tartuta. Näin ollen ulkoleikkiä ja ulkotoimintaa ei haluta kehittää, eikä siihen löydetä aikaa. Sen sijaan ulkona tehdään usein erilaisia tehtäviä ja toimia hyvin strukturoidusti ja aikuisjohtoisesti. (Tovey, 2007, 8–9.)

Toveyn (2007) mukaan työntekijöiden suhtautuminen ulkotiloihin vaihtelee. Ulkotilat voidaan nähdä paikkana, jossa lapset ”päästelevät höyryjä” sillä aikaa kun osa aikuisista toimittaa jotakin muuta asiaa, esimerkiksi valmistelee tiloja seuraavaa toimintahetkeä varten. Toisaalta ulkotiloja voidaan käyttää sisätilojen jatkumona, jolloin hyvällä säällä ulos tuodaan erilaisia aktiviteetteja tehtäväksi aikuisille sopivin järjestelyin, esimerkiksi pelejä, maalaamista tai kirjoja luettavaksi. Tällaisessa suhtautumistavassa toisinnetaan sisällä tehtäviä aktiviteetteja sen sijaan, että annettaisiin mahdollisuutta ulkotilojen omille tarjoumille (Fjørtoft, 2001). Näissä kahdessa suhtautumistavassa painottuu epäsuorat ja välittyneet luontokokemukset (Kellert, 2002; Tovey, 2007).

Ideaalitalanteessa ulkotilat voidaan nähdä sisätilojen oppimisympäristön jatkumona, joka tarjoaa omalla ainutlaatuisella tavallaan erilaisia tarjoumia toiminnalle (Fjørtoft, 2001). Tällaisesta näkökulmasta tarkasteltuna ulkotilat näyttäytyvät kiinnostavana kokonaisuutensa, jossa on monenlaisia mahdollisuuksia pedagogiselle toiminnalle ja lasten vapaalle leikille. Tällaisessa suhtautumistavassa Toveyn (2007) mukaan hyödynnetään ulkotilojen koko potentiaali. Ensi käden kokemusten ja suorien luontokokemusten osuus ja merkitys (Kellert, 2002) on tällaisessa suhtautumistavassa keskiössä (Tovey, 2007).

4. Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset

Pro gradu - tutkielmani tarkoituksena on perehtyä luontosuhteen tematiikkaan sekä tarkemmin Luonnossa Kotonaan -toimintaan tutkimuksellisesta näkökulmasta (kts. luku 3.4), ja tämän myötä tarkastella sitä, millainen Luonnossa kotonaan -päiväkotia käyneiden luontosuhde on. Tutkimuskysymyksiäni ovat seuraavat:

1 Minkälaiset tekijät ovat vaikuttaneet Luonnossa Kotonaan -päiväkotia käyneiden luontosuhteen muodostumiseen?

2 Millainen Luonnossa Kotonaan -päiväkotia käyneiden luontosuhde on aikuisiällä?

Tutkielmassani tarkastelen, minkälainen luontosuhde Luonnossa Kotonaan -päiväkotia käyneiden luontosuhde on. Tarkastelun kohteena on se mitkä tekijät ovat keskeisinä vaikuttaneet yksilön luontosuhteeseen, sekä se kuinka haastateltavat kuvaavat luontosuhdettaan tällä hetkellä. Tutkimuskysymykset lomittuvat toisiinsa, sillä kyseessä on yksilön erilaisten elämänvaiheiden, kokemusten, arvojen ja mielipiteiden monimutkainen summa.

5. Tutkimuksen toteutus

Tässä luvussa esittelen pro gradu -tutkielmani eri vaiheita ja kuvailen tutkimuksen kulua. Aloitan taustoittamalla tieteenfilosofisia taustaoletuksiani ja sitä, miksi lähdin tekemään tutkimusta laadullisesta näkökulmasta. Tämän jälkeen jatkan käyttämäni aineiston tuottamisen kuvaamiseen ja lopuksi kuvailen itse tutkimusprosessin vaiheita.

5.1 Laadullinen tutkimus ja fenomenologinen tausta

Laadullinen tutkimus on aina suhteessa aikaansa, jolloin se tuotetaan. Laadullinen tutkimus noudattelee harvoin absoluuttisesti minkään tietyn tieteenfilosofisen suuntauksen linjoja, ja historiallisesti laadullisessa tutkimuksessa on esiintynyt vaikutteita monista eri tieteenfilosofisista traditioista. Yleisesti laadullisessa tutkimuksessa tieteellisyyden kriteerinä pidetään aineistosta tehtävien tulkintojen ja päätelmien laatua. Tutkija keskittyy pieneen määrään tapauksia, joita pyritään analysoimaan perusteellisesti. Otoksen sijaan laadullisessa tutkimuksessa voidaan puhua harkinnanvaraisesta näytteestä, sillä tutkimuksen pääpaino on tapahtumien ymmärtämisessä eikä yleistysten tekemisessä. Laadullisessa tutkimuksessa harkinnanvaraisen näytteen koolla ei ole välitöntä merkitystä tutkimuksen onnistumisen kannalta. Jopa yksi haastateltava voi riittää, kunhan tulkinnat ja perustelut ovat kestäviä ja tarpeeksi syväluotaavia. (Eskola & Suoranta, 2005, 16–18, 61–62.)

Laadullisen tutkimuksen lähtökohtana on kuvata todellista elämismaailmaa ja sen eri ilmiöitä mahdollisimman kokonaisvaltaisesti (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara, 2007, 157). Tarkoituksena on ymmärtää ja kuvata erilaisia ilmiöitä, sekä antaa ääni tutkittaville ja heidän ajatuksilleen, saada heidän näkökulmansa tuotua esiin. Laadulliselle tutkimukselle on tyypillistä suhtautua todellisuuteen olemassa olevana, mutta niin, että se saa sisältönsä ja merkityksensä ihmisten välisessä ja ihmisen ja kulttuurin välisessä vuorovaikutuksessa. (Tuomi & Sarajärvi, 2009, 29.)

Tutkielmani teoreettinen tarkastelulinssi nojaa humanistisen maantieteen ja ympäristöpsykologian ajatukseen ihmisen ja luonnon suhteesta ja luontosuhteen rakentumisesta yksilön merkittävässä elämäkokemuksissa (Suomela & Tani, 2004, 45–47). Humanistisen maantieteen kautta tutkielmani linkittyy myös fenomenologiseen perinteeseen. Laajemmassa kehyksessä humanistisen maantieteen ja ympäristöpsykologian tapa tulkita

yksilön luontosuhdetta on saanut viitteitä fenomenologian suunnasta; todellisuus on olemassa ja sen sisällön ymmärtäminen on mahdollista yksilön kokemusten kautta. Keskeistä on se, mitä ihmisen henkilökohtaiset kokemukset tarkoittavat hänelle itselleen ja kuinka hän tulkitsee maailmaa omien kokemustensa kautta. (Laine, 2010; Grönfors, 1982, 21–22.) Tutkielmassani filosofiset taustaoletukset, kuten ymmärrys todellisuuden rakentumisesta, nousevat siis fenomenologian suunnalta. Tutkielmani kannalta kiinnostavaa on se, kuinka haastateltavat kuvaavat luontosuhteensa muodostumista, sen erilaisia vaihteita ja niitä asioita, jotka ovat vaikuttaneet tähän suhteeseen.

Pro gradu -tutkielmani on luonteeltaan teoriaohjaava laadullinen tutkimus, jonka taustalla vaikuttaa fenomenologiset taustaoletukset. Päättelyketjujen ja tutkimusprosessin kulku on tässä tutkielmassa abduktiivista päättelyä. Abduktiivisessa päättelyssä aiempi tieto ohjaa prosessin kulkua tiettyyn pisteeseen asti jättäen kuitenkin tilaa uusille oivalluksille. Abduktiivisessa päättelyssä ei sitouduta tiukasti tiettyyn teoriaan kuten deduktiivisessa päättelyssä, tai yritetä luoda aineiston perusteella uutta teoriaa kuten induktiivisessa päättelyssä. (Tuomi & Sarajärvi, 2009, 95.) Abduktiivista prosessia kuvaa esimerkiksi seuraavanlainen tapahtumaketju: jo ennen haastatteluaineiston tuottamista minun tuli perehtyä luontosuhteen tutkimukseen ja tämän aihepiirin käsitteisiin, jotta voisin saada mielikuvan siitä, mitä kohti olen menossa ja mitä todella olen tutkimassa. Tämän perehtymisen perusteella olen tehnyt teoreettiset käsitevalinnat tutkielmaani varten, jotka taas omalta osaltaan ohjasivat aineiston tuottamista ja myöhemmin sen analysoimista.

Nämä edellä kuvatut tieteenfilosofiset valinnat ovat ohjanneet graduprosessini kulkua ja vaikuttaneet olennaisesti tekemiini ratkaisuihin esimerkiksi aineiston tuottamis- ja analysoivan suhteen.

Pyrin tutkielmani avulla kuvaamaan pienen harkinnanvaraisen vastaajajoukon tuntemuksia, ajatuksia ja käsityksiä liittyen heidän henkilökohtaiseen elettyyn ja koettuun luontosuhteeseensa. Todellisuus on olemassa ja sen sisällön ymmärtäminen on mahdollista yksilön kokemusten ja kuvailujen kautta. Tutkimukseni tarkoituksena ei ole tuottaa tilastotietoa siitä, kuinka monta minuuttia haastateltavat viettävät luontoympäristössä, vaan ennemminkin syventyä siihen, kuinka haastateltavien luontosuhde on muodostunut ja mitä luontoympäristö ja suhde siihen merkitsee heille. Tämän tyyppisten ilmiöiden tarkasteluun haastattelu sopi hyvin aineiston tuottamisen keinoksi. (Hakala, 2010, 21.) Aineistoa on analysoitu teoriaohjaavalla sisällönanalyysillä, jota avaam tarkemmin luvuissa 5.3 ja 5.4.

5.2 Teemahaastattelu aineiston tuottamisen menetelmänä

Tutkimusteeman ja tutkimuskysymysten hahmottelun jälkeen valitsin aineistontuottamisen lähtökohdaksi teemahaastattelun. Teemahaastattelu sopii menetelmänä pienille aineistoille. Arvelin jo ennen haastatteluihin liittyvien yhteydenottoopyyntöjen lähettämistä, että vastaajajoukko jää todennäköisesti melko pieneksi ja niin myös kävi; tässä tutkielmassa informanteja eli haastateltavia on vain neljä. Teemahaastattelun avulla voidaan lähestyä herkkiä ja henkilökohtaisiakin aiheita, kun keskustelu voi edetä omalla painollaa teemasta toiseen. Voidaan ajatella, että kyseessä on haastattelijan ja haastateltavan välillä käytävä melko vapaamuotoinen keskustelu, jota haastattelija ohjailee hiljalleen eteenpäin. (Eskola & Suoranta, 2005, 85-86; Eskola & Vastamäki, 2010, 26.)

Teemahaastattelussa haastattelutilanne etenee vapaammin kuin strukturoidussa haastattelussa, jossa kysymyspatteristo on valmiina. Teemahaastattelun periaate on, että jokaisen haastateltavan kanssa käydään samat aihepiirit läpi, mutta järjestyksellä ei ole ratkaisevaa merkitystä. Joidenkin haastateltavien kanssa voidaan myös sukeltaa syvemmälle johonkin aiheeseen, jos se tuntuu haastateltavalle merkitykselliseltä. Haastattelijan tehtävänä on huolehtia, että kaikki ennalta määritellyt teemat käydään läpi jokaisessa haastattelussa. (Eskola & Suoranta, 2005, 85–86; Hirsjärvi, Remes & Sajavaara, 2007, 203–204; Eskola & Vastamäki, 2010, 26.)

Prosessin edetessä ja teemoja pyöritellessäni huomasin tarvitsevani pelkkien yleisten teemojen rinnalle tarkentavia kysymyksiä. Eskola ja Vastamäki (2010, 29) toteavat yksiselitteisesti, että teemahaastattelun piiriin ei kuulu valmiit kysymykset, vaan ainoastaan tukilista käsiteltävistä asioista. Ajatukseni teemahaastattelusta alkoikin lähenemään puolistrukturoitua haastattelua, jossa oleellista on, että kysymykset ovat kaikille haastateltaville samat, mutta vastaukset ovat avoimia (Eskola & Vastamäki, 2010, 28). En kuitenkaan halunnut olla täysin sidoksissa apukysymyksiini, joten lopputulemana oli eräänlainen hybridi teemahaastattelusta ja puolistrukturoidusta haastattelusta. Teemat olivat kaikille haastateltaville samat, mutta käytin valmiita apukysymyksiä vain tarvittaessa, en jokaisen haastateltavan kohdalla. Teemojen käsittelyn laajuus ja syvyys myös vaihteli haastateltavasta riippuen.

Käytin haastattelussa apuna haastatteluja varten luomaani haastattelurunkoa (kts. Liite 1). Haastattelun teemoja on nostettu tutkimuksen teoriaosuudesta ja humanistisen

maantieteen näkökulmasta liittyen yksilön luontosuhteen rakentumiseen ja merkityksellisiin elämäkokemuksiin. Haastattelurungossa on merkitty ennalta määrittelemäni teemat sekä joukko apukysymyksiä. Apukysymysten tarkoituksena on toimina haastattelutilanteessa teemoja tarkentavina koukkuina sekä sujuvoittaa keskustelua. (Eskola & Vastamäki, 2010, 35–37.)

Haastateltavat ovat lisäksi tuottaneet aineistoa kirjallisesti ”Elämänviiva”-tehtävän avulla ennen haastattelutilannetta. Elämänviiva tehtävän tarkoituksena on hahmottaa ja jäsentää henkilön ympäristö- ja luontosuhdetta, sekä tehdä näkyväksi näiden taustalla mahdollisesti vaikuttavia arvoja ja asenteita kuvaamalla henkilön omaa elämäntulkua, elämän tärkeitä eri vaiheita ja niihin liittyviä henkilökohtaisia merkityksiä (Tani, 2008). Ohjeistukseni elämänviiva-tehtävälle oli seuraava:

-Elämänviiva tehtävä-

Tavoitteena on kuvata omaa elämäntulkua, sen tärkeimpiä vaiheita ja eri vaiheiden sisältämiä henkilökohtaisia merkityksiä. Kiinnitä huomiota fyysisiin ympäristöihin, joissa vietit aikaa, sosiaalisiin suhteisiin ja muihin itsellesi tärkeisiin tapahtumiin ja kokemuksiin. Voit ideoida esittämistävän itse (elämää ei ole pakko kuvata polkuna tai viivana).

5.3 Tutkimuksen kulku

Seuraavaksi kuvailen tutkimusprosessin eri vaiheita. Olen jaotellut prosessin kuvailun kronologisesti, eli etenen aikajärjestyksessä prosessin alkuvaiheista kohti loppupohdintojen esittelyä.

5.3.1 Yhteyden saaminen haastateltaviin

Gradun alkuprosessin jälkeen, kun tutkimuksen teema ja teoreettiset käsitevalinnat alkoivat olla selvillä, halusin tavoittaa tutkielmaani varten aikuisia, jotka ovat osallistuneet Luonnossa Kotonaan -muotoiseen päivähoitoon lapsena. Kun kyseessä on näin rajattu ryhmä henkilöitä, joita tavoittelin haastateltavaksi, mitään selkeää etenemistapaa yhteydenotolle ei ollut. Ei ole olemassa rekisteriä entisistä Luonnossa Kotonaan -asiakasperheistä, Luonnossa Kotonaan -alumniryhmää, tai vanhojen asiakasperheiden säännöllisiä tapaamisia, joihin olisin voinut itse osallistua ja viedä informaatiota graduni aiheesta.

Tämän vuoksi olin yhteydessä Suomen kahteen ensimmäiseen Luonnossa Kotonaan -toimipaikkaan, Luonnossa Kotonaan -päiväkotitoimintaan sekä Luonnossa Kotonaan -päiväkotitoimintaan Salamajaan. Lähetin sähköpostia päiväkotien johtajille, jossa kerroin itsestäni ja graduni aiheesta, sekä yhteydenottopyynnön mahdollisille haastateltaville (kts. Liite 2), jonka pyysin välittämään eteenpäin, mikäli heillä vielä oli kontakteja entisiin asiakasperheisiin. Päiväkotien yhteydenottojen lisäksi tapasin maisteriopintojeni aikana henkilön, jonka omat, nyt jo aikuiset, lapset olivat olleet Luonnossa Kotonaan -muotoisessa päivähoitopaikassa mukana lapsina. Hän tarjoutui mielellään välittämään yhteydenottopyyntöni eteenpäin omille lapsilleen sekä omille tuttavilleen. Päiväkotien johtajista ja opintojeni aikana tapaamastani henkilöstä muodostui kolme avainhenkilöä, jotka auttoivat minua saamaan kontaktin haastateltaviin (Grönfors, 2010, 162–163).

5.3.2 Tutkimuksen informantit ja aineiston koko

Anonymiteetin säilyttämiseksi kaikkien tässä tutkimuksessa esiintyvien henkilöiden nimet ja mahdolliset muut tunnistamiseen johtavat vihjeet, kuten asuinalueiden nimet, on muutettu. Tutkimuseettisten periaatteiden mukaan haastateltavan on voitava luottaa siihen, ettei häntä ole mahdollista tunnistaa lopullisesta kirjallisesta tuotoksesta, ellei toisin sovita, ja että kaikkea haastateltavan kertomaa käsitellään luottamuksellisesti ja haastateltavan yksityisyyttä kunnioittaen. (Eskola & Suoranta, 2005, 85; Kuula, 2006, 124, 128–129).

Avainhenkilöille lähettämieni yhteydenottopyyntöjen tuloksena sain syksyllä 2018 eri lähteistä yhteensä viisi vastausta haastattelupyyntöni. Yhteydenottopyynnön lähettäminen monen avainhenkilön kautta lisää aineistoni sisäistä luotettavuutta, sillä haastateltavat on tavoitettu useamman lähteen kautta. Aineistoa on lähdetty hakemaan monesta suunnasta ja vastaajien oman harkinnan varaan on jäänyt päättää, haluavatko he osallistua vapaaehtoisina tällaiseen tutkimukseen (Eskola & Suoranta, 2005, 92).

Ennen varsinaisia tutkimushaastatteluita lähetin helmikuun 2019 alussa syksyn viidelle ilmoittautuneelle sähköpostia sopiakseni haastattelun tarkasta ajasta ja paikasta. Saman sähköpostin yhteydessä ohjeistin ennen haastattelua tehtävän elämänviiva-tehtävän (kts. Liite 3). Sain aluksi kolme vahvistusta haastatteluille, mutta kahdesta aiemmin kiinnostuneesta henkilöstä ei kuulunut mitään. Lähetin näille kahdelle vielä kolme sähköpostia kevään aikana, joissa pyysin heitä ilmoittamaan, ovatko he edelleen kiinnostuneita osallistumaan tähän tutkimukseen ja toisaalta ilmoittamaan myös sen, mikäli asia

ei ole heille enää ajankohtainen. Lopulta neljäs haastateltava ilmoitti tulevansa mielellään haastateltavaksi, mutta viidennestä henkilöstä ei kuulunut mitään. Lopullinen haastateltavien määrä oli neljä. Kaikki haastateltavat olivat haastattelujen aikaan täysi-ikäisiä. Haastateltavien osallistuminen lapsena Luonnossa Kotonaan -muotoiseen päivähoitoon vaihteli yhdestä vuodesta neljään vuoteen.

Laadullisen aineiston tuottamista voi jatkaa loputtomiin. Jokainen haastattelu, jokainen hetki, jokainen kokemus on jollakin lailla aina ainutlaatuinen. Laadullisen tutkimuksen aineiston tuottamisen rajaaminen tulisi tapahtua silloin, kun aineisto alkaa kylläntyä. Kylläntymisellä tarkoitetaan sellaista saturaatiopistettä, jossa uusi aineisto ei tuota enää uusia näkökulmia tai uusia oivalluksia tutkimusongelmaan liittyen. Aineiston kylläntymisen huomaaminen ja aineiston tuottamisen lopettaminen on aina tutkijan harkinnanvarainen päätös siitä, milloin aineistoa on tuotettu riittävästi vastaamaan tutkimusongelmaan. (Eskola & Suoranta, 2005, 62–64.) Joskus aineiston tuottamiseen vaikuttavat myös kylläntymisen ulkopuoliset tekijät, esimerkiksi se, ettei vastauksia tai vastaajia tavoiteta enempää. Pidin tämän tutkielman informanttien minimimääränä kolmea, mutta onnekseni sain tavoitettua neljä henkilöä, sillä vasta neljännen haastattelun jälkeen minulla oli tutkijana sellainen olo, että aineisto on jollakin tasolla edes hieman kylläntynyt.

5.3.3 Haastattelutilanteet ja tutkijan rooli

Tutkimushaastattelut ajoittuivat ajalle 1.3.2019–23.4.2019. Kaksi haastatteluista tehtiin Skype-ohjelman välityksellä haastateltavien asuinpaikan vuoksi ja kaksi haastatteluista tehtiin kasvatusten Helsingin yliopiston tiloissa. Äänitin haastattelut sekä puhelimeni salinohjelmalla, että ohjaajaltani lainaamalla äänityslaitteella. Haastatteluiden kesto vaihteli 30 minuutista 1 tuntiin 8 minuuttiin.

Ennen varsinaisia tutkimushaastatteluja tein helmikuussa yhden testihaastattelun tutkimuksen ulkopuolisen haastateltavan kanssa, jossa testasin omaa haastattelijan rooliani, haastattelurunkoa ja sen apukysymyksiä sekä äänityslaitteiden toimivuutta. Eskola ja Suoranta (2005, 88) suosittelevat testihaastattelun tekemistä muun muassa edellä mainittujen seikkojen vuoksi, jotta haastattelijan rooli tulisi tutuksi. Myös testihaastatteluun osallistunut henkilö teki elämänviiva tehtävän ennen haastattelua. Testihaastattelun aikana huomasin, että en juurikaan kykene samaan aikaan tekemään muistiinpanoja ja keskittymään haastateltavan puheeseen. Hylkäsin haastattelua tukevien muistiinpanojen tekemisen noin viisi minuuttia testihaastattelun alkamisen jälkeen. Testihaastattelu ei ole sisällytetty tutkimusaineistoon.

Ennen testihaastattelua ja varsinaisia tutkimushaastatteluja otin pohdinnan alle oman tutkijan asemani ja haastattelijan roolini, sekä pyrin tulemaan tietoiseksi näihin liittyvistä rajoituksista ja valta-asetelmista. Vaikka teemahaastattelu muistuttaa tavallista keskustelutilannetta, haastattelija ja haastateltava eivät ole tasa-arvoisessa suhteessa toisiinsa, sillä heidän lähtökohtansa haastatteluun ovat keskenään erilaiset. Haastattelu tapahtuu aina haastattelijan aloitteesta. Haastateltava saattaa esimerkiksi kokea haastattelun aikana sosiaalista painetta antaa tutkijaa miellyttäviä ”oikeita” vastauksia ja näyttäytyä näin tutkimuksen teemojen kannalta hyvässä valossa. Tällaisen valta-asetelman tiedostaminen on keskeistä tutkimusten luotettavuuden ja onnistumisen kannalta. (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara, 2007, 201.)

Nämä tutkijan asemaan liittyvät lähtökohdat ja rajoitukset tiedostaen pyrin luomaan haastattelutilanteista mahdollisimman leppoisia ja välittömiä. Haastatteluajat sovittiin haastateltavien elämäntilanteiden mukaan heille sopivaan aikaan ja tapaamispaikkaan. Haastateltavat tekivät elämänviiva-tehtävän ennen haastattelua ja ottivat valmiin tuotoksen mukaan haastatteluun. Skype-haastattelujen kohdalla pyysin haastateltavia lähettämään kuvan elämänviivatehtävästään ennen haastattelua, jotta pystyn haastattelun aikana seuraamaan haastateltavan kertomaa elämänviivastaan. Haastattelun aikana käytin elämänviivaa keskustelunviritäjänä sekä kokonaiskuvan hahmottajana (kts. Liite 4, Esimerkki elämänviivatehtävästä). Haastattelun aluksi jutustelimme lämmittelykysymysten avulla haastateltavien tämän hetken elämäntilanteesta sekä siitä, mikä sai heidät lähtemään mukaan tähän tutkimukseen. (Eskola & Suoranta, 2005, 91–93.)

Haastattelun aikana myötäelin haastateltavien kertomuksissa mukana ja etenin keskustellen teemasta toiseen. Haastattelut eivät noudatelleet strukturoidusti tiettyä kaavaa. Etenin löyhästi kokoamani haastattelurungon mukaan, mutta haastateltavien kertomukset poukkoilivat usein eri aiheiden välillä ja elämäntilanteesta ja ikäkaudesta toiseen. Useampi haastateltavista sanoi anteeksipyydellen haastattelun aikana, että heidän tapansa kertoa voi olla epälooginen, ei etene kronologisesti tai ole muutoin johdonmukaista. Saman lauseen aikana saatettiin sivuta useampaakin haastattelun teemaa.

Haastattelujen kesto yhteensä oli 3 tuntia 30 minuuttia. Haastattelujen jälkeen litteroin haastattelut. Litteroitua aineistoa tuli 112 sivua, Calibri-fontilla pistekoollla 11 ja rivivälillä 2. Jätin osan puheesta litteroimatta, esimerkiksi silloin, kun keskustelu oli täysin tutkimusteeman ulkopuolisissa aiheissa, sekä joitakin ”mmm” ja ”hmmm” äännähdyksiä, jotka olivat kokonaisuuden kannalta epäolennaisia.

5.3 Aineiston analyysitapana teoriaohjaava sisällönanalyysi

Laadullisen analyysin tarkoituksena on selkeyttää ja jäsentellä aineistoa. Tämän jäsentelyn kautta pyritään löytämään aineistosta jotakin uutta ja kiinnostavaa, mahdollisesti uusia informaatiokokonaisuuksia. Analyysin tekemisen pulmana on kuitenkin puhuttu ja tulkittu kieli. (Eskola & Suoranta, 2005, 137–138.) Laadullisessa tutkimuksessa tutkija ei voi koskaan olla täysin irrallinen tekemistään päätelmistä ja esitellä niitä täydellisellä objektiivisuudella, sillä toisen kertomusta ja kokemusta tulkittaessa jotakin jää aina tavoittamatta. Kielen kompleksisen luonteen vuoksi tulkitseminen ja ymmärtäminen on aina subjektiivista ja riippuvaista siitä, minkälaisista lähtökohdista ymmärryksemme syntyy, mikä on ollut oma esiymmärryksemme asian suhteen. (Laine, 2010, 38.) Kuten olen luvussa 5.1 todennut, tässä tutkielmassa filosofiset taustaoletukset nousevat fenomenologian suunnasta; todellisuus on olemassa ja sen sisällön ymmärtäminen on mahdollista yksilön kokemusten kautta (Grönfors, 1982, 21–22; Laine, 2010).

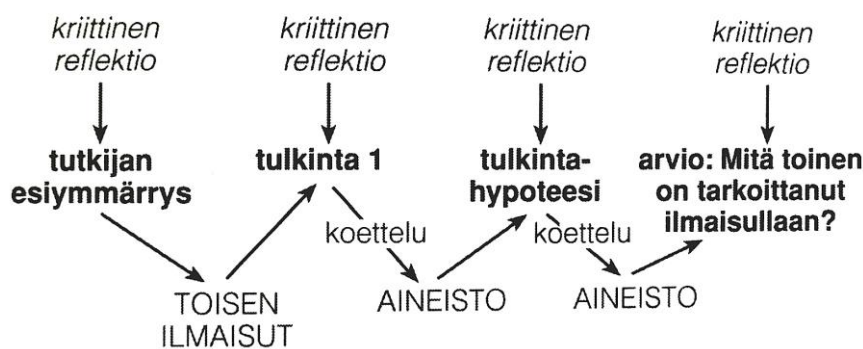
Tutkielman teorialukujen muotoilun, tutkimuskysymysten alustavan muotoilun ja pohtimisen sekä aineiston tuottamistavan valinnan jälkeen valitsin aineiston analyysitavaksi teoriaohjaavan sisällönanalyysin. Teoriaohjaavassa sisällönanalyysissä aineistoa ei lähestytä kuin ”maalari valkoista kangasta”, odottaen, että aineisto itsestään kertoo tai esittelee tutkijalle uutta tietoa. Teoriaohjaavassa sisällönanalyysissä tutkijan esiymmärrys aiheesta ohjaa analyysin kulkua aiemman tiedon ja valittujen käsitteiden avulla. Jokin tietty teoria ei suoraan ohjaa analyysiprosessin etenemistä, vaan analyysia tehdessä mukana kuljetetaan teoreettisia käsitteitä suuntaviivoina ja ”karttamerkkeinä”. Teoriaohjaavassa sisällönanalyysissä päättelyketjut noudattelevat yleensä abduktiivisia logiikkaa; ajatteluprosessissa vaihtelevat ja vuorottelevat aiempi teorialieto ja aineistolähtöisyys. Tässä tutkielmassa pyrkimyksenä ei ole luoda uutta teoriaa aineistosta induktiivisen päättelyn kautta, eikä myöskään testata jotakin tiettyä teoriaa aineiston avulla deduktiivisesti. Tarkoituksena on tutkia aineistoa teoriataustan tarjoaman linssin läpi. (Tuomi & Sarajärvi, 2009, 95–97.)

Salon (2015) mukaan sisällönanalyysia on mahdollista tehdä, kunhan analyysi keskustele jollakin tavalla teorian kanssa. Salo kutsuu tätä ”*aineiston ajattelemiseksi teorian kanssa*”. Tarkoituksena on pitää oma mieli liikkeessä, etsiä erilaisia merkityksiä ja uutta sisältöä aineistosta. Toisaalta tutkijan täytyy nojautua valitsemiinsa teoreettisiin lähtö-

kohtiin, mutta toisaalta uskallettava kurottaa myös niiden ulkopuolelle antaakseen mahdollisuuden uudennaisille merkityksille ja käsityksille samasta asiasta, ei ainoastaan luokitella litteroituja kappaleita erilaisiin kategorioihin. (Salo, 2015.)

Tässä pro gradu -tutkielmassa tulkiten haastatteluaineistoa yksilökeskeisen ympäristösuhteen näkökulmasta, jossa yksilön omat kokemukset ja merkityksenannot ovat keskeisessä roolissa (Suomela & Tani, 2004), teoriaohjaavaa sisällönanalyysia käyttäen (Tuomi & Sarajärvi, 2009, 96–97).

Haastattelu aineiston tuottamisen menetelmänä ei ole ongelmaton. Haastateltava voi esimerkiksi haluta esiintyä tutkimusteeman kannalta positiivisessa valossa ja näin antaa virheellistä tietoa. Myös haastattelijasta voi aiheutua virheellisyyttä liialla johdattelulla tai ylitulkinnalla. (Hirsjärvi & Hurme, 2001, 35.) Tämän vuoksi tein analyysiani Laineen (2010, 37) hermeneuttista kehää (kuvio 6) käyttäen ja siitä inspiroituneena, palaten aineiston analyysin jokaisessa vaiheessa itseni äärelle hermeneuttisen kehän mukaan kyseenalaistamaan omia tulkintojani aineistosta. Ensimmäinen aineistosta nouseva ajatus ei välttämättä ole vielä oikea tulkinta, vaan sitä täytyy koetella kriittisen reflektion ja pohdinnan avulla. (Laine, 2010.)

Kuvio 6. Hermeneuttinen kehä (Laine, 2010, 37).

5.4 Analyysin eteneminen

Tuomi ja Sarajärvi (2009) toteavat teoksessaan, kuinka kaikessa laadullisessa aineiston analyysissä tutkijan täytyy alkuun tehdä rajausta sen suhteen, mikä on aineistossa kiinnostavaa ja oleellista tutkimusteeman ja tutkimuskysymysten kannalta. Tämän päätök-

sen jälkeen päätöksessä on myös pitäydyttävä, muut asiat jätetään analyysin ulkopuolelle. Kaikkea ei ole mahdollista tutkia yhden tutkimuksen aikana, vaikka kiinnostavia seikkoja tulisikin aineistossa esille. Nämä kiinnostavuudet jätetään odottamaan myöhempiä tutkimuksia. (Tuomi & Sarajärvi, 2009, 92.)

Tuomen ja Sarajärven (2009) mukaan yleinen kuvaus kaikenlaisesta laadullisesta analyysistä etenee seuraavan rungon mukaan:

"1. Päätä, mikä tässä aineistossa on kiinnostavaa ja tee VAHVA PÄÄTÖS!

2a. Käy läpi aineisto, erota ja merkitse ne asiat, jotka sisältyvät kiinnostukseesi.

2b. Kaikki muu jää pois tutkimuksesta!

2c. Kerää merkityt asiat yhteen ja erilleen muusta aineistosta.

3. Luokittele, teemoita tai tyypittele aineisto (tms.).

4. Kirjoita yhteenveto." (Tuomi & Sarajärvi, 2009, 92.)

Olen itse edennyt analyysissani vaihe vaiheelta Suomen ja Sarajärven (2009) kuvailemalla tavalla.

Aluksi tulostin litteroidut haastattelut paperille, jotta pystyin tekemään merkintöjä tekstin sekaan haluamallani tavalla lyijykynällä ja värikynällä. Luettuani haastatteluja useaan kertaan ryhdyin alleviivaamaan tekstistä tutkimusteeman ja tutkimuskysymysten kannalta merkittäviä osioita. Osioiden pituus vaihteli yhdestä lauseesta pidempään ajatuskokonaisuuteen, joka saattoi käsittää pätkän keskustelua haastateltavan ja minun välilläni. Luin alleviivattuja osioita uudelleen ja kirjoitin ylös yhtäläisyyksiä avainsanoiksi näiden välillä, esimerkiksi "vapauden tunne", "villi lapsi", "rauhottuminen luonnossa", "muisto" ja niin edelleen.

Aloitin alaluokkien kokoamisen lukemalla alleviivaamiani kohtia uudelleen läpi ja keräsin avainsanoja yhteen erilaisten alaluokkien alle, esimerkiksi "suhtautuminen luontoon", "luonnossa liikkuminen", "luontokokemukset", "sosiaaliset suhteet" ja niin edelleen. Tämän jälkeen kirjoitin tiivistetyt kuvaukset haastatteluista, joihin teemoittelin eri alaluokkia pääluokkiin. Koska tutkielmassa tarkastellaan yksilön luontosuhteen muodostumista ja nykyistä tilaa, pääluokat muodostuivat osittain kronologisen jaottelun perusteella. Kaiken kaikkiaan pääluokat ovat päiväkotiaika/lapsuus, teiniaika, aikuisuus, muut ihmiset, tärkeät paikat, luontosuhde. Luontosuhteen kompleksisen kaikkien kietoutuvan luonteen vuoksi joihinkin osioihin tuli useamman pääluokan merkkejä. Esimerkiksi puhuttaessa

lapsuuden tärkeistä luontopaikoista merkitsin osion koskemaan pääluokkia päiväkotiaika/lapsuus, luontosuhde ja merkittävät paikat. Vastaavasti puhuttaessa asuinpaikan valinnasta aikuisena, merkitsin osion koskemaan pääluokkia aikuisuus, luontosuhde, tärkeät paikat. Alla vielä kuvauksena (taulukko 3) käyttämäni pääluokat lihavoituna ja niiden alla alaluokkia.

Taulukko 3. Aineiston alaluokat ja pääluokat.

<p>Päiväkoti/lapsuus</p> <ul style="list-style-type: none"> -suhtautuminen luontoon lapsena -tilasta paikka -suorat luontokokemukset -villi lapsi, riiviö, paljon energiaa -muistot päiväkodista -arvotypologian ensimmäinen ja toinen vaihe 	<p>Muut ihmiset</p> <ul style="list-style-type: none"> -perheen vaikutus lapsuudessa -perheet aktiivisia luonnossa liikkujia ja puuhaajia -lapset aktiivisia myös itsenään -tietynlaiset lapset ja perheet mukana LK toiminnassa? -kumppanin vaikutus aikuisena
<p>Teiniaika</p> <ul style="list-style-type: none"> -vähemmän luonnossa -erilaiset kiinnostuksen kohteet, muut asiat mielessä -sosiaaliset suhteet, kaverit -arvotypologian viimeinen vaihe 	<p>Luontosuhde</p> <ul style="list-style-type: none"> -luontoon suhtautuminen -luontosuhteen vaikutus valintoihin -mitä hakee luonnosta -aistiärsykkeet -luonnon kokeminen -luontopaikat, luonnossa liikkuminen
<p>Aikuisuus</p> <ul style="list-style-type: none"> -luonto tärkeää -”nyt palannut takaisin” -harmittelua, kun ei vietä enempää aikaa luonnossa -lapsuudenkokemusten yhteys luontosuhteeseen haastateltavan kertomana -suojeleminen, säilyttäminen jälkipolville -arvotypologian viimeinen vaihe 	<p>Merkittävät paikat</p> <ul style="list-style-type: none"> -mökki -oma asuinalue -meri -lapsuuden leikkipaikat metsässä ja luonnossa

6 Tutkimustulosten esittely

Tässä luvussa esittelen tutkimukseni tuloksia ja niistä johtamiani tulkintoja ja päätelmiä. Luvussa 7 erittelen vielä erikseen tutkimustuloksista tekemiäni johtopäätöksiä. Käytän tulkinnan tukena aineistositaatteja tekemistäni tutkimushaastatteluista. Sitaatit on kirjoitettu kursiivilla. Noora tarkoittaa sitaateissa itseäni (Noora) ja nimet Alina, Bert, Connor ja Diana (nimet muutettu) haastateltavia. Merkit [--] tarkoittavat, että sitaatista on lyhennetty kyseisen kohdan kannalta epäolennaista pois. Olen koonnut alla olevaan taulukkoon tiivistetysti tiedot haastatteluista. Sitaateissa haastateltavien nimet sekä muut mahdolliset tunnistetiedot, kuten asuinalueiden tai muiden ihmisten nimet on poistettu tai muutettu haastateltavien anonymiteetin säilyttämiseksi (Kuula, 2006, 128–129).

Taulukko 4. Yhteenveto haastateltavista.

Haastateltava:	Alina	Bert	Connor	Diana
Ikä	22v	22v	23v	21v
Haastattelun kesto	1h7min	45min	30min	1h8min
Osallistuminen LK muotoiseen päivähöitoon lapsena (vuosia)	2v	4v	3v	1v
Haastattelun paikka	Yliopisto	Skype	Skype	Yliopisto

Käytän tulosten esittelyssä pääasiassa kronologista jäsentelyä edeten lapsuudesta kohti aikuisuutta, kantavana teemana taustalla luontosuhde. Samantyyppinen eteneminen oli teemahaastattelurungossani (kts. liite 1). Tuomen ja Sarajärven (2009, 93) mukaan teemahaastattelua analysoidessa haastatteluteemat muodostavat jo itsessään jäsennystä aineistoon. Koska olen tutkielmassani kiinnostunut luontosuhteen muodostumisesta ja siihen vaikuttaneista tekijöistä, kronologinen lähestyminen lapsuudesta aikuisuuteen tuntui selkeältä ja tutkielmaa parhaiten palvelevalta jäsentelytavalta tulosten esittelyssä.

6.1 Minkälaiset tekijät ovat vaikuttaneet Luonnossa Kotonaan -päiväkotia käyneiden luontosuhteen muodostumiseen?

Lähden jaottelemaan aineistoa ensimmäisen tutkimuskysymyksen kohdalla aineiston pääluokkien päiväkotiaika/lapsuus, muut ihmiset ja tärkeät paikat ja teiniaika. Haastateltavien kuvaukset luontosuhteensa eri vaiheista eri ikäisenä ja vaiheisiin vaikuttaneista tekijöistä olivat hyvin saman kaltaisia keskenään.

6.1.1 Päiväkotiaika

Kaikkien haastateltavien puheessa nousi esiin tavalla tai toisella se, kuinka lapsena päiväkotiaikana ja vapaa-ajalla oli ”luonnollista” olla luonnossa, ja kuinka sitä ei ajatellut sen kummemmin. Tämä liittyy Kellertin (2002) arvotypologian ensimmäiseen ja toiseen vaiheeseen, jossa lapsi luo suhdetta luonnon ja itsensä välillä fyysisyyden ja mielikuvituksen kautta. Tulkintani mukaan luontosuhteen rakentuminen on alkanut ennen päiväkotiaikaa (kts luku 2.4), mutta Luonnossa Kotonaan -muotoiseen päivähoitoon osallistuminen on osaltaan vahvistanut luontosuhdetta.

Alina: No siis kyl mä olin tottunu olee, seki et mä olin nii hirveesti siel kotonaki vaa pihalla.... mä luulen et mä keksin tosi paljon tekemist siel ulkona. Ku jotenki ku viihtyi niin hyvin.

Alina: No lapsena ehkä se oli ehk tosi luonnollist olla. Et on siit silleen vähän vieraantunu.

Bert: ... mä veikkaan et se tuntu aika semmoselta, niinku luontevalta ja, ... sitte tää (asuinalueen nimi) missä me asuttiin niin seki oli aika tämmöst metsäistä. Niin, kyl siihen aina oli semmonen positiivinen suhde, must tuntu et sitä ei hirveesti sen kummemmin ajatellu... mutta kyl se oli, tämmönen, enemmän semmonen rakkaussuhde ku vihasuhde tyyppinen.

Connor: Kyllä, oli, tärkeätä myös sillon lapsena päästä aina sinne luontoon et... kyl se oli aina semmonen, ihan sillonki oli ku kotonaan siel luonnossa, ni sillonki se oli jo semmonen ihan, oma juttu. Tai niinku meni sinne ni tuns et on ihan, omassa paikassa.

Haastateltavat tekivät usein myös eroa lapsuuden luontosuhteen ja tämän hetken luontosuhteensa välille, tästä lisää luvussa 6.2.

Päiväkotimuistoista puhuttaessa haastateltavien kuvauksissa nousee esiin, kuinka Luonnossa Kotonaan -päiväkotiaikana metsäretkikohteista on muodostunut merkittäviä paikkoja (Tuan, 2006), jotka ovat olleet muutakin kuin avointa tilaa. Metsäpaikkoihin on

henkilökunnan toimesta tuotu merkityksellisyys kerrostumia erilaisin pedagogisin keinoin, esimerkiksi kertomalla satuja metsän asukkaista, syömällä metsässä ja kulkemalla sinne metsänportin läpi. Alla olevassa sitaatissa Bert kuvailee, kuinka päiväkotiaikana päiväkodin metsäpaikka ei enää tuntunut vieraalta, vaan tutulta. Tilasta on tullut paikka.

Bert: Mmm, no joo... jotenkin, se päiväkoti, päiväkotiaikana, jotenki, sitä luontoo kohtaan kehitti sellasen... Et se ei enää tuntunu tavallaan, tää nyt voi kuulostaa hassulta ja, näi poispäin mutta silleen ett, ei se, ei se enää tuntunu niin, jotenki sellaselta, metsältä niin sanotusti vaan se oli silleen, oli silleen helppo olla siellä... Eniten muistan näitä ku meil oli sitte aina niitä, syötiin lounas, lounas siellä metsässä, ja, juotiin teet tai kuumaa mehua ja, syötiin näitä keksejä. En tiedä tehäänkö vielä, varmaan tehään samaa mutta...

Diana: ...sit mä muistan ne eläimet, tai siel oli semmonen, yhes paikas oli semmonen, oksa mikä meni sen polun yli ni sit se oli semmonen et sit mentiin sellaseen niinku, mikä se olis ollu, äh. Mitehän mä selittäsin sen. Ainakin muistan sen, semmosen, tontun sieltä metsästä ja sit se asu siellä, paikassa minne, missä se oksa oli. Ni sit siellä, sit mentiin semmoseen vähän niinku maahan tai toiseen, todellisuuteen sinne metsään.

Päiväkotimuistojen lomassa esiin nousi jokaisen haastateltavan kohdalla enemmän tai vähemmän tunne vapaudesta luonnossa ja päiväkodin metsäpaikoilla. Haastateltavilla oli päiväkotiajasta paljon myönteisiä kokemuksia, joista suuri osa vaikuttaisi olevan suoria luontokokemuksia ja ensi käden kokemuksia luonnosta (Kellert, 2002; Tovey, 2007).

Alina: [--] ...oltiin tosi silleen vapaana, siel luonnossa. Nyt esimerkiksi ku mä oon lastentarhassa semmosis ihan peruslastentarhas työharjoittelussa ni, siel on tosi jotenki se, en mä tiä huomaaks lapset mut siis just se et pitää koko ajan nähä kaikki lapset ja kyl varmaan siel metsässäkin mutta, tuol on niinku tiäks isot aidat tuol mis mä oon...

Bert: ...tosi paljon oli just tällasta että, mikä oli aika hauska hauskaa sinänsä että, en tiedä haluaisinko omia lapsia niinku ihan näin vapaasti pöytä mutta me niinku kiipeiltiin tosi paljon siel puissa, ei nyt missään niinku, monien metrien korkeudessa mut silleen, semmost pientä kiipeilyä ja, ja tämmöstä, hippaleikkiä että, niinku juostiin paljon siellä ympäri ja ehkä jopa miekkailtiin jollai kepeillä ja, ja tällasta niin, ne oli ehkä semmosii perus leikkejä mitä, mitä siellä sitte leikittiin. [--]

Diana: ...must tuntu et se oli sillee, se (luonnossa liikkuminen) myös varmaa rauhotti mua vähän. Mä olin niin villi ja, sit ku näki kaikkee uutta ja, sai tutkii sillee paljo vapaammin. Mä ehkä nytki oon semmonen seikkailumieli osittai sen takii, ku mä, tykkäsin kauheesti, tutkii kaikkee pienenäki ni. Se oli varmaa just rauhottavaa ja, semmost, et sai itellekki siitä niinku tapahtumarikasta.

Haastateltavien kuvailema tapa saada olla vapaasti luonnossa keskustelee Luonnossa Kotonaan -laatulupausten kanssa ja on niiden mukaista toimintaa. Jotkut haastateltavista vertasivat omia päiväkotikokemuksiaan nykyajan päiväkoteihin tai siihen, mitä ajattelevat tulevaisuudessa omien lapsiensä kasvatuksesta.

6.1.2 Perheen ja asuinpaikan vaikutukset luontosuhteeseen lapsuudessa

Kaikkien haastateltavien perheillä on ollut positiivinen suhtautuminen luontoon, luonnossa on liikuttu lähtökohtaisesti paljon. Perheen tottumusten myötä esimerkiksi Diana kuvaa alla olevassa sitaatissa, kuinka oli tottunut olemaan luonnossa jo ennen päiväkotiaikaa. Jo Tannerin (1980) tutkimuksessa ilmeni, kuinka perheellä ja muilla tärkeillä ihmisillä on keskeistä vaikutusta yksilön suhtautumiseen luontoa kohtaan sekä yksilön arvomaailmaan. Luonnossa Kotonaan toiminta on omalta osaltaan tukenut haastateltavien perheiltä saamaa aktiivista luonnossa liikkumisen tapaa sekä positiivista suhtautumistapaa luontoon.

Alina: ...ku mä mietin mun perhettä nii me ollaan niinku, oltu tosi paljon luonnossa et, talvella on paljon hiihdetty. [--]

Noora: Milt se tuntu olla sit niis luontopaikoissa ja muissa?

Diana: ...kyl mä tykkäsin siit tosi paljon.

Noora: Tuntu omalta jollai lailla?

Diana: Joo. Joo just ennen niinku sitä päiväkotiki kyl. Ku mun perhe ain ulkoili paljon, olin silleen tottunu siihen.

Luonnossa liikkuminen perheen kanssa on ollut myös tärkeä yhteinen harrastus haastateltavien lapsuudessa. Bert kertoi erityisenä itselleen tärkeistä isä-poika reissuista sekä metsästysharrastuksesta isän kanssa, Diana kuvaili kuinka lapsuudessa hänen isänsä teki paljon töitä, joten lapsena luontoretket perheen kanssa tarkoittivat koko perheen yhteistä aikaa.

Diana: Mä muistan just sen että tota, toi (uimaranta ulkoilualueella) ni, siellä me ain käytiin mun perheen kaa. Ku perhe on kyl mulle tosi tärkeä.

Noora: Joo.

Diana: Sen mä muistan et meil oli ain kivaa. Ku mun isä on kyl aik paljo ain ollu töissä, ku se on lääkäri. Ni sit, sillan ku me mentiin sinne ni sit mä tiesin jotenki et me ollaan perheenä siellä ja niinku yhdessä.

Haastateltavat puhuivat myös lapsuuden asuinalueen tärkeydestä itselleen ja vaikutuksista luontosuhteeseensa. Lisäksi kaikilla haastateltavilla on ollut lapsuudessaan mökki tärkeänä paikkana, jossa on saanut olla kosketuksissa luonnon kanssa. Bert ja Connor ovat lapsena asuneet merellisessä kaupunkiympäristössä, Diana peltujen ja metsän kupeessa kaupungissa. Alina oli muuttanut lapsuutensa aikana muutaman kerran. Alina puhui avoimesti, kuinka eri asuinalueet eivät ole muodostuneet hänelle erityisen rakkaiksi tai merkityksellisiksi. Alina vietti mökillä aikaa lapsena paljon, mutta mökkipaikka

ei ole muodostunut hänelle niin tärkeäksi kuin esimerkiksi Bertille. Merellisissä ympäristöissä eläneet Bert ja Connor kuvaavat nimenomaan merta itselleen rakkaaksi ja tärkeäksi.

Bert: ...ehkä jopa enemmän mitä mä, metsästä aattelen (että) se on niinku mukava paikka, niin mä tykkään merestä.

Bert: ...nykyäänki, siellä ku aina käy, nii kyl mä jotenki siitä, se meri, merialueet ja nää, ne on vaa niin semmosii, jotenkin, lumoavia että, jotenki, jos on kaunis sää niin kyl mä, aina tykkään sinne hakeutuu...

Connor: [--] mut yleensä mä yritän päästä niinku mahdollisimman lähelle merta, et se on se niinku, sille, veden äärelle niin se tuntuu siltä et sit ku mä oon siinä niin se on se, mun paikka.

Meren merkityksellisyys nousee Bertillä ja Connorilla lapsuudesta. Molemmat kuvailevat, kuinka ovat asuneet koko lapsuutensa sellaisilla asuinalueilla, jotka ovat olleet merellisiä ympäristöltään. Myös perheiden harrastuneisuus ja mökkipaikat ovat sijoittuneet meren läheisyyteen. Meri oli edelleen myös aikuisuudessa Bertille ja Connorille tärkeä ympäristö, josta he hakevat muun muassa rauhoittumista. Myös Tanin (2017, 1505) tutkimuksessa kävi ilmi kuinka joidenkin vastaajien kertomuksissa lapsuuden merkityksellisiä ympäristöjä muistuttavat ympäristöt koettiin tärkeiksi ja merkityksellisiksi myös aikuisena.

Bert: Et sitte meil on siinä, tota (Helsingin läheisyydessä) saaristossa tämmönen kesämökki. Niin, me ollaan niinku siellä käytännössä myös, niinkun, koko lapsuus niin kesät oltu niinku siellä, ni sit, jotenki siinä... veneilty ja näin pois päin. Niin, jotenki se, (asuinalueen nimi) ja se merellinen ympäristö ja sit siin oli myös kuitenkin se metsä.

Connor: Joo se tuntuu omalta, ku on nii paljon ollu tekemisissä kuitenkin, meren kanssa ja näin ni se tuntuu vaan semmoselt omalt paikalt, et se siel on hyvä olla. Paljo ollaan tehty veneretkiä perheen kanssa tässä niinku rannikolla ja ihan tonne Saimaallekki ollaan menty. Mutta kyl se meri vaa on niinku se oma juttu.

Peltojen ja metsän kupeessa kasvanut Diana kuvailee muita haastateltavia runsaammin lapsuutensa metsään sijoittuneita leikkipaikkoja. Dianalla oli monia metsäpaikkoja kodin lähellä ja mökillä, joissa hän vietti paljon aikaa leikkien ja tutkien. Jotkut metsäpaikat olivat niin kiehtovia ja puoleensavetäviä, että sinne mentiin vanhempien kielloista huolimatta leikkimään ja viettämään aikaa. Kuvailujen perusteella leikkipaikat vaikuttavat Kytän (2003) melukylämaisiltä toimintaympäristöiltä, jotka itsessään ruokkivat lapsen mielenkiintoa ja vapaata tutkimista.

Diana: [--] Oli meil siis rajat, ja itseasias tohon mä oon kirjottanut ton karkausretket. Mä tein yhen toisen tytön kaa ain sellasii karkausretkii. Meil oli semmonen isompiki kallio mis on niit vallihautoja siellä. Ehkä, seittämän sadan metrin päässä ni meil oli semmoset rajat et me ei saatu mennä tien yli. Mut sit siin oli tie, ja sit me ain mentii sen yli, se ei ollu niinku kunnon autotie, toi oli semmonen, kotitie kumminki. Ja sit me mentii ain sinne seikkailee sinne metsää.

Näissä melukylämaisissä toimintaympäristöissä (Kyttä, 2003) Dianalla on ollut omalla asuinalueellaan lapsuudessaan useita suoria ja ensi käden luontokokemuksia (Kellert, 2002; Tovey, 2007), kuten 5–6-vuotiaana siilin löytäminen kalliolta ja kuolleen linnun hautaaminen ystävän kanssa. Diana oli listannut elämänjana-tehtäväänsä paljon erilaisia muistoja ja hetkiä luonnosta, mutta nimenomaan nämä siiliin ja lintuun liittyvät muistot Diana kertoi muistoihinsa uppoutuen.

Diana: Sit me löydettii leskenlehtii mut sit me löydettiin myös siili. [--] Joo. Me löydettiin se mut sit me ei oltu iha varmoi et olik se niinku kuollu vai talvihorrokse.

[--]

Noora: No se on jääny mieleen selkeesti.

Diana: Joo, se kyl jäi, koska... Kyl meiän mökillä oli siilejä mutta, ne aina juoksi karkuun ja silleen, se oli ihan läheltä.

Diana: Ni sit me tiirailtiin sitä siinä. Muistan et me mentiin takas sinne sit jonain päivänä kattomaan sitä (siiliä) myös et, olik se siellä sit, oli se ihan samanlaisena vielä ni.

Diana: Sit noi linnun hautajaiset oli ku me, leikittiin siin jossai meiän pihalla. Ja sit me löydettiin niinku kuollu lintu.

Noora: Mm.

Diana: Ja sit me haudattiin se. Et se oli vaa, haudattii se, semmosen, siin on niit opiskelijataloi vieres siinä (asuinalueella) ni, niil on semmone outo silta siitä ovesta niinku, tielle. Ni sit sen alle mä muistan me haudattiin se.

[--]

Diana: Sit me koristeltii se hauta. Oli kevät ja sit me koristeltii se kukilla ja jollai kivillä.

Norora: Pidittekste jotai puheita tai muistohetkiä tai jotai?

Diana: Jotenki, mä muistan et me oltiin hetki sillee hiljaa.

Noora: Joo.

Diana: Silmät kiinni ja jotai tällast me. Joo.

Kyse on hetkistä, jotka ovat lapsena tehneet vaikutuksen Dianaan, ja jotka puhuttelevat häntä aikuisena. On rajoilla, voiko tällaisia kokemuksia tulkita Tannerin (1980), Petersonin (1982) ja Chawlan (1996) kuvailemiksi merkittäviksi elämäkokemuksiksi, sillä Diana kuvaili myöhemmin häneen nimenomaan asenteellisesti voimakkaasti vaikuttaneita kokemuksia ja hetkiä. Tulkintani mukaan siilin ja linnun tapauksessa kyse on ennemminkin hyvin voimakkaista suorista ja ensi käden kokemuksista luonnon kanssa (Kellert, 2002; Tovey, 2007).

6.1.3 Suhtautuminen luontoon nuoruudessa

Teini-iässä kaikki haastateltavat kuvailevat jonkinlaista notkahdusta luontosuhteessaan. Lapsuudessa luonnossa leikittiin paljon ja usein, teini-ikäisenä luonnon käyttö oli erilaista ja vähäisempää. Huomio ja mielenkiinto on kohdistunut pääasiassa kavereihin ja sosiaalisiin suhteisiin, vaikka osalla luonto on ollut paljonkin mielessä teiniaikoina.

Alina: [--] Mut toi mikä on jännä et teini-iässä, ei pahemmin niinku, ihaillu luontoo tai mitää. Mut sit nyt alkanu pikuhiljaa tulee sillee että...

Noora: Nii niinku aikuisena?

Alina: Nii. Et jotenki, se luonto on jotenki sillee merkityksellisempää.

Bert: [--], kyl se oli (teininä), niinku suhde luontoon ehkä mielessä oli koko ajan kuitenkin se sama, mikä on ollu niinkun aina. Mutta, jotenki sit se siellä käyminen ja, tämmönen leikkiminen ni kyl se oli aika, todella vähäistä. Että sitte yksin ehkä kävi, jos sä vaikka koulusta kävelet kotiin ni kävelet sit sen metsän läpi mut et, ei siel niinku samalla tavalla enää, niinku, oltu.

Connor: Mä en tiä ehkä siinä ku, meni lukioon ja tälleen näin ni siinä se, hetkeks ehkä jäi. Silloin se oli enemmän sitä että, en nyt, niinku luonnossa enää oltu, oltii, sitte tuolla jossai keskustassa tai näi. Mut sit ku, lukio kakkosella tapasin mun tyttöystävän ni tota, sen jälkeen se on niinku taas palannu siihen mitä se oli silloin ennen että niinku sen jälkeen luonnosta on tullu taas tärkeä.

Diana: ... mä en muista silleen, ala- ja yläasteel, yläasteel mä sit aloin olla niin "cool" et mä en enää (liikkunut luonnossa)

Kiinnostavaa on, kuinka haastateltavilla luontosuhde on vetäytynyt ikään kuin taka-alalle elämässä muiden asioiden ollessa mielenkiinnon keskiössä teiniaikana vain herätäkseen sieltä uudelleen (kts. luku 6.2). Tulkintani mukaan vahva luontosuhde on ollut teiniaikanakin läsnä jokaisen haastateltavan elämässä, teininä vain saattaa sosiaalisesta ryhmästä riippuen olla "epäcoolia" näyttäytyä luontoihmisenä.

Dianalla teini-iässä on tapahtunut "herääminen", tietoisuus, vastuullisuus ja vaikuttaminen ovat nostaneet päätään hieman aikaisemmin kuin muilla haastateltavilla. Viidennellä luokalla koulussa katsottu Happy Feet -elokuva sai Dianan jo silloin huolestumaan ympäristön tilasta. Laajempi ymmärrys ympäristökysymyksistä ja esimerkiksi roskaamisesta valistaminen ystäville on ollut läsnä Dianan teiniajoissa yläasteella ja lukiossa.

Alla olevassa sitaatissa Diana avaa Happy Feet -elokuvan synnyttämiä tuntemuksia ihmisten roskaamista kohtaan sekä sitä, kuinka kaveriporukassa suhtauduttiin hänen ajatuksiinsa. Diana kertoi, kuinka elokuvassa pingviinien kotipaikkaa uhkaa saastuminen, ja kuinka elokuvassa jollakin pingviinillä oli tarttunut siipeen roskia ympäristöstä.

Noora: [--] Miten sun kaverit sit suhtautu siihen jos sä heille siit (roskaamisesta) sit, huomautit tai sanoit?

Diana: Kyl ne, joku oli vähän silleen no älä nyt iha sama, ja tollasii. Mut sit, se ärsytti mua kaikist eniten ku, joku oli sillee että, ni et, iha sama et muutki roskaa.

Noora: Mmm.

Diana: Sen mä muistan vaa et niinku yläasteelt et se oli tosi ärsyttävää.

Noora: Joo.

Diana: Koska et, "emmä vaikuta", "emmä voi vaikuttaa mitenkään", se on sitä lausetta mä en ymmärtäny tai silleen.

Noora: Joo.

Diana: Koska mun mielestä kaikki voi vaikuttaa siihen ja kaikkien pitäis must toimii. Ni se oli semmonen et se ärsytti mua.

Muiden haastatteluissa käy ilmi, että tietoisuus ympäristön tilasta ja oman luontosuhteen pohtiminen on nostanut voimakkaammin päätään vasta aikuisuuden kynnyksellä, kun Dianan kohdalla tietoisuus ja muiden vastuullisuuden peräänkuuluttaminen alkoi aikaisin Happy Feet -elokuvasta lähtien. 17–18-vuotiaana Diana ryhtyi koulussa näytetyn Cowspiracy-dokumentin jälkeen vegaaniksi.

Diana: Et se oikeesti kolahti se dokumentti (Cowspiracy). Ja sit mä rupesin just ajattelee kaikkee, tommosii juttui ja, sit just se lentämine oli viel sillee et, sit mä en taas pitäny yyyhtään lentämisestäkään hetkeen.

Diana: ... mä muistan et mun porukat [--] siis sit niillekki mä kyllä paasasin tästä tota, vegaanisuudesta.

Diana: [--] Mä vaan muistan sen et mä olin ollu tosi vihanen tästä että me lähetään uudestaan (lomamatkalle lentäen). Ja mä olin ehdottanu jotain että, mennään jonnekki junalla tai jotai tämmösii.

Nämä Dianan kuvaamat kokemukset ovat tulkintani mukaan sellaisia merkittäviä elämäkokemuksia (kts. Tanner 1980; Peterson 1982; Chawla, 1998), joilla on ollut selvää vaikutusta Dianan luontosuhteeseen ja arvomaailmaan. Kokemusten myötä Diana muun muassa ryhtyi vuodeksi vegaaniksi ja sen jälkeen kasvissyöjäksi, ojensi teiniaikoina ystäväänsä roskaamisesta ja autolla ajelemisen haitoista sekä oli lentämistä vastaan.

6.2 Millainen Luonnossa Kotonaan -päiväkotia käyneiden luontosuhde on aikuisiällä?

Toisen tutkimuskysymyksen kohdalla olen jaotellut aineistoa seuraavien teemojen ympärille: suhtautuminen luontoon aikuisena sekä luontosuhteen vaikutuksia haastateltavien elämässä. Nämä teemat sisältävät useampia samaa teemaa kuvaavia alaluokkia.

6.2.1 Suhtautuminen luontoon aikuisena

Haastateltavat kuvaavat, kuinka aikuisena luonto on tullut heille uudelleen tärkeäksi, mutta sen merkitys eroaa lapsuudessa luontoon liitetystä merkityksestä. Tämä suhtautumistapa kuvaa Kellertin (2002) arvotypologian viimeistä vaihetta. Välittömästä kokemuksesta ja fyysisyydestä siirrytään hiljalleen kohti laajempien kokonaisuuksien ymmärtämisestä ja omien mielipiteiden muodostamista. Teiniaikojen ”notkahduksen” jälkeen luonto ja suhde siihen on palannut haastateltavien elämään erilaisessa roolissa.

Bert: ... se ehkä sitte pikkuhiljaa siirty enemmän semmoselle niinkun, ajatus, tasolle se, suhde luontoon että. Ennen se oli aika semmonen niinku konkreettinen ja semmonen fyysinen että, siel oltiin, mutta sit se, koko ajan niinku alko muuttuu vähän enemmän tom-moseks... tunneomaiseks.

Connor: ... kai sen voi sanoo niin et välitän enemmän luonnosta ku sillon ehkä pienempänä, ku sillon ei ollu niin voimakkait mielipiteitä itellä mutta sitte, nytte mitä vanhemmaks on tullu ni sitä enemmän on niinku noita omia mielipiteitä.

Diana: ... nyt mä arvostan sitä paljo enemmän. Ku on just tajunnu, kaikkii ilmastonmuutoksen ja tämmösen. Ni nyt sitä arvostaa paljo enemmän ku pienenä se oli semmonen itsestäänselvyys enemmän et, mennää ulos.

Kellertin (2002) arvotypologian viimeisestä vaiheesta kertoo myös se, kuinka haastateltavat ymmärtävät luonnon merkityksen ekosysteemeille ja eri lajeille. Alla olevassa sitaatissa Alina pohtii, kuinka luonto on tärkeää eläinten hyvinvoinnin kannalta, mutta myös ihmisten hyvinvoinnin kannalta.

Alina: [--] siis esimerkiksi se ku hakataan ni paljo puita ja tällee, kyl mun mielest ois jotenki, hienoa et olis paljon metsää etenki et, suojeltais sekä sit eläimiä ja. [--] et mä haluisin, että, niiku eläimillä ois kunnon, ympäristö, niinku aika paljo sitä tilaa. Et, ihmiset ei niinku koko ajan vaa enemmän ja enemmän vie sit elintilaa pois.

Noora: Mmm.

Alina: Siinähan on myös et, et kyl mä oikeestaan tärkeimpänä sitä pidän, sitä että meille on vaan jotenki kaunista metsää, mut on se kyl meilleki tärkeetä et on, metsää, on se meijänki hyvinvoinnin kannalta. Et onhan seki niinku, silleen tärkeä juttu, et voidaan käydä metsässä ja.

Haastatteluista kävi ilmi, kuinka kaikki haastateltavat hakevat nyt aikuisina luonnosta rauhaa, pysähtymistä ja palautumista arjen kiireestä. Samoja asioita, joita Metsäntutkimuslaitoksen raportissa (Tyrväinen, Silvennoinen, Korpela Ylén, 2007) kuvailtiin helsinkiläisten ja tamperelaisten kaupunkilaisten arvostavan eniten luonnossa. Niiniluodon (2011) tiivistyksen mukaan sijoittaisin kaikki haastateltavat tavallisiin luontoihmiin (taulukko 1) joille sekä kaupunki että luonto ovat tärkeitä, tai jopa aitoihin luontoihmiin, joille luonto on tärkeämpää kuin kaupunki. Haastatteluaineiston perusteella ei voida varmuudella sanoa, mikä olisi oikea luokka, sillä kaupunkiympäristön merkityksellisyyteen ei keskitytty näissä haastatteluissa.

Alina: Ni sit oon ajatellu sillee että, en mä oo nyt mitenkään niin ulkoilmaihminen jotenki. Mut kyl mä oikeesti sit ku on jossain luonnossa just ni huomaa, tai mä en hirveesti tykkää ku, täällä yhteiskunta on niin tämmönen ku, koko ajan stressiä ja kauheesti pitää tehdä sitä ja tätä ja tota. Nii sitte luonnossa on jotenki sillee ihanan rauhallista jotenki, ei oo yhtään kiire ja, tavallaan jotenki, siin pystyy elää paljon hetkessä tai silleen.

Connor: [--] jos on hyvin stressaavaa aikaa vaikka koulussa tai ylipäättään elämässä ni sit toi luonto rauhoittaa silleen että ku sinne pääsee, ni sitte pystyy tyhjentää pään ja ajattelee vaan ihan rauhassa asioita ja sitte, heti sen jälkeen on parempi fiilis koko päivänä ku on päässy sinne.

Diana: Mun se, mä haen sellast rauhaa. Tai semmosta just, niinku vähän omaa aikaa, no tietenki jos mun poikaystävän kaa ni ei silloi, mut sillee, et, mä tykkään niinku just, jäädä istumaan sinne hetkeks ja katella vaa ja, itseasias hengittää, must tuntuu.

Diana kuvasi myös, kuinka esimerkiksi musiikin kuunteleminen tällaisena pysähtymisen hetkellä ei ”kuulu” luontoon, vaan musiikin kuunteleminen häiritsee luonnon kokemista mahdollisimman autenttisena. Diana korosti luonnossa liikkumisen tuomia aistielämyksiä: luonnon katselua, tuoksua ja hiljaisuutta, sekä vapauden tunnetta.

Diana: Et se sitä mä just teen et mä en kuuntele musiikkii siellä koska se häiritsee mua jotenki, se ei mun mielest sovi siihen, ilmapiiriin.

Diana: Must tunuu että, ensinnäki no, se tuoksu. Tai sellanen niinku et siel on semmone, raikas ilma. Ja just semmone, hiljaisuus tietynlainen ja, rauha. Ja sit se vapaus et, sä voit, periaattees liikkuu siel miten sä haluat ja, tutkii mitä sä haluat. ...

Oman ajattelun kehittyminen kohti abstraktimpaa ja ymmärtävämpää tasoa on avannut haastateltaville väylän nähdä luonto suojelun ja säilyttämisen arvoisena asiana. Haastateltavat ovat huolissaan ihmisten välinpitämättömyydestä luontoa kohtaan ja erilaisista luontoalueita pienentävistä teoista, kuten hakkuista ja asuinalueiden rakentamisesta luontoalueiden tilalle. Useampi mainitsee, kuinka toivoo omilla lapsilla tulevaisuudessa olevan samanlainen mahdollisuus saada kokemuksia luonnosta, mitä itsellä on ollut.

Connor: [--] mitä vanhemmaks on tullu ni sitä enemmän huomaa et tuolt noit metsiä kaadetaan ja just tulee asuinalueita tilalle nimitulee vähän semmonen että ny, pitää nauttii siit luonnosta ku vielä voi, ennen ku se niinku kaadetaan vaikkei sitä nyt kaikkee, pois viedäkään mutta, varsinki tälle ku pääsee lähellekki vielä ni nytte pitää ottaa kaikki ilo irti siitä, luonnosta mikä on vielä.

Bert: [--] Ni kyl se on jotenkin, semmonen, itselle se on kuitenkin tosi tärkeä ja toivon että, tämmöset metsäalueet säilyy, että niis pääsee sitte itse joskus omien lapsien kanssa kiertelemään ja mahdollisesti jotain, tämmösii vaellus tai jotain tämmösii yöpymisjuttui sitte tehdä, koska, ite on niitä tehny ja ite on niistä nauttinu ja... kyl tää maailma näyttää meidän nyt ikävästi siihen suuntaan että, kaikki ku asuu kaupungeissa ni aika vähän sitä metsää sitte sielläki.

Dianalla ja Connorilla on elämässään kumppani, jonka kanssa luontoarvot ”kohtaavat” tai ovat saman suuntaisia. Haastateltavat pitävät tätä tärkeänä asiana. Kumppani on sekä Dianan että Connorin kohdalla omalta osaltaan vaikuttanut luontosuhteeseen positiivisesti.

Connor: [--] mut sitte, just ku tuli tyttöystävä kuvioihin ja, tota meil on samanlaiset aatteet noista noin ni, sen jälkeen siel tuli aika paljo käytyy taas (luonnossa).

Noora: Mmm. Ni et se ikään ku palas taas takasin.

Connor: Joo, kyllä, et se niinku vähän lähti, mutta sitte nyt on, se on tullu takasin sen jälkeen ja se on ihan hyvä.

Connor kertoi myös, kuinka hän kumppaninsa kanssa joskus siivoaa muiden ihmisten roskia pois luonnosta säilyttääkseen oman lähialueensa luontopaikat hyvässä kunnossa.

Connor: [--] kyl täälläki välillä kattelen nii toi on välillä on vähän järkyttävän näköstä toi luonto tuolla ku ihmiset roskaa ja tälleennäin. Välillä me mennään ihan pelkästään tonne, ulos ja me nostetaan jotain isompia roskia mitä siel on... sit ku niit (luontopaikkoja) on vielä, niin niit on turha roskata et ei tarvii pilaa nopeemmin sitä, mikä on.

Kiinnostavaa aineistoa tulkitessa oli se, kuinka kaikki haastateltavat kuvaavat luonnon olevan aidoimmillaan jotain koskematonta. Kaupunkibulevardit, pihat tai muut kovin strukturoidusti jäsennellyt ympäristöt jäivät luonnon kuvailujen ulkopuolelle, vaikka niissä

luonnonelementtejä olisikin. Diana puhui erikseen siitä, kuinka käynti Central Parkissa tuntui ristiriitaiselta luontokokemukselta. Moni mainitsi, että luonnossa ihmisen kädenjäljen tulee näkyä mahdollisimman vähän. Havainto on kiinnostava sen takia, että kukaan ei ajatellut itseään automaattisesti osaksi luontoa oman ruumiinsa fyysis-biologisen olemuksen vuoksi.

Alina: ... jos on joku semmonen iso puisto, esimerkiksi siel jossai, Pasilan lähellä ... Ni se kyl on luontoo mulle. Ja sit sehän on puisto. Mutta mä tarkotan semmost vähän pienempää, jotenki, semmonen mihin ihminen on hirveest koskenut, nii emmä, sit se ei tunnu kyl luonnolt.

Diana: Joo toi Central Park. Me mentii, mun 15 vuotis, synttärilahja oli että mentiin tonne tota, New Yorkiin, ni sit siel oli Central Park. Mä jotenki muistan sen et se oli kauhee jännää et ku sielt kuulu kaikki niinku, autojen metelit mut silti sä olit keskel puistoo. Se oli jotenki sillee et ku Suomessa on puistossa ni sä oot puistossa, et se kuulu sinne se (autojen äänet).

Noora: Ni et se tuntu jotenki ristiriitaiselta se, ku ne kaks asiaa...

Diana: Joo et se oli vähän sillee et joo. Se oli sillee et oli puistossa joo oli kivaa ja rauhallista mut, silti ei jotenki voinu, saanu sellasta niinku

Noora: Nii.

Diana: Rauhallista kuvaa ku niin kauan ku siit kuulu sit sillee, sen mä muistan.

[--]

Diana: Tai semmonen just, keinotekonen tai teennäiseltä tuntu se.

Metsästystä harrastava Bert kuvaili, kuinka metsästys on ”aidointa” luonnon kanssa kosketuksissa olemista. Lenkkeily tai muu arkipäiväinen luonnossa liikkuminen ei tuntunut hänestä samalta kuin metsästyksen tuoma luontokokemus.

Noora: [--] osaatsä nyt vielä kuvailla et millä tavoin sä vietät aikaa luonnossa nyt niinku aikuisena? Sanoit et sä käyt lenkillä siel luontopoluilla ja muuta.

Bert: Joo no, tietenki toi, ja sitten no, aika iso osa tulee tosta metsästyksestä, tai ei nyt välttämät iso osa mut sellanen että se on sitte sellasta, niin sanotusti, puhdasta luonnossa niinku olemista.

6.2.2 Luontosuhteen vaikutuksia haastateltavien elämässä aikuisena

Connor ja Diana ovat aktiivisia luonnossa liikkujia aikuisinakin. Heille luonnossa liikkuminen on viikoittaista, jopa päivittäistä. Connorille ja Dianalle on tärkeää oman lähiympäristön ulkoilumahdollisuudet ja ympäristön suojeleminen. Diana mainitsi erikseen, kuinka hän vie ympäristöön liittyviä asioita eteenpäin lähipiirissään ja toimii tällä tavoin aktiivisesti luonnon suojelemiseksi. Connorin kohdalla oli jo aiemmin maininta siitä, kuinka hän kumppaninsa kanssa huolehtii ajoittain oman lähialueensa ulkoiluapaikkojen ja luontopaikkojen siisteydestä muun muassa roskia keräämällä.

Connor: Jooh, kyllä ku on toi koira nii se vähän myös niinku pakottaa siihen mutta, kyl me joka päivä käydään, tos on toi (asuinalueen nimi) ulkoilualue nii siel me käydää joka päivä kävelemässä, ihan tonne rannalle asti ja sitte siellä rannalla saattaa muutamaki tunti mennä ku, jää vaa istuskelemaan ja, kattelee siellä ympärilleen. [--]

Diana: No mä tykkään tosiaan kävellä aik paljo ja, seikkailla luonnossa. Ja siel (asuinalueen nimi) on niin paljon (luontoa ympärillä), semmosii et mä kyl hyödynnän luontoa sillä tavoin. Mut sit mä myös suojelen sitä, koska mä, tykkään kierrättää ja tälleen enkä tykkää roskata. Sitte mä myös, vien kaikkii tämmösii juttuja eteenpäin, perheelleeni muun muassa ja kavereilleni. Et kyl mä luonnosta hyödyn mutta mä myös, sillee annan luonnolle jotain takas ku mä teen tota, asioita.

Alina ja Bert eivät ole arjessa samalla tavalla aktiivisia luonnossa liikkujia, vaikka luonto onkin heille tärkeä. He harmittelevat luonnossa liikkumisen vähyyttä ja jopa ihmettelevät, miksi arjessa ei tule lähdettyä useammin luontoon. Tuntuu, kuin aikuisena luontoon lähtökseen tarvitsisi erikseen syyn mennä sinne, kun prioriteetit ovat erilaiset lapsuuteen verrattuna ja muut asiat vaativat huomiota.

Alina: ... aika harvoin mä edelleenkö, oon missään metsissä vaa kävelemässä, mut joskus ku mä sitä teen, ni sit se on kyl tosi sillee, jotenki, voimaannuttavaa. Mutta harvoin mä kyl lähen, se on vähän sääli. Mut kyl metsä on semmonen paikka, missä jotenki voi rauhottuu.

Noora: Mmm.

Alina: Et kyl siit saa niinku, voimaa silleen.... Et ehkä jotenki nyt iän myötä alkaa enemmän sit taas (liikkumaan luonnossa), ku just tos, teini-iäs nyt ei oo kauheesti ollu, luonnossa.

Bert: [--] jotenki nyt ku asuu näissä kaupunkiolosuhteissa ja varsinkin täällä (kaupungin nimi) niin jotenki aika vähän tulee tehty sitä, niinku sellasta, luonnossa olemista tavaltaan. [--] Että kuinka ikävältä se kuulostaakin niin sitte ku, tässä vähän niinku kasvaa ja alkaa tulla omat jutut niin kyl se sit vaan niinku ne prioriteetitkin on vähän eri asioissa sit kuitenkin.

Kiinnostavaa kyllä, luontosuhde on kaikkien haastateltavien kohdalla vaikuttanut joihinkin elämänvalintoihin, osalla enemmän, osalla vähemmän. Asuinpaikan valinnassa tai erilaisten virkistysmahdollisuuksien hyödyntämisessä aikuisuudessa luontosuhde on kaikilla haastateltavilla näytellyt jonkinlaista roolia. Alina kertoi, kuinka ymmärtää nyt aikuisena eri tavalla omien vanhempiensa motiiveja ja halua asua pienemmällä paikkakunnalla lähellä luontoa. Connor taas kertoi lapsuuden maisemiensa vaikuttaneen oleellisesti omaan asuinpaikan valintaan aikuisena. Diana kuvailee, kuinka nauttii nyt aikuisena mökkilomista eri tavalla kuin aiemmin.

Alina: Alko jotenki huomaa et jotenki se oli kivaakin (luonnossa oleminen). ...edelleenki kaupungissa (on) omat, hyvät puolet. Mut se on tullu lisää jotenki se et ymmärtää miks halua asuu tolee vähä, skutsissa. [--] Mut nyt välillä ku mä oon tuol vanhempien luona ni

ymmärtää paljon paremmin. Ja nyt ajattelen et ehkä joskus mä tuun asuu ittekki tolleen. Mut sit just sillee joskus teininä mä aattelin et mä haluun aina asuu kaupungissa.

Connor: ... en tiedä et olisko voinu parempaa paikkaa saada lapsuudelleen... Siel oli niinku kaikkee mitä periaattees tarvi sillon lapsena, että oli, kaikki hyvät ystävät siinä ja sitte, ylipäättään se ympäristö mikä siellä oli... ja se, huomaa nytteki et ku muutti sit omilleen ni ei iha hirveesti pysty maisemaa vaihtaa että, samanlainen maisema piti saada. [--]

Diana: [--] Sit pienenäki mä tykkäsin olla kauheesti mä olin tottunu ole siellä (mökillä). Mut sit just ku mä, aloin olla teini ni, sitte, mä olin sillee että ei, mä jään tänne stadiin. Sit vähään aikaan mä en pariin kesään ollu siel kauheesti mut sit nyt on tullu taas semmonen et aaaahh, rauhaa.

Bert ja Connor olivat aikanaan suorittaneet varusmiespalveluksen. Molemmat kertoivat aktiivisesti hakeutuneensa armeija-aikana sellaisille koulutuslinjoille, joissa vietetään enemmän aikaa luonnossa ja leireillä verrattuna muihin linjoihin, osittain sen vuoksi, että luonnossa oleminen ja liikkuminen sekä luonnon kanssa toimiminen on heille itselleen mieluisaa ja luontevaa.

Bert: ... siihen koulutukseen sitte kuulu se että, meillä oli todella paljon näitä, harjoituksii metsässä verattuna sit miten muilla oli ja... Ja, jotenki, en mä välttämättä sillon ku mä hakeuduin sinne (koulutuslinjan nimi) niin, mä en ainakaan silleen välttämät tietosesti, sitä valintaa tehny sen takii että mä, tai sanotaan näin että, siin oli monta tekijää mitkä siihen vaikutti mut kyl yks oli semmonen että sitä vähän mielti et kyl se metsässä olo on ihan kivaa.

*Noora: Mut hakeuduiksä nimenomaan tohon joukkoon erityisesti erikoistumaan vai sa-
tuiksä vaan päätymään sinne?*

Connor: ... mä itseasias tiesin jo ku mä menin armeijaan ni m tiesin et mä haluun tohon. Olin kuullu paljon juttuja tosta noin et mitä ne tekee ni se tuntu semmoselt kivalta jutulta. Tykkäsin kyllä tota sen koko ajan ku olin vuoden siellä armeijassa.

Näiden edellä mainittujen seikkojen perusteella voidaan mielestäni kiistattomasti todeta, kuinka luontosuhde on omalta osaltaan vaikuttanut merkittävästikin haastateltavien elämään ja joihinkin heidän tekemiinsä valintoihin, esimerkiksi asuinpaikan valintaan.

Vaikka ainoastaan Dianan haastattelusta oli selkeästi tunnistettavissa hänen arvomaailmaansa merkittävästi vaikuttaneita kokemuksia, kaikki haastateltavat kuvaavat luontoa ja suhdetta siihen tärkeäksi tai erittäin tärkeäksi asiaksi elämässään. Tannerin (1980), Petersonin (1982) ja Chawlan (1996) tutkimuksissa ilmi tulleella tavalla kaikki haastateltavat näkevät yhteyttä omilla lapsuudenkokemuksillaan ja lapsuudella luonnossa vietyllä ajalla siihen, minkälainen luontosuhde on tällä hetkellä aikuisuudessa, vaikka eivät

haastatteluiden aikana nimenneet erikseen tiettyjä erityisen merkittäviä elämänkokemuksia.

Alina: [--] ehkä se on semmonen mitä et ku on ollu sen verran paljon luonnossa, nii sit ei tunnu jotenki et ei kuuluis sinne tai... Tai jos sitä alkaa mieltii, nii sit kyl ehkä tuntuu vähän koska, kuitenkin, mä tuun tavallaan niin eri paikasta sinne metsään et, eihän me siel asuta ehä mä siel pärjäis.

Bert: Kylnmä uskon et se on vaikuttanu aika, positiivisella, mielel, tai tavalla siihen että...

Noora: Mmm.

Bert: Että jos vertaa että olis vaikka asunu Helsingin keskustassa koko ikänsä ja ois ollu jossai siellä perus, keskustan päiväkodissa ja tällein ni. Kyl must tuntuu että siin, vois olla aika semmonen, jotenkin, kriittisempi näkökanta sit siihen luontoon ja sellanen et ei se välttämät merkitsis niin paljon ja. Noh, tietenkin, tää päiväkotiaika on mulle ollu suuri tekijä siinä mutta sit todella suuri tekijä on ollu myös tää mein kesämökki. Sitten nää eri reissut mitä me ollaan tehty. [--]

Connor: [--] veikkaan että jos en olis just ollu lapsuudessa koko ajan ulkona ja, luonnossa kotonaan päiväkodissa ni, voin veikata ettei olis samanlaist suhdetta luontoon mitä nyt on. Että, toki, luonnosta, saattaisin pitää joka tapauksessa mutta, ei olis yhtä voimakas toi tota, mielipiteit ja kaikki tämmöst et halua siellä koko ajan olla. Se ei välttämät olis sama jos ei olis ollu päiväkodissa ja lapsuudessa koko ajan ulkona.

Erityisesti Connor painotti haastattelun alussa, kuinka hänestä lasten on tärkeää saada olla lapsuudessa luonnon kanssa tekemisissä, jotta suhde luontoon syntyisi. Asiaan palattiin vielä haastattelun loppupuolella Connorin omasta aloitteesta. Connor toivoi myös voivansa välittää omat luontoon liittyvät arvonsa tulevaisuudessa omille lapsilleen.

Connor: [--] mun omasta mielestä se on tärkeetä lapselle et ne on luonnon kanssa tekemisissä ihan pienestä pitäen että, se ei sitte jää silleen et se tulee yllätyksenä sitte joskus vanhempana, että mitä siellä on.

Connor: [--] Pyrin jatkaa tätäki niinku omaa arvostusta luontoo ja halun et omat lapsetki arvostais sitä yhtä paljon sitte ku ite. Et kyl se on vaan, omasta mielestä ni luonto on tärkeetä lapselle ja, no, toki aikuisilleki et, kaikille luonnon pitäis olla tärkeetä ja näin. Mut varsinkin mun mielestä lapsen kasvatuksessa ni se luonto, on tosi tärkeet ne oppii siellä olee ja tälleennäin. [--]

7 Johtopäätökset ja yhteenveto

Vaikuttaa siltä, että perheiden ulkoilumyönteisellä taustalla ja lapsuudella luonnossa vietetyllä ajalla on ollut selvä yhteys haastateltavien luontosuhteen muodostumiseen. Perheiden asenne, luonnossa oleminen vapaasti lapsena, vapaan olemisen tuottamat tarjoumat (Kytä, 2003) ja sekä suorat ja ensi käden kokemukset luonnosta (Kellert, 2002; Tovey, 2007) ovat olleet taustalla luomassa pohjaa aikuisiän vahvalle luontosuhteelle. Myös asuinpaikalla vaikuttaa olleen merkitystä: haastateltavien asuinympäristöt ovat tarjonneet runsaasti erilaisia tarjoumia (Kytä, 2003) ja haastateltavat, Alinaa lukuunottamatta, ovat olleet kiintyneitä omaan lapsuuden elinympäristöönsä. Haastateltavat näkevät selvää yhteyttä lapsuudenkokemustensa ja aikuisiän luontosuhteensa välillä.

Myös kumppanin vaikutus myöhemmällä iällä on ollut merkittävä tekijä luontosuhteen ”palautumisessa” teiniaikojen jälkeen. Samanlaiset arvot kumppanin kanssa edesauttoivat luontosuhteen vahvistumista tai ”esiintuloa” uudelleen. Perheen ja muiden ihmisten vaikutus henkilön luontosuhteeseen on todettu jo Tannerin (1980) tutkimuksessa.

Luontosuhteen vaiheet ovat noudatelleet kaikilla samankaltaista kehityskulkua: varhaislapsuudessa oli ”luonnollista olla luonnossa”, sitä ei sen kummemmin ajatellut. Teininä luontosuhde painui hieman taka-alalle muun elämän ollessa kiinnostavampaa. Nyt nuorina aikuisina (21–23-vuotiaina) kaikki haastateltavat kuvailevat luonnon olevan itselleen tärkeä tai jopa erittäin tärkeä asia. He hakevat luonnosta erityisesti rauhaa ja pysähtymistä arjen keskellä. Nämä erilaiset vaiheet sivuavat myös Kellertin (2002) luonnonarvojen typologiaa ja sen eri vaiheita.

Odottamattomana havaintona oli teini-iän notkahdus luontosuhteessa. Pro-gradu tutkielman teoriataustan lähteisiin perehtyessäni tällaista havaintoa ei tullut vastaan aiemmissä tutkimuksissa. Toisaalta tutkimukset harvoin käsittelivät tutkittavien koko elämänkaarta ja sen eri vaiheita. Havainto oli tässä tutkielmassa kiinnostava myös siksi, että vahva luontosuhde painui taka-alalle vain noustakseen sieltä aikuisuudessa uudelleen esiin. Tani (2017, 1502) sivusi samaa kysymystä omassa tutkimuksessaan todeten, kuinka lasten ja nuorten luontosuhteeseen liittyvää tutkimusta kyllä tehdään, mutta näkökulmana on useimmiten ollut tutkimuksen tekeminen lasten ja nuorten kanssa, ei niinkään lapset ja nuoret tutkimuksen kohteena.

Kiinnostavaa on, kuinka haastateltavien lapsuudesta asti muotoutunut luontosuhde on ollut niin merkitsevä, että sillä on ollut vaikutusta joihinkin haastateltavien elämävalintoihin, kuten armeijan koulutuslinjaan tai asuinpaikan valintaan. Tämä yhteys on mielestäni tässä tutkielmassa erittäin merkittävä löytö ja on yhtenevä aiempien luontosuhteen teeman tutkimusten kanssa siinä, että lapsuuden merkittäville elämäkokemuksilla on vaikutusta yksilön myöhempään elämään, kuten luontoon liittyviin arvoihin ja asenteisiin (kts. mm. Tanner, 1980; Peterson, 1982; Chawla, 1998).

Luonto itsessään näyttäytyi kaikille haastateltaville nyt aikuisena suojelemisen ja säilyttämisen arvoisena asiana. Aidoimmillaan luonto oli haastateltaville jotain koskematonta, jossa ihmisen kädenjälkeä ei näy, tai se on hyvin vähäistä. Vastaavasti Diana kuvasti käyntiä New Yorkin Central Parkissa keinotekoiseksi luontoelämykseksi. Toki puiston osat: puut, pensaat, nurmikko ja lammet, ovat osa luontoa, mutta suomalaisen Luonnossa Kotonaan -taustaisen henkilön luontosuhteen perspektiivistä ihmisen sommittelema puistokokonaisuus keskellä suurkaupunkia oli keinotekoinen ja teennäinen luontokokemus. Sen sijaan New Yorkilaiselle Central Parkissa kävely voi hyvinkin olla voimaannuttava ja aito luonnossa liikkumisen elämys.

Haastateltavista vain Diana toi selkeästi esille itseensä asenteellisesti voimakkaasti vaikuttaneita merkittäviä elämäkokemuksia (Tanner, 1980). Muiden haastateltavien kuvailut olivat epämääräisempiä tuntemuksia, häivähdyksiä ja oloja. Tulkintani mukaan muut kuvasivat, kuinka luontosuhde on ollut heille aina olemassa oleva asia, joka on ollut enemmän tai vähemmän läsnä elämän kaikissa vaiheissa, mutta siihen liittyen ei nostettu esille erityisiä merkittäviä elämäkokemuksia, vaan ennemminkin tuntemuksia luontoa kohtaan. Silti tulkiten kaikilla haastateltavilla olevan vakaa ja vahva luontosuhde; luonto näyttäytyy heille tärkeänä asiana ja arvona, joka on säilyttämisen arvoinen ja jota halutaan suojella.

Pidän tämän pro gradu -tutkielman merkittävinä johtopäätöksinä seuraavia seikkoja: Luonnossa Kotonaan -toiminnalla ja sen mahdollistamilla suorilla luontokokemuksilla (Kellert, 2002; Tovey, 2007) on ollut positiivisia vaikutuksia haastateltavien luontosuhteeseen. Haastateltavien luontosuhteeseen ovat Luonnossa Kotonaan ajan lisäksi vaikuttaneet monet muut seikat, muun muassa haastateltavien perhe sekä lapsuuden asuinpaikka. Luontosuhde on haastateltavien elämän aikana kehittynyt vahvaksi ja merkittäväksi asiaksi kaikilla haastateltavilla, osalle jopa erittäin merkittäväksi. Luontosuhteella on ollut vaikutusta haastateltavien elämänvalintoihin myös aikuisuudessa.

8 Luotettavuus

Omaa asemaani voidaan tässä tutkielmassa pitää kyseenalaisena jo sen vuoksi, että työtaustani on Luonnossa Kotonaan -päiväkodista. Laadullisessa tutkimuksessa tutkija ei voi koskaan olla täysin irrallinen tutkimusprosessistaan ja tekemistään päätelmistä, eikä esitellä niitä täydellisellä objektiivisuudella. Laadullisen tutkimuksen tarkoituksena ei ole löytää totuuksia ja absoluuttisia väittämiä, vaan kuvata erilaisia ilmiöitä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara, 2007, 157.) Näistä luotettavuuspulmista huolimatta, tai oikeammin juuri niiden vuoksi, perustelen seuraavissa kappaleissa tutkielmaprosessin sekä tutkielman päätelmien luotettavuutta.

Tutkielman aineistoa on lähdetty hakemaan useasta suunnasta eri avainhenkilöiden (Grönfors, 2010, 162–163) kautta. Lähetin yhteydenottopyynnot sähköpostitse kahteen Suomen Luonnossa Kotonaan -toiminnan alkuajoista asti toimineeseen päiväkotiin sekä opintojen aikana tapaamalleni yhteyshenkilölle. En tiedä millaisin sanakääntein avainhenkilöt ovat välittäneet viestini eteenpäin, mutta sain syksyllä 2018 kiinnostuneita yhteydenottoja viideltä henkilöltä. Haastattelut toteutuivat lopulta neljän henkilön kanssa keväällä 2019. Haastatteluiden aikana en erikseen kysynyt haastateltavilta mitä kautta kukin heistä oli saanut yhteydenottosähköpostini, mutta asia tuli luonnollisesti puheeksi haastateltavien omasta aloitteesta. Selvisi, että haastateltavat on tavoitettu useampaa kautta, mikä lisää aineistoni luotettavuutta.

Teoriatrangulaation käsitteellä tarkoitetaan monenlaiseen teorialietoon ja aihepiiriin erilaisiin käsitteisiin perehtymistä mahdollisimman kattavasti. Tutkija tekee käsitteelliset valinnat aihepiiriinsä liittyen tutkimusteemaa parhaiten palvelevalla tavalla. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara, 2007, 228.) Tutkielmaprosessin aikana olen perehtynyt taustoittavaan teoriaan ja eri käsitteisiin kattavasti eri lähteistä ja eri aikakausilta 1980-luvulta alkaen. Olen syventänyt, tarkentanut ja tarvittaessa karsinut keräämääni teorialiettoa ja käsitevalintoja koko tutkielmaprosessin ajan. Esimerkiksi kestävän kehityksen termin avaamisen osuus kutistui, kun tutkielmaprosessin edetessä pidin käsitteen laajempaa avaamista epäoleellisena. Vastaavasti taas lisäsin Kellertin (2002) luonnonarvojen typologian vasta haastattelujen jälkeen taustoittamaan tarkemmin suhtautumista luontoon eri ikäkausina ja kehitysvaiheissa. Luonnonarvojen typologia osoittautui erittäin oleelliseksi tutkielmani kannalta. En siis ole jäänyt jumiin kerralla tehtyihin käsitevalintoihin, vaan olen muokannut tuotostani prosessin mukana. Pidän tutkielmani teorialukuja 2 ja 3 kattavina

ja tutkimusteemaa riittävästi taustoittavina. Samalla tavalla myös tutkimuskysymykset ovat muuttuneet ja tarkentuneet tutkielmaprosessin aikana jatkuvasti.

Sisällönanalyysia on kritisoitu, osin voimakkaastikin, sen yleismalkaisesta luonteesta ja siitä, ettei se asetu tarkasti mihinkään tieteenfilosofiseen suuntaukseen. Salo (2015) pitää sisällönanalyysia ”oikotienä” tai helppona valintana, jos tutkija ei vie ajatteluaan yksinkertaista luokittelua pidemmälle. Pelkkä tulosten kokoava esittely ei ole Salon (2015) mukaan vielä analyysia. Olen tästä asiasta samaa mieltä. Sen sijaan Salon (2015) mukaan sisällönanalyysia on mahdollista tehdä, kunhan se keskustelee jollakin tavalla teorian kanssa. Salo kutsuu tätä ”*aineiston ajattelemiseksi teorian kanssa*” (Salo, 2015). Toki aina voidaan kiistellä siitä, onko tutkija sisällyttänyt kaiken oleellisen teorian tiedon tutkimukseensa koskien tutkimaansa aihetta, mutta tällainen väittely ei mielestäni johda mihinkään. Tutkija on tehnyt rajauksia ja valintoja sen mukaan, mikä on olennaista hänen tutkimuksessaan, ja käyttänyt näin ollen tutkijana asemaansa rajatessaan tietyt käsitteet tutkimuksen ulkopuolelle. Eskola ja Suoranta (1998) toteavat, että laadullinen aineisto ei ”lopu” koskaan, mutta sama pätee laadullisen tutkimuksen teoriaan. Mikään teoria ei ole koskaan täysin täydellinen tai valmis.

Toisen kertomusta ja kokemusta tulkittaessa jotakin jää aina tavoittamatta. Kielen kompleksisen luonteen vuoksi tulkitseminen ja ymmärtäminen on aina subjektiivista ja riippuvaista siitä, minkälaisista lähtökohdista ymmärryksemme syntyy, mikä on ollut oma esiymmärryksemme asian suhteen. (Laine, 2010, 38.) Artikkelissaan Tani (2017, 1502–1503) ja muut tämän mainitsevat tutkijat kuitenkin huomauttavat, vaikka lapsuudenkokemuksia ei voikaan aikuisena tavoittaa sellaisenaan kuin ne olivat, niiden tutkiminen voi paljastaa meille ihmisestä jotakin.

Omassa pro gradu -tutkielmassani olen käyttänyt teoriaohjaavaa sisällönanalyysia, jossa pyrin juurikin ajattelemaan käsittelemääni ilmiötä valitsemieni teoreettisten käsitteiden kanssa ja kautta. Vaikka käytin tulkinnessa apuna Laineen (2010) hermeneuttista kehää (kuvio 6), jonka mukaisesti koettelin tekemiäni tulkintoja ja päätelmiä useaan otteeseen, oma taustani on varmasti vaikuttanut jo senkin puolesta, että olen halunnut lähtemään tutkimaan tällaista aihepiiriä tästä näkökulmasta.

Graduprosessin aikana pohdin myös aineiston puhdasta fenomenologista analyysitapaa, mutta loppujen lopuksi se ei sopinut tähän tutkimukseen. Fenomenologian piirissä ollaan kiinnostuneita ihmisen suhteesta oman elämismaailmaansa. Elämismaailma ja

siihen liittyvät kokemukset muotoutuvat niihin liittyvien merkitysten mukaan. Fenomenologisessa tutkimuksessa keskitytään kokemukseen ja kokemuksen merkitysten tulkitsemiseen ja ymmärtämiseen. Kokemus itsessään on vaikeasti tavoitettava asia. (Laine, 2010, 29–30.) Voiko toinen ihminen koskaan tavoittaa autenttisesti jonkun muun kokemusta täysin samanlaisena ja ymmärtää tämän muun siihen liittämiä merkityssisältöjä? Tutkimuksen teemaa pohtiessani koin, että tässä tutkielmassa luontosuhteen kuvaaminen ja siitä keskusteleminen on oikeastaan haastateltavien käsitysten, ajatusten ja ennen kaikkea mielipiteiden pohtimista, ei niinkään yksittäisiin kokemuksiin keskittyvää kuvailua, vaikka toki erilaisista elämäkokemuksista ja muistoista paljon puhuimmekin. Luontosuhteesta keskusteleminen ja luontosuhteen pohtiminen ei ole tässä tutkielmassa ainoastaan merkittävien elämäkokemuksen muistelua ja kuvailua, vaan monenlaisten kokemusten, arvojen, ajatusten ja tuntemusten summa, jota ei voi rajata käsittämään vain tiettyjä kokemuksia. Tämän vuoksi puhtaasti fenomenologinen lähestymistapa ei palvellut tätä pro gradu -tutkielmaa parhaalla mahdollisella tavalla. Tutkielman tarkoituksena oli perehtyä Luonnossa Kotonaan -toimintaan tutkimuksellisesta näkökulmasta sekä kuvata Luonnossa Kotonaan -päiväkotia käyneiden luontosuhdetta, jonka lisäksi olin kiinnostunut siitä, onko tutkimushaastatteluista löydettävissä yhtäläisyyksiä luontosuhteen teeman aiempiin tutkimuksiin (mm. Tanner, 1980; Peterson, 1982; Chawla, 1998; Kellert, 2002; Kyttä 2003; Tuan, 2006; Tovey, 2007). Tällaista tutkimuksellista näkökulmaa teoriaohjaava sisällönanalyysi palveli parhaiten. Tutkimuksen filosofiset taustaoletukset ovat fenomenologian piiristä (kts. luku 5.1), mutta aineiston analyysi on teoriaohjaavaa sisällönanalyysia.

Tulosten perusteella voidaan sanoa vakuuttavastikin, että yhteyttä aiempiin tutkimustuloksiin on nähtävissä. Otanta on pieni, mutta laadullisessa tutkimuksessa aineiston koolla ei ole välitöntä merkitystä tutkimuksen laadun tai onnistumisen kannalta (Eskola & Suoranta, 2005, 16–18, 61–62). Pidän merkittävän havaintona sitä, että haastateltavien kuvaukset luontosuhteensa rakentumisesta ja sen tämän hetkisestä laadusta noudattelevat aiempia tutkimustuloksia (mm. Tanner, 1980; Peterson, 1982; Chawla, 1998) liittyen yhteyteen lapsuuden luontokokemusten ja luontosuhteen välillä. Lapsuudessa luonnossa vietetty aika on korreloinut positiivisesti aikuisuudessa vahvan luontosuhteen kanssa.

Kun kyseessä on näin erityislaatuinen joukko ihmisiä, yleistysten tekeminen aineistosta on haastavaa. Haastateltavat ovat valikoituneet tähän tutkielmaan Luonnossa Kotonaan -päiväkotitaustansa perusteella. Voidaanko tällaisesta joukosta johtaa yleistyksiä muu-

hun, kuin Luonnossa Kotonaan -taustan omaaviin ihmisiin, vai heihinkään? Huomioitavaa on myös se, kuinka Luonnossa Kotonaan -toimipaikkojen asiakkaiksi valikoituu todennäköisesti sellaisia perheitä, joille luonto ja luonnossa liikkuminen ovat ainakin jollakin tasolla tärkeitä arvoja, kuten tämän tutkielman haastateltavien perheille on ollut. Haastateltavat kuvailivat itseään lapsina hyvin samankaltaisin sanakääntein: villi, energinen, aina tekemässä jotain. On myös mahdollista, että haastateltavat ovat halunneet esiintyä haastattelussa tutkimusteeman kannalta edukseen, luontoa kunnioittavina yksilöinä. Tiedostan haastateltavien mahdollisen sosiaalisen paineen antaa haastattelussa suotuisia vastauksia (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara, 2007, 201), mutta aineiston analyysin jälkeen uskon, että vastaukset eivät syntyneet ainoastaan haastattelutilanteen luomasta paineesta, vaan että luonto ja suhde siihen on todella haastateltaville merkityksellinen ja tärkeä asia.

9 Pohdintaa

Sain opinto-oikeuden kasvatustieteen maisterinopintoihin syksyllä 2016. Tein lukuvuoden 2016–2017 opintoja töiden ohella ja lukuvuoden 2017–2018 olin poissaolevana yliopistolta. Lukuvuodeksi 2018–2019 hain opintovapaata, jotta pystyisin keskittymään opintoihin. Ajatus tästä graduaiheesta on kytenyt mielessäni jo syksystä 2017 asti ollessani poissaolevana yliopistolta. Aiheen piti saada muhia rauhassa, jotta rohkenin tarttua siihen. Kaiken kaikkiaan tämä graduprosessi on ollut välillä verkkaisemmin, välillä ryöpsähtelevämmin etenevää työskentelyä. Aiheiden pohdinta ja niiden pyörittely on vaatinut minulta paljon aikaa, kärsivällisyyttä ja keskustelua itseni kanssa. Ymmärränpö todella, mitä olen kirjoittamassa? Tämän prosessin aikana uskon, että luontosuhteen teeman ympärillä olevat käsitteet ovat avautuneet.

Aivan aluksi olin ihmeissäni siitä, kuinka vähän suomalaista tutkimusta luontosuhteen ja siihen liittyvien merkitysten ympärillä on tehty. Ulkomaisia tutkimuksia löytyy jonkin verran, mutta monet niistäkin alkavat olla vanhoja lähteitä. Erityisen ihmeissäni olen siitä, kuinka suomalaisen varhaiskasvatuksen piirissä ei ole tehty kartoitusta esimerkiksi luonto- ja ympäristökasvatuksen tilasta – siitä, minkälaista ympäristökasvatusta päiväkodeissa toteutetaan. Myös kunnan tarjoamat resurssit ympäristökasvatuksen toteuttamiseksi tai esimerkiksi tiiviimmän retkeilyn aloittamiseksi ovat olemattomat, niitä ei juuri ole. Jos verrataan suomi toisena kielenä -materiaalien tai esimerkiksi lasten tunnetaitojen tukemiseen tarkoitettujen materiaalien ja koulutusten määrään, ero on valtaisa. Tuntuu, kuin ympäristökasvatus olisi unohdettu.

Aineiston analyysin esittelyn kirjoittaminen oli pulmallista. Luontosuhteen kompleksisen ja kaikkeen kietoutuvan luonteen vuoksi olisin voinut esitellä aineiston lukemattomilla erilaisilla jäsennyksillä. Analyysia tehdessä oli vaikea päättää, missä järjestyksessä ja minkälaisilla jäsennyksillä esittelen tutkimustuloksiani. Myös tiettyjen alaluokkien sitominen tiettyyn pääluokkaan aiheutti päänvaivaa, mutta tulosten esittelyn kannalta jokin ratkaisu oli tehtävä. Esimerkiksi luvussa 6.2 alaluokka ”luonto suojelemisen arvoisena” voidaan periaatteessa sijoittaa sekä pääluokan ”suhtautuminen luontoon” alle, että pääluokan ”luontosuhteen vaikutuksia” alle riippuen siitä, nähdäänkö luonnon suojeleminen suhtautumistapana joka omalta osaltaan rakentaa luontosuhdetta, vai luontosuhteen tuottamana tapana suhtautua. Sama pulma oli useamman alaluokan kohdalla niiden kaksisuuntaisen luonteen vuoksi. Olen kuitenkin tyytyväinen tekemääni jäsentelyyn, sillä

mielestäni elämänvaiheiden kautta tapahtuva jäsentely vastasi parhaalla mahdollisella tavalla asettamiini tutkimuskysymyksiin.

Aiheena luontosuhteen ja siihen liittyvien merkitysten tutkiminen ei ole uusi tutkimuksen kentällä (vrt. Tanner, 1980), mutta tällaista vastaajajoukkoa Luonnossa Kotonaan -taustalla ei ole aikaisemmissa tutkimuksissa haastateltu. Vaikeuksia aiheutti haastateltavien tavoittaminen. Vaikka viisi ihmistä ilmaisi syksyllä 2018 olevansa kiinnostuneita osallistumaan graduhaastatteluihin keväällä, lopulta haastatteluajkojen sopiminen oli sähköpostivastausten odottelua ja tutkimuksen eteenpäin viemistä muilla tavoin sillä aikaa. Jos tulevaisuudessa tehdään vastaavantyyppistä tutkimusta koskien tätä ihmisryhmää, mahdollinen yhteistyö Suomen Latu ry:n kanssa voisi tulla kysymykseen, jotta haastateltavat saisi kattavammin ja tehokkaammin tavoitettua.

Jatkotutkimusten kannalta kiinnostavaa olisi perehtyä tässä tutkielmassa kuvailtuun luontosuhteen "notkahdukseen" teiniaikana. Onko luontoihmisenä näyttäytyminen "epäcoolia" edelleen? Riippuuko tämä sosiaalisesta viiteryhmästä? Muita kiinnostavia tutkimuskohteita voisi olla perheiden motiivit hakeutua asiakkaiksi Luonnossa Kotonaan -muotoiseen päivähöitoon, tai työntekijöiden motiivit työskennellä Luonnossa Kotonaan -muotoisessa toimipaikassa. Myös lasten mielikuvat ja kokemukset luonnosta ennen ja jälkeen Luonnossa Kotonaan -toiminnan voisi olla kiehtovaa tulkittavaa.

Lähteet

- Aaltola, E. & Keto, S. (toim.), (2015). *Eläimet yhteiskunnassa*. Helsinki: Into kustannus.
- Arosilta, H-M. (2017). Armi, 4, leikkii metsässä joka päivä – siitä on hyötyä monella tavalla. Vauva.fi 21.12.2017 <https://www.vauva.fi/artikkeli/vanhemmuus/kasvatus/leikki-ika/armi-4-leikkii-metsassa-joka-paiva-siita-hyotya-monella> (Viitattu 29.4.2019.)
- Autio, T., Hakala, L. & Kujala, T. (toim.), (2017). *Opetussuunitelmatutkimus. Keskustelunavauksia suomalaiseen kouluun ja opettajankoulutukseen*. Tampere: Tampere University Press.
- Bentsen, P., & Jensen, F. S. (2012). The nature of udeskole: outdoor learning theory and practice in Danish schools. *Journal of Adventure Education & Outdoor Learning*, 12(3), 199–219.
- Cantell, H. (2004). Johdanto. Teoksessa Cantell, H. (toim.), *Ympäristökasvatuksen käsikirja* (s. 12–15). Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Cantell, H. (2011). Lapsuus ja nuoruus ympäristösuhteen perustana. Teoksessa Niemelä, J., Furman, E., Halkka, A., Hallanaro, E-L. & Sorvari, S. (toim.) *Ihminen ja ympäristö* (s. 332–338). Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press Oy Yliopistokustannus, HYY yhtymä.
- Chawla, L. (1998). Significant Life Experiences Revisited: A Review of Research on Sources of Environmental Sensitivity, *The Journal of Environmental Education*, 29:3, 11–21, DOI: 10.1080/00958969809599114
- Ellis, J. (2005). Place and identity for children in classrooms and schools. *Journal of the Canadian Association for Curriculum Studies* 3(2), 55–73.
- Eskola, J. & Suoranta, J. (2005). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. 7. painos. Tampere: Vastapaino.

Eskola, J. & Vastamäki, J. (2010). Teemahaastattelu: opit ja opetukset. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin I Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle*. 3. uudistettu ja täydennetty painos. (s. 26–44). Jyväskylä: PS-Kustannus.

Fjørtoft, I. (2001). The natural environment as a playground for children: The impact of outdoor play activities in pre-primary school children. *Early Childhood Education Journal*, 29(2), 111–117.

Fjørtoft, I. (2004). Landscape as playscape: The effects of natural environments on children's play and motor development. *Children, Youth and Environments*, 14(2), 21–44.

Grönfors, M. (2010). Havaintojen teko aineistonkeräyksen menetelmänä. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin I Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle*. 3. uudistettu ja täydennetty painos (s. 154–170). Jyväskylä: PS-Kustannus.

Haarni, T., Karvinen, M., Koskela, H. & Tani, S. (1997). Johdatus nykymaantieteeseen. Teoksessa Haarni, T., Karvinen, M., Koskela, H. & Tani, S. (toim.), *Tila, paikka ja maisema: tutkimusretkiä uuteen maantieteeseen* (s. 9–34). Tampere: Vastapaino.

Haila, Y. & Lähde, V. Luonnon poliittisuus. Mikä on uutta? Teoksessa Haila, Y. & Lähde, V. (toim.), (2003). *Luonnon politiikka* (s. 7–36). Tampere: Vastapaino.

Haila, Y. (2004). *Retkeilyn rikkaus. Luonto ympäristöhuolen aikakaudella*. Helsinki: Kustannus Oy Taide.

Hakala, J. (2010). Tutkimusmenetelmän valinnasta. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin I Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle*. 3. uudistettu ja täydennetty painos (s. 12–25). Jyväskylä: PS-Kustannus.

Hiidenpää, J., Suvantola, L. & Naskali, A. (2010). Ekosysteemipalvelun käsitteen lupaus. Teoksessa Hiidenpää, J., Suvantola, L. & Naskali, A. (2010) (toim.), *Hyödyllinen luonto Ekosysteemipalvelut hyvinvointimme perustana* (s. 9–18). Tampere: Vastapaino.

Hirvonen, T. (2018). *Siirrä ilmaston tuhoavan elämäntavan lapsillesi, etkä edes tajua tekeväsi niin – Asiantuntijoiden mukaan toivoo ei ole menetetty*. Yle uutiset 8.10.2018 <https://yle.fi/uutiset/3-10426333> (Viitattu 29.4.2019.)

Hirsjärvi, S., Remes, P., & Sajavaara, P. (2007). *Tutki ja kirjoita*. 13., osin uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Hohti, R., Leinonen, R-M. & Tammi, T. (2016). Reconfiguring urban environmental education with 'shitgull' and a 'shop'. *Environmental Education Research*, 23, 2007, 1379–1390. <https://doi.org/10.1080/13504622.2017.1325446>

Ilmastomarssi (2018). Ilmastomarssi Helsingissä 20.10.2018 -tapahtuman kotisivu. <https://www.maaailma.net/tapahtumat/ilmastomarssi> (Viitattu 29.4.2019)

Ingold, T. (1993). Sfäärien soitosta pallojen pinnalle: Ympäristöajattelun topologia. (suom. Ville Lähde). Teoksessa Haila, Y. & Lähde, V. (toim.), (2003). *Luonnon politiikka* (s. 149–169). Tampere: Vastapaino.

Kallunki, E. (2017). *Tutkimukset todistavat, että metsä on mahtava stressilääke: Laskee sydämen sykettä ja vähentää lihasjännitystä*. Yle uutiset 5.4.2017. <https://yle.fi/uutiset/3-9548399> (Viitattu 29.4.2019.)

Karsten, L. (2005). It all used to be better? Different generations on continuity and change in urban children's daily use of space. *Children's Geographies*, 3, 2005, 257–290.

Kaurila, T., Leppänen, E., Mattila, N., Nevalainen, N., Parikka-Nihti, M., Pietiläinen, J., Suutarla, S. & Räike, N. (2017). *Luonnossa Kotonaan varhaiskasvatuksen opas*. Helsinki: Suomen Latu ry.

Kellert, S. (2002). Experiencing Nature: Affective, Cognitive and Evaluative Development in Children. Teoksessa Kahn, P & Kellert, S. (toim.), *Children and Nature. Psychological, Sociocultural, and Evolutionary Investigations* (s. 117–151). London: The MIT Press.

Knuuttila, S. (2006). Paikan moneus. Teoksessa Knuuttila, S., Laaksonen, P. & Piela, U. (toim.), *Paikka: eletty, koettu, kerrottu*. Kalevalaseuran vuosikirja 85 (s. 7–11). Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Kolström, T. (2010). Mitä ekosysteemipalvelut ovat? Teoksessa Hiidenpää, J., Suvantola, L. & Naskali, A. (toim.), *Hyödyllinen luonto Ekosysteemipalvelut hyvinvointimme perustana* (s. 19–32). Tampere: Vastapaino.

Koskela, H. (2009). *Pelkokierre: Pelon politiikka, turvamarkkinat ja kamppailu kaupunkitilasta*. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Kuula, A. (2006). Yksityisyyden suoja tutkimuksessa. Teoksessa Hallamaa, J., Launis, V., Lötjönen, S. & Sorvali, I. (toim.), *Etiikkaa ihmistieteille* (s. 124–140). Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura

Kyttä, M. (2003). *Children in Outdoor Contexts. Affordances and Independent Mobility in the Assessment of Enviromental Child Friendliness*. Espoo: Otamedia Oy.

Kyttä, M., Broberg, A & Kahila., M. (2009). Lasten liikkumista ja terveyttä edistävä urbaani ympäristö. *Yhdyskuntasuunnittelu* [2009] vol 47:2, 6–25.

Laine, T. (2010). Miten kokemuksia voidaan tulkita? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. 3. uudistettu ja täydennetty painos (s. 28–45). Jyväskylä: PS-Kustannus.

Malone, K. (2007). The bubble-wrap generation: children growing up in walled gardens. *Enviromental Education Research*, 13:4, 513–527.

Massa, I. (2014). Yhteiskuntatieteellisen ympäristötutkimuksen lähtökohtia. Teoksessa Massa, I. (toim.), *Polkuja yhteiskuntatieteelliseen ympäristötutkimukseen* (s. 11–30). Tampere: Gaudeamus Oy.

Metsäsuhteita (2017). *Metsäsuhde on elävää perintöä*. Lusto – Suomen Metsämuseo. <http://metsasuhteita.fi/elava-perinto/> (Viitattu 29.4.2019.)

Niiniluoto, I. (2011). Luonto onnen lähteenä. Teoksessa Niemelä, J., Furman, E., Halkka, A., Hallanaro, E-L. & Sorvari, S. (toim.), *Ihminen ja ympäristö* (s. 77–82). Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press Oy Yliopistokustannus, HYY yhtymä.

Nordström, H. (2004). Ympäristökasvatuksen toimintamalleja. Teoksessa Cantell, H. (toim.), *Ympäristökasvatuksen käsikirja* (s. 116–142). Jyväskylä: PS-Kustannus.

Opetushallitus. (2014). *Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet*. Opetushallitus, Määräykset ja ohjeet 2014:96. Helsinki: Next Print Oy.

https://www.oph.fi/download/163777_perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf (Viitattu 29.4.2019.)

Opetushallitus. (2016). *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet*. Opetushallitus, Määräykset ja ohjeet 2016:17. Tampere: Suomen Yliopistopaino.

http://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf (Viitattu 29.4.2019.)

Opetushallitus. (2018). *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet*. Opetushallitus, Määräykset ja ohjeet 2018:3a. Helsinki: Punamusta Oy.

https://www.oph.fi/download/195244_Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet19.12.2018.pdf (Viitattu 29.4.2019.)

Palmer, J. (1998). *Environmental education in the 21st century: Theory, practice progress, promise*. London: Routledge.

Parikka-Nihti, M. & Suomela, L. (2014). *Iloa ja ihmettelyä. Ympäristökasvatus varhaislapsuudessa*. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Perusopetuslaki 21.8.1998/628. (Viitattu 29.4.2019.) Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628>

Perusopetusasetus 20.11.1998/852. (Viitattu 29.4.2019.) Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980852>

Peterson, N. (1982). *Developmental variables affecting environmental sensitivity in professional environmental educators*. Master's thesis. Southern Illinois University, Carbondale.

Pihkala, P. (2018). *Johdatus ympäristöahdistukseen. Ympäristöongelmien psyykkiset vaikutukset*. Tieteessä tapahtuu, Vuosikerta. 36, Nro 6, 31–38.

Raittila, R. (2008). *Retkellä: Lasten ja kaupunkiympäristön kohtaaminen*. Jyväskylän Yliopiston julkaisuja 333.

Raittila, R. (2012). Ympäristökasvatus on lasten toimintaa. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.), *Varhaiskasvatuksen käsikirja* (s. 208–218). Jyväskylä: PS-Kustannus.

Relph, E. (1976). *Place and placelessness*. London: Pion.

Reunamo, J. & Suomela, L. (2013). Education for sustainable development in early childhood education in Finland. *Journal of Teacher Education for Sustainability*, vol 15, no. 2, 91–102.

Saari, A., Tervasmäki, T. & Värri, V-M. (2017). Opetussuunnitelma valtiollisen yhtenäisyyden rakentajana. Teoksessa Autio, T., Hakala, L & Kujala, T. (toim.), *Opetussuunnitelmatutkimus. Keskustelunavauksia suomalaiseen kouluun ja opettajankoulutukseen* (s. 83–108). Tampere: University Press.

Salo, U-M. (2015). Simsalabim, sisällönanalyysi ja koodaamisen haasteet. Teoksessa Aaltonen, S. & Högbäck, R. (toim.), *Umpikujasta oivallukseen. Reflektiivisyys empiirisessä tutkimuksessa* (s. 166–190). Tampere: Tampere University Press.

Seppälä, A. (2015). Esikoulu meni metsään – tuloksena ympäristökasvatuksen palkinto. Yle uutiset 14.11.2015. <https://yle.fi/uutiset/3-8452871> (Viitattu 29.4.2019.)

Stakes, Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. (2005). *Varhaiskasvatuksen suunnitelman perusteet*. Stakes Oppaita 56. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy.

Suomela, L. & Tani, S. (2004). Ympäristön kolme ulottuvuutta. Teoksessa Cantell, H. (toim.), *Ympäristökasvatuksen käsikirja* (s. 45–57). Jyväskylä: PS-Kustannus.

Suomen Latu (2015). *Metsämörriohjaajan opas*. Uudistettu painos. Helsinki: Suomen Latu ry.

Suomen Latu (2018a). Verkkosivu: *Luonnossa Kotonaan*. <https://www.suomenlatu.fi/ulkoile/lastentoiminta/luonnossa-kotonaan.html> (Viitattu 20.4.2019.)

Suomen Latu (2018b). Verkkosivu: *Luonnossa Kotonaan -toiminnan taustaa*. <https://www.suomenlatu.fi/ulkoile/lastentoiminta/luonnossa-kotonaan/taustaa.html> (Viitattu 20.4.2019.)

Suomen Latu (2018c). Verkkosivu: *Luonnossa Kotonaan -ydinajatus ja kriteerit*. <https://www.suomenlatu.fi/media/lk-ydinajatus-ja-kriteerit-2018.pdf> (Viitattu 20.4.2019.)

Suomen Latu (2018d). Verkkosivu: *Metsämörri-toiminnan taustaa*. <https://www.suomenlatu.fi/ulkoile/lastentoiminta/metsamorri/taustaa.html> (Viitattu 20.4.2019.)

Szczepanski, A. (2013). Platsens betydelse för lärande och undervisning – ett utomhuspedagogiskt perspektiv. *Nordic Studies in Science Education*, 9(1), 3–17.

Tani, S., Cantell, H., Koskinen, S., Nordström, H. & Wolff, L-A. (2007). Kokonaisvaltaisuuden haaste – näkökulmia ympäristökasvatuksen kulttuuriseen ja sosiaaliseen ulottuvuuteen. *Kasvatus* 38 (3), 119–211.

Tani, S. (2008). Arjen lumo. *Ympäristökasvatus* 2/2008, 14–15.

Tani, S. (2017). Reflected places of childhood: applying the ideas of humanistic and cultural geographies to environmental education research. *Environmental Education Research*, 23:10, 1501-1509, DOI: 10.1080/13504622.2016.1269875

Tanner, T. (1980). Significant Life Experiences: A New Research Area in Environmental Education, *The Journal of Environmental Education*, 11:4, 20–24, DOI: 10.1080/00958964.1980.9941386

Temmes, E. (2006). *Luonto koululaisten kokemana – tapaustutkimus Hangosta*. Turku: Turun Yliopiston julkaisu

THL, Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos (2018). *“Luontoaskel hyvinvointiin”* hankkeen kotisivu. 9.10.2018. <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/luontoaskel-hyvinvointiin> (Viitattu 29.4.2019.)

Tovey, H. (2007). *Playing outdoors: Spaces and places, risk and challenge*. Maidenhead: Open University Press.

Tuan, Y-F. (2006). Paikan taju: aika, paikka ja minuus. Teoksessa Knuutila, S., Laaksonen, P. & Piela, U. (toim.), *Paikka: eletty, koettu, kerrottu*. Kalevalaseuran vuosikirja 85 (s. 15–30). Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2009). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. 5., uudistettu painos. Helsinki: Tammi

Tyrväinen, L., Silvennoinen, H., Korpela, K., & Ylén, M. (2007). Luonnon merkitys kaupunkilaisille ja vaikutus psyykkiseen hyvinvointiin. Teoksessa Tyrväinen, L. & Tuulentie, S. (toim.), *Luontomatkailu, metsät ja hyvinvointi* (s. 57–77). Metlan työraportteja / Working Papers of the Finnish Forest Research Institute 52. 227 s. ISBN 978-951-40-2045-2

Varhaiskasvatustilaki 540/2018. 13.7.2018. (Viitattu 29.4.2019.) Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540>

Värri, V-M. (2018). *Kasvatus ekokriisin aikakaudella*. Tampere: Vastapaino.

Willamo, R. (2004a). Ihminen suhteessa luontoon. Teoksessa Cantell, H. (toim.), *Ympäristökasvatuksen käsikirja* (s. 36–45). Jyväskylä: PS-Kustannus.

Willamo, R. (2004b). Luonto ja ei-luonto. Teoksessa Cantell, H. (toim.), *Ympäristökasvatuksen käsikirja* (s. 32–36). Jyväskylä: PS-Kustannus.

Wolff, L-A. (2004). Ympäristökasvatus ja kestävä kehitys: 1960-luvulta nykypäivään. Teoksessa Cantell, H. (toim.), *Ympäristökasvatuksen käsikirja* (s. 18–29). Jyväskylä: PS-Kustannus.

Liitteet

Liite 1. Haastattelun runko.

Tutkimukseni aiheena on entisten Luonnossa Kotonaan päiväkotilaisten luontosuhde ja ajatukset. Nauhoitan tämän haastattelun. Tallennetut haastattelut tulevat vain omaan käyttööni ja hävitän nauhoitukset tutkimuksen valmistuttua. Haastatteluiden jälkeen litte-roin eli kirjoitan haastattelut puhtaaksi ja käytän niitä aineiston analyysiin. Osa litte-roidusta aineistosta tulee osaksi graduni analyysiä ja liitteitä. Haastatteluun osallistumi-nen on vapaaehtoista, eivätkä henkilötietosi tule julki tutkimuksessa. Olen kiinnostunut kuulemaan sinun käsityksiäsi ja kokemuksiasi liittyen tutkimuksen teemoihin. Ei ole oi-keita tai väärä vastauksia, vaan henkilökohtaiset näkemyksesi ovat tutkimukseni kan-nalta tärkeitä. Voit haastattelun aikana palata koska vain aiempaan aiheeseen, jos jokin asia tulee mieleen. Jos jokin aihe tuntu liian henkilökohtaiselta tai et muutoin halua puhua aiheesta, kerrothan asiasta.

1 taustatiedot, nimi, ikä, kuinka kauan mukana LK -muotoisessa päivähoidossa jne.

2 Luonnossa Kotonaan -aika, muistot, kokemukset

3 Lapsuus laajemmin, elämänjatehtävän avaaminen

4 Aikuisuus, mitä ajatuksia ja kokemuksia luontoon liittyen aikuisena

1 Aiheen verryttely

Taustatiedot: Nimi, Ikä, kuinka kauan olit lapsena LK muotoisessa päivähoitotoimin-nassa

Mikä sai sinut lähtemään mukaan tähän tutkimukseen?

Mitä tällä hetkellä puuhaat elämässäsi?

2 Luonnossa Kotonaan -aika, muistot, kokemukset

-minkälaisia asioita muistat päiväkotiajalta?

-minkälaiset asiat tuntuivat tärkeältä lapsena?

-minkälaisia paikkoja ja ympäristöjä muistat päiväkotiajalta? Kerro niistä

-minkälaisia paikkoja tai hetkiä muistat?

-mitä tunteita / ihmisiä näihin liittyy?

3 Lapsuus laajemmin, elämänjatehtävän avaaminen

-kerro itsestäsi lapsena, minkälainen tyyppi sä olit

-miten suhtauduit luontoon lapsena?

-millaiset ympäristöt olivat sinulle lapsuudessasi tärkeitä?

-millaisia lapsuusmuistoja ja kokemuksia sinulla on luontoon liittyen?

- mitkä kokemuksista ovat olleet sinulle merkityksellisiä? Miksi?
- mikä tekee tästä kokemuksesta/paikasta sinulle merkityksellisen?

4 Aikuisuus, mitä ajatuksia aikuisena

Kerro itsestäsi ja siitä, minkälainen suhde sinulla on luontoon näin aikuisena.

- tunnetko kuuluvasi johonkin paikkaan? Mihin, miksi?
- mitä on sinulle luontoympäristö?
- mikä on sinulle luonnossa/luontoympäristössä liikkumista? Esim. puiston läpi kävely
- Millainen ympäristö on sinusta miellyttävä?
- Minkälainen ympäristö rauhoittaa sinua?
- Minkälainen ympäristö ei ole miellyttävä?
- mikä sinulle on merkittävää luonnossa?
- millä tavoilla vietät aikaa luonnossa?
- onko ympäristö/luontosuhteesi muuttunut elämäsi aikana?
- millaiset tekijät ovat vaikuttaneet mahdolliseen muutokseen?
- näetkö yhteyttä lapsuudenkokemusten ja aikuisiän kokemusten välillä?

Liite 2. Yhteydenottopyyntö sähköpostitse.

Sähköpostiviestin otsikko: Vastaajaksi Luonnossa kotonaan -tutkimukseen?

Noora Novitsky-Wahlroos tässä heil!

Olen varhaiskasvatuksen maisteriopiskelija Helsingin Yliopistolta. Olen ollut lastentarhanopettajaksi valmistumisen jälkeen töissä neljä vuotta, joista viimeiset kaksi vuotta Helsingissä Viikissä Luonnossa kotonaan päiväkotia Sotkankodossa. Teen graduani Luonnossa kotonaan toimintaan liittyen. Tarkoitukseni on selvittää miten Luonnossa kotonaan -päiväkotia käyneet kuvaavat luontosuhdettaan aikuisena ja minkälaisia luontoympäristöjen käyttäjiä he ovat nyt aikuisina. Tällä hetkellä vastaajia rajaavat ehdot ovat täysi-ikäisyys ja LK muotoiseen päivähoitoon osallistuminen lapsena.

Aineisto on tarkoitus tuottaa puolistrukturoidulla haastattelulla, jonka pohjana toimii "elämänjana" tehtävä, jossa vastaaja pohtii omassa elämässä olleita ja tapahtuneita merkittäviä luontokokemuksia. Haastattelut on tarkoitus toteuttaa alkuvuodesta 2019, helmimaaliskuun tienoilla. Haastattelujen aika ja paikka sovitaan haastateltavien elämäntilanteen ja aikataulujen mukaan.

Kun kyseessä on näin rajattu ryhmä henkilöitä, joita tavoittelen haastateltavaksi graduani varten, mitään selkeää etenemistapaa yhteydenotolle ei ollut. Ei ole olemassa rekisteriä entisistä LK:laisista, tai LK alumniryhmää, tai vanhojen asiakasperheiden säännöllisiä tapaamisia, joihin voisin itse osallistua ja viedä informaatiota graduani aiheesta. Tämän vuoksi yhteydenottopyyntöni tulee välillisesti toisen henkilön kautta. :)

Mikäli kiinnostuit graduaiheestani ja haluaisit olla mukana tuottamassa uutta tietoa Luonnossa kotonaan toimintaan liittyen, laita minulle rohkeasti sähköpostia asiasta!

Ystävällisin terveisin
Noora Novitsky-Wahlroos

noora.novitsky@helsinki.fi
noora.e.novitsky@gmail.com

Liite 3. Ajan ja paikan sopiminen haastateltavien kanssa.

Viestin otsikko: Luonnossa Kotonaan -graduhaastattelu

Heippa ja hyvää helmikuun alkua!

Gradu alkaa olla hyvässä vaiheessa ja seuraavaksi vuorossa on haastattelut helmi-maaliskuun aikana. Oletko edelleen kiinnostunut osallistumaan graduhaastatteluun? :) Jos olet, laita minulle sähköpostilla tieto, mikä aika on sinulle helpoin haastattelun ajankohdaksi. Olettaisin, että haastatteluun menee aikaa maksimissaan n. 1 tunti, mahdollisesti 1,5 tuntia jos on paljon juteltavaa. Olen itse opintovapaalla ja varsin joustavasti tavoitettavissa sekä päivisin, että iltoisin. Voimme tehdä haastattelut sinulle sopivassa rauhallisessa paikassa, tai yliopiston tiloissa Kruunuhaassa.

Tutkimukseni aiheena on entisten Luonnossa Kotonaan päiväkotilaisten luontosuhde. Nauhoitan haastattelut. Tallennetut haastattelut tulevat vain omaan käyttööni ja hävitän nauhoitukset tutkimuksen valmistuttua. Haastatteluiden jälkeen litteroin eli kirjoitan haastattelut puhtaaksi ja käytän niitä aineiston analyysiin. Osa litteroidusta aineistosta tulee osaksi graduni analyysiä ja liitteitä. Haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista, eivätkä henkilötietosi tule julki tutkimuksessa. Olen kiinnostunut kuulemaan sinun käsityksiäsi ja kokemuksiasi liittyen tutkimuksen teemoihin. Ei ole oikeita tai vääriä vastauksia, vaan henkilökohtaiset näkemyksesi ovat tutkimukseni kannalta tärkeitä. Voit haastattelun aikana palata koska vain aiempaan aiheeseen, jos jokin asia tulee mieleen.

Haastattelussa on neljä osaa, jotka menevät lomittain ja päällekkäin toistensa kanssa. Etenemme löyhästi tämän rungon mukaan.

- 1 taustatiedot, nimi, ikä, kuinka kauan mukana LK -muotoisessa päivähoidossa jne.
- 2 Luonnossa Kotonaan -aika, muistot, kokemukset
- 3 Lapsuus laajemmin, elämänjatehtävän avaaminen
- 4 Aikuisuus, mitä ajatuksia ja kokemuksia luontoon liittyen aikuisena

Ennen haastattelua pyydän sinua tekemään elämänviiva tehtävän, joka orientoi kohti haastattelun teemoja ja virittää ajatuksia. Ota elämänviiva mukaan haastatteluun, niin päästään yhdessä tutkimaan sitä. :) Voit haastattelun jälkeen päättää, haluatko antaa elämänviivasta kopion graduani varten, vai säilyttää sen henkilökohtaisena itselläsi.

-Elämänviiva tehtävä-

Tavoitteena on kuvata omaa elämänskulkua, sen tärkeimpiä vaiheita ja eri vaiheiden sisältämiä henkilökohtaisia merkityksiä. Kiinnitä huomiota fyysisiin ympäristöihin, joissa vietit aikaa, sosiaalisiin suhteisiin ja muihin itsellesi tärkeisiin tapahtumiin ja kokemuksiin. Voit ideoida esittämistävän itse (elämää ei ole pakko kuvata polkuna tai viivana).

Mukavaa helmikuuta! T: Noora Novitsky-Wahlroos

Liite 4. Esimerkki elämänviivatehtävästä.

Lupa liittää osaksi gradua pyydetty erikseen haastateltavalta.

